

Jonna Siirtonen

”OOTTEKO TE KIMPASSA?”
Seurustelusanasto suomenkielisessä
nuortenkirjallisuudessa 1920–2010-luvuilla

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2022

TIIVISTELMÄ

Jonna Siirtonen: ”Ootteko te kimpassa?” – Seurustelusanasto suomenkielisessä nuortenkirjallisuudessa 1920–2010-luvuilla
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Kielten tutkinto-ohjelma, suomen kielen opintosuunta
Huhtikuu 2022

Tutkimus tarkastelee suomenkielisen nuorisokirjallisuuden seurustelusanastoa ja sen muutoksia 1920–2010-luvuilla. Tutkimuksen tavoite on luoda yleiskatsaus suomenkielisen nuorisokirjallisuuden seurustelusanastosta sadan vuoden ajalta. Seurustelusanastolla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa sanastoa, jota käytetään puhuttaessa romanttisesta kiinnostuksesta, romanttisten tunteiden tunnustamisesta, kumppanista, pariskunnista ja seurustelusta tai tapailusta sekä eroamisesta. Tutkimuksen tarkoitus on kuvailla, millaista seurustelusanastoa eri vuosikymmenillä esiintyy, miten seurustelusanasto on muuttunut sekä miten yhteiskunnan asenteet ja odotukset parisuhteita kohtaan näkyvät sanastossa. Analyysin kohteena on siis sanojen alkuperä, mahdolliset merkityksen muutokset sekä se, miten nuortenkirjojen sanavalinnat heijastavat yhteiskunnan seurustelu- ja parisuhdenormeja.

Tutkimuksen aineisto koostuu 65 nuortenkirjasta ja 1222 katkelmasta. Katkelmia on poimittu niin hahmojen repliikeistä, ajatuksista, kirjeistä kuin päiväkirjamerkinnöistäkin. Aineisto on jaettu viiteen kategoriaan: kiinnostuksen osoitus ja ihastus, rakastuminen, tapailu ja seurustelu, kumppanin nimitykset sekä eroaminen ja torjuminen. Näistä suurimmat luokat ovat kiinnostuksen osoitus ja ihastus sekä tapailu ja seurustelu. Selvästi vähiten katkelmia on eroaminen ja torjuminen -kategoriassa. Tutkimus on aineistolähtöinen sisällönanalyysi, ja analyysissa on hyödynnetty teoriapohjana etymologiaa, sosiolingvistiikkaa, semantiikkaa, pragmatiikkaa ja fraseologiaa.

Merkittävä osa aineistosta koostuu *pitää*, *tykätä*, *flirttailla* tai *ihastua* -tyyppisistä yleiskielisistä verbeistä, joiden merkitys ei ole muuttunut vuosien aikana. Analyysissa käydään läpi näiden sanojen erilaisia käyttötapoja ja -konteksteja. Sanaston muutokset näkyvät näiden sanojen synonyymien, kuten *hakkailla* tai *olla lääpäällään*, esiintyminä. Arkikieliset ilmaukset ja slangisanat ovat tyypillisesti nuorison suosiossa tiettyä ajanjaksona, ja usein ilmaukset vaihtuvat nopeasti. Yleisesti ottaen vaihtelua sanastossa alkaa näkyä kunnolla vasta 1980-luvulta eteenpäin.

Tutkimustulokset osoittavat, miten vahvasti yhteiskunnan parisuhteille asettamat normit ja asenteet näkyvät nuortenkirjallisuuden sanavalinnoissa. Ensimmäisten kolmen vuosikymmenen aikana seurustelun odotetaan päätyvän naimisiinmenoon. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että tunteet tuodaan herkästi esiin suoraan kosinnalla. Asenteet näkyvät myös siinä, miten kumppaneihin tai potentiaalisiin kumppaneihin viitataan. Eropuheet ovat ensimmäisillä vuosikymmenillä kosinnasta kieltäytymistä. Kirjoissa on tyypillistä se, että kun suhteeseen on päädytty, ei eroamisia juurikaan tapahdu. Suhtautuminen romanttisiin tapaamisiin näkyy myös muutoksina siinä, miten sellaisia sanoja kuten *seurustelu* käytetään. *Seurustelu*-sana on muuttunut tarkoittamaan vakiintuneessa parisuhteessa oloa.

Tutkimus on osa sekä suomen kielen että lasten- ja nuortenkirjallisuuden tutkimuskenttää. Se täydentää omalta osaltaan nuorten kielen ja seurustelusanaston tutkimusta ja avaa lisäksi nuortenkirjallisuudessa näkyviä seurusteluun liittyviä asenteita eri vuosikymmenillä. Lisäksi tutkimus osoittaa kaunokirjallisuuden sopivan aineistoksi monenlaiseen kielentutkimukseen.

Avainsanat: nuortenkirjallisuus, seurustelusanasto, parisuhdesanasto, nuorten kieli, sanastontutkimus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
1.1 Tutkimuksen taustaa	3
1.2 Aiemmat tutkimukset	4
1.3 Tutkimuskysymykset	4
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	6
2.1 Nuortenkirjallisuus ja sen muutokset	6
2.2 Rakkaus teemana	9
2.3 Sosiolingvistiikka	11
2.4 Semantiikka	12
2.5 Pragmatiikka ja pragmasemantiikka.....	13
2.6 Fraseologia	14
3 AINEISTO JA MENETELMÄ	16
3.1 Aineiston kerääminen ja rajaus	16
3.2 Aineiston lajittelu	19
3.3 Analyysin eteneminen.....	21
4 SEURUSTELUSANASTON MUUTOKSET	22
4.1 Kiinnostus ja ihastuminen	22
4.1.1 Kiinnostuksen osoittaminen	24
4.1.2 Ihastuminen	28
4.1.3 Tykkääminen ja pitäminen	31
4.1.4 Yksittäiset ilmaukset.....	32
4.2 Rakkaus	34
4.2.1 Rakastuminen.....	34
4.2.2 Rakastaminen	36
4.2.3 Rakkauden ilmaiseminen muilla tavoin.....	39
4.3 Tapailu ja seurustelu	40
4.3.1 Tapailu	40
4.3.2 Seurustelu	42
4.3.3 Kihlaus	49
4.4 Kumppanin nimitykset	52
4.4.1 Omistaminen	52
4.4.2 Hellittelynimet.....	54
4.4.3 Vakiintuneen kumppanin nimitykset.....	56
4.5 Eroaminen ja torjuminen	59
4.5.1 Rukkaset	60
4.5.2 Yleiskieliset ilmaukset	60
4.5.3 Poikki laittaminen ja yksittäiset ilmaukset	61
4.5.4 Bänksit.....	63
5 TULOSTEN KOONTI JA ARVIOINTI	64
5.1 Yhteenveto tuloksista.....	64
5.2 Tutkimuksen luotettavuus.....	65
6 LOPUKSI	67
AINEISTOLÄHTEET	68
LÄHTEET	71

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Nuoruus on aika, jolloin ihmiset hakeutuvat toistensa seuraan ja pitävät tiiviisti yhteyttä ikätovereihinsa. Tyypillisesti nuoruus on itsenäistymisen aikaa, ja nuori yrittää erottaa itsensä perheestään. Tämä erottautuminen näkyy myös kielenkäytössä: usein nuorisolla ja nuorisoryhmillä on oma slanginsa, jonka käyttö kertoo ryhmään kuulumisesta. (Chambers 2003: 90, 186–187.) Nuortenslangille on tyypillistä, että ensinnäkin vanhempien ihmisten silmissä sen tulee olla rehentelevää. Jos sanasto alkaa esiintyä yleisessä puheessa, muuttaa nuoriso omaa puhetapaansa. Toiseksi slangin tulee olla muiden nuorten hyväksymää. Kuten kaikki nuorisotrendit, myös nuorisokieli on ohimenevää ja nopeasti muuttuvaa. (Chambers 2003: 188–189.) Nuorten kieli on tutkimuskohteena kiinnostava juuri sen nopean uudistumisen vuoksi. Toisaalta tämä nopea vaihtuvuus tuo haasteita tutkimukseen.

Koska kirjallisuus edustaa aina omaa aikaansa, mahdollistaa kirjojen kielentutkimus osittain kyseisen kirjan kirjoitusajankohdan kielenkäytön tutkimuksen. Vaikka kirjan esittämä ajankuva on fiktiivinen, kielelliset valinnat kertovat kirjoitusajankohdan asenteista, yhteiskunnasta ja arvoista. Kaunokirjallisuuden tarjoamaa aineistoa ei mielestäni ole hyödynnetty kielentutkimuksessa tarpeeksi. Nuortenkirjallisuuden kieli on mielenkiintoinen tutkimuskohde myös siksi, että kielellisillä valinnoilla pyritään tekemään kirjoista samaistuttavia, ja siksi nuortenkirjallisuuden kieli kuvaa ainakin sitä, millaisena kirjoittajat näkevät nuorten kielen. Kirjojen suosiota voidaan pitää merkinä siitä, että niitä on pidetty kielensä puolesta uskottavina. Toisaalta on kuitenkin hyvä huomioida, että 1900-luvun alkuvuosikymmenillä nuortenkirjallisuudessa ei ollut yhtä paljon valinnanvaraa kuin nykyään.

Yksi nuortenkirjallisuuden keskeinen aihe on aina ollut parisuhteeseen ja tapailuun liittyvät teemat. Tästä syystä tutkimuksen aiheeksi valikoitui juuri seurustelusanasto. Tässä yhteydessä seurustelusanastolla tarkoitetaan ihastumiseen ja flirttailuun eli kiinnostuksen osoittamiseen, romanttisten tunteiden tunnustamiseen, tapailuun, kumppanin nimityksiin sekä eroamiseen liittyvää sanastoa.

1.2 Aiemmat tutkimukset

Suomalaista nuortenkirjallisuutta on tutkittu jo jonkin verran niin suomen kielen kuin kirjallisuustieteenkin näkökulmista. Kirjallisuustieteen puolelta Virve Marttinen (2012) ja Soile Reinikainen (2014) ovat tutkineet suomalaista tyttökirjallisuutta. Marttinen tarkasteli kolmea teosta 1910-, 1950- ja 1990-luvulta ja tutki laajasti niiden sisältöä. Reinikainen taas tutki naiskuvaa 2000-luvun tyttökirjoissa kahden teoksen kautta. Myös yksittäisiä kirjasarjoja on tutkittu. Sekä Laura Hyttinen (2004) että Saana Patrikainen (2010) tekivät pro gradunsa Rauha S. Virtasen *Selja*-sarjasta ja Tiina Karvonen (2009) on tutkinut Anni Polvan *Tiina*-kirjasarjaa. Rakkautta teemana on tutkinut Markku Soikkeli (1998) väitöskirjassaan, ja Elina Perälä (2015) puolestaan on tutkinut rakastuneen nuoren identiteettiä nuorten kirjoissa.

Kirjallisuutta on hyödynnetty suomen kielen tutkimuksessa suhteellisen vähän. Suomen kielen puolella Assi Jokinen (2006) on tutkinut kielen muutoksia tytöille suunnatuissa nuortenkirjoissa. Tutkimuksessaan Jokinen keskittyi kielellisiin kohteliaisuuksiin, kiroiluun sekä erilaisiin seksuaalisuuden ja yhdessäolon ilmauksiin. Suomen kielen tutkimuksista löytyy myös seurustelusanastoon liittyvää tutkimusta: sekä Jenni Kynkäänniemi (2018) että Hanna Hassinen (2020) ovat tarkastelleet kumppanien nimityksiä parisuhteessa.

Suomalaisten nuortenkirjojen tutkimus on keskittynyt yksittäisiin kirjoihin tai sarjoihin. Tässä tutkimuksessa esittelen yleisemmällä tasolla seurustelusanastoa suomalaisessa nuortenkirjallisuudessa sadan vuoden ajalta. Analysoin sanoja ja tarkastelen niiden esiintymismääriä sekä sanaston muutoksia eri vuosikymmenillä, mutta tutkimuksen on tarkoitus olla ennen kaikkea yleisluontoinen katsaus suomenkielisen nuorisokirjallisuuden seurustelusanastoon.

1.3 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia muutoksia nuortenkirjojen seurustelusanastossa on tapahtunut sadan vuoden aikana. Tässä tutkimuksessa seurustelusanastolla tarkoitetaan romanttisen kiinnostuksen osoittamiseen, ihastumiseen, rakastumiseen, rakkauteen, tapailuun, seurusteluun, eroon ja romanttisen huomion torjumiseen liittyvää sanastoa. Tutkimuksen kohteena on nimenomaan parisuhteeseen liittyvä sanasto, jolloin pelkästään kontekstisidonnaiset puheet on jätetty aineiston ulkopuolelle. Lisäksi aineiston ulkopuolelle on jätetty yleistasoiset puheet rakkaudesta ja hypoteettisista suhteista: tutkimuksen kohteena on se, miten nuortenkirjoissa kuvataan kirjoissa

esiintyviä suhteita ja tunteita. Aineiston rajausta on avattu luvussa 3.1. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Millaista seurustelusanastoa eri vuosikymmenillä esiintyy?
2. Millaisia muutoksia seurustelusanastossa tapahtuu eri vuosikymmenillä?
3. Miten seurustelusanastossa näkyy yhteiskunnan asenne ja odotukset parisuhdetta kohtaan?

Ensimmäiseen ja toiseen tutkimuskysymykseen pyrin vastaamaan lajittelemalla sanoja ja tarkastelemalla, millä vuosikymmenillä niitä esiintyy. Pyrin myös selvittämään sanojen taustoja ja kiinnitän huomiota sanojen mahdollisiin eri merkityksiin ja merkityksen muutoksiin. Kolmanteen kysymykseen pyrin vastaamaan tarkastelemalla sanavalintoja ja huomioimalla katkelmien kontekstin.

Hypoteesini on, että eri vuosikymmenten kirjat käyttävät erilaista kieltä puhuttaessa seurusteluun liittyvistä aiheista. Nuortenkirjojen kohdalla on hyvä huomioida, että kirjailijat itse eivät useinkaan ikänsä puolesta edustaneet nuorisoa, josta he kirjoittivat. Voidaan kuitenkin olettaa, että piirteitä kunkin ajan kielenkäytöstä ja asenteista heijastuu kirjallisuuteen. Tutkimuksen kohteena on kuitenkin nimenomaan nuortenkirjallisuuden kieli ja sen muutokset, mikä ei ole sama asia kuin nuorten kielen muutokset puhutussa kielessä. Uskon myös, että osa sanastosta on pysynyt hyvin samanlaisena: varsinkin tunteiden tunnustamisessa uskon sellaisten sanojen kuin *rakastaa* ja *pitää* olleen käytössä pitkään, eikä näiden sanojen merkitys ole muuttunut. Oletan myös, että yhteiskunnan asenteet ja odotukset näkyvät siinä, miten kirjojen henkilöihahmot suhtautuvat seurusteluun ja rakkauteen. Suhtautuminen taas vaikuttaa siihen, miten he tunnustavat tunteitaan ja mitä he odottavat suhteilta.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia tutkimuksen kannalta oleellisin osin. Ensin esittelen suomalaista nuortenkirjallisuutta, sen muutoksia ja teemoja. Tämän jälkeen käyn läpi teorit, joihin tutkimus pohjautuu. Koska nuortenkirjallisuuden kieli tarkastelee tietyn, ikään perustuvan ryhmän kielenkäyttöä, on sosiolingvistiikan tuntemus oleellinen osa analyysia. Sanaston muutosta analysoidessa semantiikka, pragmatiikka ja pragmasemantiikka ovat oleellisessa asemassa.

Yksi tutkimuksen keskeisistä teoreettisista lähtökohdista on etymologia eli sananselitysoppi. Etymologinen tutkimus on osa leksikologiaa eli sanasto-oppia (Kangasniemi 1997: 74). Pohjimmiltaan etymologia on sanojen alkuperän tutkimusta, mutta koska alkuperää voidaan lähestyä eri näkökulmista, saa termi useita merkityksiä. Ensimmäinen jako voidaan tehdä vertailevan ja yhdestä kielestä lähtevän etymologian välillä. Yhden kielen tutkimuksessa voidaan keskittyä vertailun lisäksi esimerkiksi sananmuodostuksen mekanismin tutkimukseen. (Kulonen 1996: 9–11.) Tässä tutkimuksessa tutkitaan vain yhtä kieltä.

Usein etymologiseksi tutkimukseksi mielletään joko vanhimman sanaston vertaileva tutkimus tai lainasanatutkimus. Kulonen kutsuu etymologian perustutkimukseksi tutkimusta, jossa kohteena on yksittäiset sanat tai samaan alkuperäryhmään kuuluvat sanat. (Kulonen 1996: 11.) Myös tässä tutkimuksessa kohteena ovat yksittäiset sanat. Kielen keskeisintä sanastoa ovat vanhat omaperäiset perussanat. Toisen huomattavan osan sanavarastosta muodostavat lainasanat. Kolmas sanalaji on deskriptiiviset tai onomatopoeettiset sanat. (Kaikesta huolimatta suuri osa sanoista on kuitenkin alkuperältään tuntemattomia. (Kulonen 1996: 14, 21, 24 32.)

2.1 Nuortenkirjallisuus ja sen muutokset

Tyypillisesti nuortenkirjallisuus käsittelee nuoria ihmisiä ja heidän kasvuansa. Se erottuu aikuisten kirjallisuudesta ja lastenkirjallisuudesta joiltain osin, mutta raja on usein häilyvä. Joskus aikuisille suunnatuista teoksista tuleekin nuorten suosikkeja, kuten vaikkapa Robinson Crusoen kohdalla kävi. Lapsuuden ja nuoruuden ikärajana pidetään 10. ikävuotta. (Karasma & Suvilehto 2013: 184.) Nuortenkirjallisuus on aina oman aikakautensa kuvaus, ja kullakin aikakaudella on sille ominaisia piirteitä. Yleensä nuortenkirjallisuus seuraa omaa aikaansa tarkemmin kuin aikuisten kirjallisuus ja

vastustaa aikansa vallitsevia normeja. (Karasma & Suvilehto 2013: 184.) Tämän vuoksi myös muutokset ovat usein huomattavia eri vuosikymmenten välillä.

Ismo Loivamaa (1996) tarkastelee teoksessaan nuortenkirjallisuuden muutoksia 1990-luvun alussa. Loivamaan mukaan 1980- ja 1990-lukujen taitteessa nuortenkirjallisuus uudistui voimakkaammin kuin ehkä koskaan aikaisemmin. Hän havainnoi suomalaisen nuortenkirjallisuuden muutoksia suhteessa ruotsalaiseen nuortenkirjallisuuteen. (Loivamaa 1996: 4.)

Suomalaisen nuortenkirjallisuuden voidaan Loivamaan mukaan katsoa saaneensa alkunsa jo 1800-luvun lopulla. Tietoisesti nuorille suunnatun kirjallisuuden kirjoittamisen käynnisti Immi Hellen vuonna 1896 julkaistulla *Aune*-teoksellaan. Ensimmäinen koulumaailmaan sijoittunut romaani oli Tekla Roschierin *Auringon noustessa* vuodelta 1898. (Loivamaa 1996: 14, 16.) Vuonna 1914 Anni Swan alkoi kirjoittaa nuortenromaaneja ja 1920- ja 1930-luvuilla voitiinkin jo puhua tyttökirjallisuudesta. Toisaalta Kerttu Mannisen mukaan 1800-luvun lopun teokset olivat vaikeasti eroteltavissa niin aikuisten kirjallisuudesta kuin myös lapsille suunnatuista kertomuksista (Manninen 1966: 31). Hellevi Hakalan mukaan lasten- ja nuortenkirjallisuus alkoivat eriytyä omiksi ryhmikseen vastasotien välisenä aikana (Hakala 2003: 74). Manninen pitää 1920-lukua nuortenkirjallisuuden kannalta merkittävänä, koska silloin luotiin osa niistä kirjatyypeistä ja kaavoista ”joiden varassa 1930-luku toimi, joita 1940-luku yhä käytti ja vasta 1950-luku muutti” (Manninen 1966: 41).

1940-lukua on pidetty suomalaisen kirjallisuuden kannalta anniltaan köyhänä: kaunokirjallisuuden tasoon ei juurikaan kiinnitetty huomiota (Heikkilä-Halttunen 2003a: 166). 1940-luvulla nuortenkirjallisuuden kehitys pysähtyi, kun sotavuosien isänmaallisuus korvasi yksilöön keskittyvän kuvauksen. Toisaalta Kaarlo Nuorvala toi tyttökirjallisuuteen naistenviihteen elementtejä, ja pikkutyttöjen sijaan kirjoissa alkoi esiintyä nuoria naisia. (Loivamaa 1996: 19.) Kehitystä tapahtui myös siinä mielessä, että lasten- ja nuortenkirjailijat alkoivat järjestäytyä (Heikkilä-Halttunen 2003a: 166). Sodan jälkeen nuortenkirjallisuudessa alkoi näkyä yhteiskunnallinen realismi, ja 1950-luvulla kliseiset juonenkäännteet teoksissa vähenivät ja esimerkiksi opettajia vastaan alettiin kapinoida avoimesti (Loivamaa 1966: 21–22). 1950-luvulla myös jyrkkä raja tyttö- ja poikakirjallisuuden välillä hämärtyi (Manninen 1966: 44). 1950-luvun nuortenkirjallisuuden kehitykseen vaikutti se, ettei lukijoista ollut puutetta ja lasten- ja nuortenkirjallisuuden arvostus oli alkanut kasvaa. Lukemisen suosion kasvun myötä kirjallisuuden merkitys koettiin tärkeämmäksi, ja 1940- ja 1950-luku tuottikin lasten- ja nuortenkirjallisuuden klassikoita. (Heikkilä-Halttunen 2003a: 167, 169.)

1960- ja 1970-luku toivat aivan uudenlaisia haasteita nuortenkirjallisuudelle. Suurin ero aiempiin vuosikymmeniin oli holhoavan otteen kirpoaminen: ympäröivästä maailmasta pyrittiin antamaan totuudenmukainen kuva. (Heikkilä-Halttunen 2003b: 216.) Näin ollen 1960-luvun nuor-

tenkirjallisuutta leimaavat sosiaaliset ja seksuaaliset viritykset (Loivamaa 1996: 21–22). Nuortenkirjallisuutta alettiin myös luokitella entistä tarkemmin. Puhuttiin 14–16-vuotiaille suunnatuista ”melkein aikuisten romaaneista” ja 16–20-vuotiaille suunnatuista nuorten aikuisten ”toistiaisromaneista”. (Heikkilä-Halttunen 2003b: 216.) 1960-luvulla poliittisuus alkoi näkyä myös koulukuvauksissa, eikä koulu enää ollut nuortenromaanien keskeinen tapahtumapaikka. Koulu palasikin aihealueeksi vasta 1980-luvulla. 1960-luvulla kerrontatekniikka alkoi modernisoitua. Suosituksi nousi tapahtumien kuvaaminen päähenkilön näkökulmasta. Myös puhekieli ja nuorisoslangi alkoivat lisääntyä. (Heikkilä-Halttunen 2003b: 223.)

Kaiken kaikkiaan 1960-luvun suomalainen nuortenkirjallisuus oli kuitenkin vielä pidättyvää ja jopa pikkuvanhaa aatemaailmaltaan ja elämänarvoiltaan – ainakin verrattuna ruotsalaiseen kirjallisuuteen. Valtavirran kirjallisuudessa ei esimerkiksi puhuttu maailman tapahtumista eikä esimerkiksi feminismistä tai seksuaalisesta vapautumisesta. Vaikka tabuja ei vielä rikottu, yksi uudistus oli se, että aikuisia alettiin kuvata yksilöllisemmin: he olivat muutakin kuin nuorten vanhempia. (Heikkilä-Halttunen 2003b: 221–222.)

1970-luvulla nuortenromaanit muuttuivat vakavammiksi ja niissä alkoi esiintyä esimerkiksi koulukiusaamista, väkivaltaa ja mielenterveysongelmia (Heikkilä-Halttunen 2003b: 226). Voidaankin sanoa, että 1970-luvulla, ja vielä 1980-luvullakin, nuortenromaneja väritti ongelmarealismi. Esimerkiksi Tuula Kallioniemen esikoisromaanin *Toivoton tapaus?* (1978) sijoittuu psykiatrisen sairaalan nuoriso-osastolle. (Loivamaa 1996: 23–24.) Vaikka kirjallisuuden taso oli noussut, Irja Lappalainen (1976: 199) arvioi, että lasten- ja nuortenkirjoja ilmestyi vain 20–25 kappaletta vuodessa, mikä oli paljon vähemmän kuin esimerkiksi 1950-luvulla.

1980-luvulla ongelmakeskeinen nuortenkirjallisuus alkoi muuttua hienovaraisemmaksi (Loivamaa 1996: 25). 1980-luvulla alettiin myös luopua nuorisokirjoille tyypillisestä onnellisesta lopusta (Karasma & Suvilehto 2013: 185). Vaikka ongelmat ovat edelleen 2000-luvullakin osa nuortenkirjallisuutta, 1980-luvun lopussa nuortenkirjallisuus alkoi uudistua voimakkaasti. Eräänlainen ”postmoderni projekti” pääsi valloilleen: todellisuuden kuvauksen ja sepittelyn välillä tehtiin kokeiluja. Uudistukseen on monia syitä, joista merkittävin lienee kyllästymisen ongelmakeskeisyyteen. Nuortenkirjallisuus toisti samoja kaavoja ja koko genren olemassaoloa kyseenalaistettiin. 1980- ja 1990-luvulla leikiteltiin myös erilaisilla kerrontatekniikoilla. Kirjeet ja päiväkirjaisuus tulivat suosituiksi kerrontatavoiksi, ja kertojana saattoi olla jopa kuollut henkilö. (Grønn 2003: 285–287.)

1990-luvulta alkaen nuortenromaanit ovat alkaneet kuvata tilanteita, jotka poikkeavat yhteisnäkemyksistä. Ongelmat ovat usein yksilöön tai perheeseen kohdistuvia, ja esimerkiksi

huumeet ovat nousseet yleiseksi aiheeksi. Myös uskonnollisuus on yleistynyt aiheena 1990-luvulla. (Grünn 2003: 292–293.) 2000-luvun nuortenkirjallisuudessa ei enää kaihdeta mitään aihetta, vaan kaikkiin tabuihin on jo tartuttu Nuorten elämänmyönteisyys ja luottamus tulevaisuuteen näkyy myös nykykirjallisuudessa. Toisaalta nuortenkirjallisuus on muuttunut entistä enemmän valtakirjallisuuden ja aikuisten kirjallisuuden kaltaiseksi. (Karasma & Suvilehto 2013: 187, 191.)

2.2 Rakkaus teemana

Nuortenkirjoissa suosittuja aiheita ovat itsenäistyminen ja kasvukivut, kaverit, harrastukset ja parisuhteet. Joitakin muutoksia on kuitenkin tapahtunut, sillä esimerkiksi koulumiljöö näkyy nuortenkirjoissa nykyään vähän. (Heikkilä-Halttunen 2001: 219, 221.) Toisaalta perhe ja itsenäistyminen eivät juurikaan esiintyneet 1900-luvun alkupuolen teoksissa, vaan varsinkin kodista irtaantuminen on noussut aiheeksi vasta myöhemmin. Tähän vaikuttaa varmasti se, että aiemmin muutettiin kotoa avioliiton myötä: nykyään nuoret aikuiset asuvat yksin ja itsenäistyvät eri tavalla kuin aiemmin. Nuortenkirjallisuudessa esiintyy edelleen selvästi tytöille ja pojille suunnattua kirjallisuutta, mutta jo 1990-luvun kirjallisuudessa sukupuoliroolit ovat alkaneet selvästi hämärtyä. Tämä näkyy myös parisuhdeasetelmissa. (Heikkilä-Halttunen 2001: 223–225, 228.)

Rakkaus kirjallisuuden aiheena on ikivanha, mutta sen merkitys on vaihdellut eri aikakausina. Romanttinen rakkaus varsinaisena ilmiönä ja käsitteenä vakiintui länsimaiseen kulttuuriin 1100-luvulla, aatelisen luokan maailmankuvaan kuuluvana unelmana. Lajityyppinä romanssi vakiintui vasta myöhemmin. (Soikkeli 2016: 13.) Tyypillisesti rakkauskertomuksissa etsitään uutta tapaa katsoa todellisuutta: kirjallisuuden lajina romanssi nostaa tyypillisesti esiin aiheita, joita on pidetty julkaisuajankohtana ajallisesti etäisinä tai sosiaalisesti marginaalisina. Rakkauden esitykseen kuuluu myös keskeisesti suurieleiset tunnustukset. (Soikkeli 2016: 10, 13.) Tämä näkyy hyvin varsinkin 1900-luvun alun nuortenkirjallisuudessa.

Romanttinen rakkaus on usein kirjallisuudessa ristiriitatilanne, jossa yksilön toiveet ja yhteiskunnan vaatimukset ovat vastakkain (Soikkeli 2016: 83). Romantiikkaa on pääosassa viihdekirjallisuudessa, kuten esimerkiksi harlekiini-sarjoissa ja chick-lit-romaaneissa. Romanttista rakkautta kuvataan kuitenkin myös muussa kuin romanssikirjallisuudessa. Ero on siinä, että rakkauskertomuksissa rakkaus itsessään on vahva motiivi. Realistisissa rakkauskertomuksissa rakkaus taas ei ole keskeinen motivoiva voima henkilön elämässä. (Soikkeli 2016: 43.)

Rakkautta esiintyy suuressa osassa nuortenkirjoja, mutta se, kuinka isossa osassa se on, vaihtelee. 1920–1940-luvulla rakkautta esiintyi lähinnä tyttökirjoissa, ja se oli aihe, joka kulki hah-

mojen mukana koko ajan. Avioliitto oli lähes väistämättä edessä, ja oleellista oli löytää sopiva puoliso. Kosintoja torjuttiin esimerkiksi siksi, ettei nainen ollut vielä valmis avioon, ei siksi, ettei hän haluaisi ollenkaan naimisiin. Rakkauden löytymisestä ei otettu juurikaan paineita, vaan asioiden annettiin edetä omalla painollaan. Yleisesti ottaen kaikkien kirjojen hahmojen elämä noudatti samanlaista kaavaa ja he menivät nuorena naimisiin. Sen sijaan 1990-luvulle tultaessa kirjojen henkilöt vertailevat itseään toisiin sekä aikuistuvat ja kokevat asioita hyvin eri tahdissa. Enemmän pohditaan myös sitä, halutaanko parisuhdetta vai ei ja kumppania vaihdetaan herkästi. Rakkauden ja parisuhteen merkitys osana elämää on kuitenkin edelleen vahvassa roolissa nuorten elämässä ja siten myös nuortenkirjallisuudessa.

Eroja eri vuosikymmenten välillä näkyy erityisesti siinä, mihin seurustelulla tähdätään. 1900-luvun alussa tarkoitus oli löytää aviopuoliso. Kirjoissa kuvataankin yleensä henkilöiden elämää siihen asti, kun kosinta ja siihen suostuminen on tapahtunut. Tämä on ikään kuin nuoruuden loppu. Sen sijaan 1900-luvun puolivälin jälkeen seurustelu on vain osa nuoruutta eikä avioliittoon ole kiire. Muuttuneet arvot ja asenteet näkyvät esimerkiksi siinä, ettei ensimmäistä ihastusta tarvitse viedä vihille, ennen kuin suhteesta voi tulla fyysinen.

Erityisesti ensirakkaus on nuortenkirjoissa lähes poikkeuksetta vastaantuleva ja odotettava aihe. 1990-luvulla ensisuudelmat tai ensimmäinen seksikerta olivat myös merkittäviä virstanpylväitä. (Ruuska 2001: 278.) Aineistossa nämä asiat alkoivat nousta kunnolla pinnalle vasta 1970-luvulla. Tätä ennen suukkoja vaihtoivat yleensä vain kihlautuneet parit, ja seksi oli jotain, mikä kuului avioliittoon. Fyysisen läheisyyden vähyys selittyy myös sillä, että nuortenkirjallisuus on pitkään ollut kasvatuksen apuväline, jonka tarkoitus on tarjota nuorille positiivisia käyttäytymismalleja (Grünn 2001: 284). Seksi on tuonut mukanaan myös raskaampia aiheita, kuten teiniraskaudet, abortit ja seksuaalisen hyväksikäytön. Sen sijaan esimerkiksi sukupuolitauteja ei juurikaan aiheena näy (Heikkilä-Halttunen 2001: 226).

Vaikka nuortenkirjallisuus pyrkii tietynlaiseen realismiin ja kuvaamaan yhteiskunnan normeja, on kirjailijoilla edelleen myös vastuu lukijoista. Tämän vuoksi esimerkiksi seksiä harrastavat yleensä yli 16-vuotiaat hahmot (Ruuska 2001: 279). Seksin kerrotaan näin kuuluvan vasta suojaikärajan ylittävien nuorten maailmaan.

2.3 Sosiolingvistiikka

Sosiolingvistiikka on kielentutkimuksen ala, joka tarkastelee kieltä sosiaalisessa ympäristössään ja tarkastelee sosiaalista todellisuutta lingvistiikan keinoin. Se keskittyy kuvaamaan kieltä sosiaalisena ilmiönä ja yrittää etsiä kielenkäytön ja yhteiskunnallisen todellisuuden välisiä syy-yhteyksiä. Alana sosiolingvistiikkaa voidaan pitää hajanaisena. Kuitenkin perusmääritelmä on yleensä seuraavanlainen: "Sosiolingvistiikka on kielentutkimuksen alue, joka tutkii kielenkäytön ja sosiaalisen rakenteen suhdetta." Määritelmien keskeinen ydin on yleensä se, että kieli heijastaa yhteiskuntaa. (Nuolijärvi 2000: 13–15.) Sosiolingvistiikka huomioi sen, että ihmisten käytökseen, ja näin ollen myös puheeseen, vaikuttaa erityisesti kolme seikkaa: luokka, ikä ja sukupuoli. Nämä kolme tekijää määrittävät sosiaalisia rooleja ja vaikuttavat näin puhetapaan. (Chambers 2003: 7.)

Sosiolingvistiikka on perinteisesti jaettu mikro- ja makrososiolingvistiikkaan. Mikrososiolingvistiikka keskittyy esimerkiksi siihen, miten kielen varieteetit korreloivat sosiaalisten muuttujien, kuten iän tai sukupuolen, kanssa ja siihen, miten sosiaalinen rakenne vaikuttaa puhetapaan. Makrososiolingvistiikka taas tarkastelee sitä, mitä yhteisöt tekevät kielelleen. Tämä jako on kuitenkin lähinnä tekninen, ei sisällöllinen. (Nuolijärvi 2000: 15.) Toinen perinteinen kahtiajako on jako demografiseen ja interaktionistiseen sosiolingvistiikkaan. Demografinen eli korrelationistinen suuntaus on tutkinut sosiaalisten muuttujien ja kielen ilmiöiden suhdetta. Interaktionistinen eli vuorovaikutuksen sosiolingvistiikka taas on tutkinut puhetilannetta. (Nuolijärvi 2000: 15–16.) Historian saattossa sosiolingvistiikalla on ollut erilaisia näkökulmia kieliyhteisöön. Yksi tutkimuskohde on ollut kielen funktio ryhmäidentiteetin muodostumisessa, jolloin on tarkasteltu muun muassa etnisten ryhmien kieltä. (Nuolijärvi 2000: 17.)

Käsitteet normi ja standardi ovat nousseet keskeisiksi sosiolingvistiikassa. Kieliopillisen normin käsite on tullut uuteen valoon sosiolingvistisen tutkimuksen myötä, kun tietämys variaatiosta ja vuorovaikutuksen ehdoista on kasvanut. Normi ei missään tilanteessa ole liikkumaton, sillä lingvistinen järjestelmä itsessään on liikkuva. Kielelliset normit ylipäätään ovat sosiaalisia sopimuksia. Myös vuorovaikutustilanteen ja kontekstin huomioiminen ovat muuttamassa käsitystä normista. (Nuolijärvi 2000: 20.) Toinen sosiolingvistiikan ongelmallinen käsite on standardikieli, joka on ollut liian suuressa asemassa ryhmäkielimuotoja analysoitaessa. Lisäksi se on puhutun kielen maailmassa lähinnä fiktiivinen käsite. Standardeja on myös monta, minkä sosiolingvistinen näkemys on usein sivuuttanut. (Nuolijärvi 2000: 21.)

2.4 Semantiikka

Semantiikka eli merkitysoppi on kielentarkastelun osa, jossa huomion kohteena ovat ilmausten merkitykset. Se erottuu kahteen eri osa-alueeseen, sanasemantiikkaan eli leksikaaliseen semantiikkaan ja lausesemantiikkaan eli syntaktiseen semantiikkaan. Myös kokonaisten tekstien merkitystä voidaan tarkastella tekstisemantiikan avulla. Tarkastelu voi tapahtua kahdesta näkökulmasta: Jos huomion kohteena on kielen ja maailman välinen suhde eli kielen suhde kielenulkoiseen, keskitytään siihen, miten ilmausten merkitykset liittyvät todellisuuteen tai johonkin muuhun mahdolliseen maailmaan. Jos tarkastelun kohteena on kielen sisäiset merkityssuhteet, on kohteena se, millaisessa suhteessa kielen ilmausten merkitykset ovat toisiinsa. (Kangasniemi 1997: 22–23.)

Sanan tai muun ilmauksen merkityksen määrittelemineen on usein hankalaa. Sanan merkitys voi olla usuaalinen eli sanastollinen tai vaihtoehtoisesti okkasionaalinen eli ainoakertainen. Okkasionaalinen tai ainoakertainen merkitys on sanan jollakin tietyllä käyttökerralla saama merkitys. Usuaalinen tai sanastollinen merkitys taas kuvaa sanan merkitystä kielen sanaston osana. Toisaalta sanalle voidaan antaa poikkeuksellisia merkityksiä käyttämällä niitä luovasti. (Kangasniemi 1997: 21.)

Sanojen merkityksiin keskittyvässä tarkastelussa on erotettavissa kaksi eri perusnäkemystä: merkityksen nimiteoria ja merkityksen käsiteteoria. Nimiteoria tarkastelee sanaa nimenä, jolloin sanan merkitys on olio tai oliojoukko, johon sillä viitataan. Se jää kuitenkin heikoksi tai puutteelliseksi, kun tarkastellaan asioita, joilla ei ole todellisuudessa vastinetta (kuten *keiju*) tai abstrakteja asioita (kuten *rakkaus*). Käsiteteorian mukaan sanan merkitys on käsite, idea tai mielikuva, jonka se synnyttää kielenkäyttäjän tajunnassa tai jonka kielenkäyttäjä yhdistää siihen. Tämä teoria sopii paremmin eri sanaluokkiin kuuluvien sanojen merkitysten selittämiseen. Kuitenkin siirryttäessä tarkastelemaan muita kielellisiä ilmauksia kuin sanoja, sekä nimi- että käsiteteoria tuntuvat kuitenkin usein riittämättömiltä. (Kangasniemi 1997: 9–11.)

Erilaisten merkitysten lisäksi on myös erotettavissa erilaisia aineksia. Merkityksen voidaan katsoa syntyvän varsinaisesta denotatiivisesta eli viittaavasta merkityksestä (käytetään myös nimeä deskriptiivinen eli kuvaileva merkitys) ja assosiatiiivisista merkityksistä eli liitännäismerkityksistä. Kangasniemi jakaa assosiatiiiviset merkitykset viiteen eriluonteiseen lajiin Leechin (1981) tekemän lajittelun mukaan. Ensinnäkin ilmaukseen voidaan liittää konnotatiivisia merkityksiä eli sivumerkityksiä. Ne vaihtelevat kunkin kielenkäyttäjän omien käsitysten mukaan. Merkityksiin voi liittyä myös erilaisia tyyllisävyjä sen mukaan, missä yhteydessä ilmausta käytetään. Merkitykseen voi myös kytkeytyä affektiivisia merkityksiä eli tunnesävyjä, jotka ilmaisevat kielenkäyttäjän asen-

teita ja tuntemuksia. (Kangasniemi 1997: 13.) Erityisesti tabusanoihin voi liittyä myös heijastusmerkityksiä: esimerkiksi *panna*-sana voi olla koululaisista huvittava. Vakiintuneisiin ilmauksiin voi liittyä kollokatiivisia merkityksiä eli myötämerkityksiä. Esimerkiksi sanalla *kaunis* katsotaan olevan feminiininen merkitys, koska sitä käytetään yleensä naisista puhuttaessa. Vaikka assosiatiiiviset merkitykset voidaan erotella, usein niillä on myös yhteyksiä toisiinsa. Esimerkiksi affektiiviset merkitykset tai heijastusmerkitykset voivat helposti vaikuttaa ilmauksen tyyllisävyyyn. Lisäksi on huomioitava, että toiset sanat ovat riippuvaisempia muiden sanojen merkityksistä kuin toiset. Sanaa pidempien ilmauksien merkitykseen taas vaikuttaa lisäksi ilmauksen temaattinen rakenne. (Kangasniemi 1997: 14–15.)

Yhteistä merkityksen muutoksille on yhteysketju aikaisemman ja myöhemmän merkityksen välillä. Eli vaikka muutokset eivät ole ennustettavissa, niiden tapahduttua niitä voidaan selittää. Kielellisten syiden aiheuttamiksi muutoksiksi katsotaan ympäristön muutokset, joissa sana saa uuden merkityksen kielellisen esiintymisympäristönsä vaikutuksesta. Kielellisten syiden aiheuttamia ovat myös kantasanan katoamisesta johtuvat muutokset. Kielenulkoisia muutoksen aiheuttajia ovat historialliset syyt ja sosiaaliset syyt. Omiksi ryhmikseen voidaan erottaa myös emotionaaliset ja fysiologiset syyt. (Kangasniemi 1997: 83–85.) Kielensisäisten ja -ulkoisten syiden rajamaastossa on merkityksenmuutos, joka on tapahtunut vieraan kielen vaikutuksesta. Ehkä olennaisin merkityksenmuutosten syy on kuitenkin uuden nimityksen tarve. On hyvä huomata, että merkityksenmuutosta ei esiinny vain sanastossa vaan myös kielen muotoaineksessa. (Kangasniemi 1997: 86.)

2.5 Pragmatiikka ja pragmasemantiikka

Semantiikan ja pragmatiikan raja on usein häilyvä. Pragmatiikassa huomio kohdistuu siihen, miksi kielenkäyttäjät esittävät sellaisia merkityksiä kuin he esittävät. Selittäviä tekijöitä voivat olla esimerkiksi kohteliaisuus tai vastuun välttäminen. (Kangasniemi 1997: 25.) Kielitieteellinen pragmatiikka tutkii viestien sisältöä ja muotoa viestintätilanteessa kielenkäyttäjän tavoitteiden ja sanoman vaikutuksen tai seuraamusten näkökulmasta (Leiwo, Luukka & Nikula 1992: 7).

Pragmatiikka pyrkii kuvaamaan sitä, mitä kielelle tehdään ja mitä sillä saadaan aikaiseksi keskustelussa tai muussa viestintätilanteessa. Suppeimmillaan se on määritelty ”kielen ja kontekstin grammatikaalistuneiden suhteiden tutkimukseksi”. Grammatikaalistuneita ilmaisimia ovat esimerkiksi deiktiset eli puhetilanteeseen viittaavat ja siitä riippuvat ilmaukset. Pragmatiikan määritelmää on laajennettu esimerkiksi niin, että se kuvaa niitä kielen ja kontekstin suhteita, jotka ovat välttä-

mättömiä lauseiden ymmärtämiseksi. Laajin tulkinta on, että pragmatiikka tutkii kielen käyttöä kontekstissa ja vuorovaikutuksessa. (Leiwo ym. 1992: 16–17.)

Vaikka pragmatiikka ja semantiikka on erotettu omiksi tutkimusaloikseen, niitä ei voi pitää toistensa vastakohtina. Kun tutkitaan merkitystä kaiken kaikkiaan, voidaankin puhua pragmasemantiikasta. Tämä termi korostaa Larjavaaran mukaan sitä, kuinka koodi on kiinni käytössä, palvelee käytön tarpeita ja kehittyy käytön edellytysten mukaisesti. (Larjavaara 2007: 28.) Kaikessa merkityksen tutkimuksessa on oleellista ymmärtää koodin ja kontekstin merkitys. Olennaista näille kummallekin on se, että ne ovat puhujan ja kuulijan yhteistä tietoa eli se yhteinen maaperä, jonka puitteissa viestiminen onnistuu. (Larjavaara 2007: 42.) Kaunokirjallisia teoksia tutkittaessa on tietysti huomioitava, että henkilöhahmojen puheet heijastavat kirjoittajansa kielellistä tietoutta. Kirjoittaessaan hahmojen repliikkejä kirjailija on huomionnut koodin ja kontekstin.

Konteksti on kielellisen viestin tuotto- ja tulkintakehys. Se on aina tilanteista ja erityistä, mutta se jäsentyy pysyvän ja yleisen tiedon sekä myös kielellisen kooditiedon pohjalta. (Larjavaara 2007: 41.) Kontekstilla on erilaisia ulottuvuuksia. Puhetilanteen henkilökontekstiin kuuluvat tilanteen osapuolet. Kieliaktin välttämättömät osapuolet ovat puhuja (tai kirjoittaja) ja kuulija (tai lukija). (Larjavaara 2007: 42–43.) Sosiaalinen situaatio käsittää puhukumppanien ja muiden läsnäolijoiden sosiaaliset asemat, suhteet ja roolit. Sen vaihtelu vaikuttaa herkästi kieleen. Sosiaalisiin rooleihin kuuluvat myös keskustelijanroolit. Keskustelukonteksti kuvaa sitä, missä kohtaa keskustelua mitään sanotaan ja etikettikonteksti kuvaa sääntöjä, joiden mukaan tulee käyttäytyä. (Larjavaara 2007: 44–45.)

Erilaista kontekstityyppiä edustaa yhteinen yksityinen tieto. Se on pysyvätyyppinen tietotausta ja olennaista on se, että se on yhteinen puhujalle ja kuulijalle. Se perustuu yhteisiin keskusteluihin, muistoihin, kokemuksiin ja muuhun tietoon. Yhteinen yleinen tieto taas on tietotausta, jota voi edellyttää kuulijalta. On kuitenkin hyvä huomioda, että tämän tiedon raja on hyvin epäselvä. Esimerkiksi jollain alueella asia voi olla yleistietoa, toisaalla taas ei. (Larjavaara 2007: 45–46.)

2.6 Fraseologia

Termillä fraseologia on kaksi merkitystä: tietyn kielen vakiintuneiden ja kiteytyneiden sanayhtymien kokonaisuus ja itsenäinen lingvistiikan osa-alue, jonka tutkimuskohteena ovat kiteytyneet ja vakiintuneet sanayhtymät. Fraseologisten ilmausten eli kiinteiden sanayhtymien yläkäsite on fraseologismi tai fraseemi. (Korhonen 2018: 13–14.) Tässä tutkimuksessa käytetään kuitenkin analyysin yhteydessä termiä fraasi.

Fraaseja voidaan määritellä erilaisten tunnusmerkkien kautta. Näitä ovat polyleksikaalisuus, kiteytyminen, variaatio, modifointi, idiomaattisuus ja leksikaalistuminen. Polyleksikaalisuus tarkoittaa sitä, että fraseemit koostuvat vähintään kahdesta erilleen kirjoitetusta sanasta. Tämä perustuu kuitenkin oikeinkirjoitukseen. Tätä määrittäytapaa noudattaessa haasteena on siis se, että esimerkiksi yhdyssanojen muodostumisen myötä fraseemien määrä eri kielissä vaihtelee. (Korhonen 2018: 32.) Kiteytyminen viittaa siihen, että usein fraseemit ovat jähmettyneet tiettyyn kiinteään muotoon. Tämä kiteytyminen voi koskea sanoja tai rakenteita. Fraseemit saattavat myös muuttua ilman, että merkitys muuttuu: kiteytyminen on siis suhteellinen käsite. Vaihtelua eli variaatiota voi tapahtua esimerkiksi oikeinkirjoituksen myötä. (Korhonen 2018: 34, 37.)

Leksikaalisessa modifoinnissa jokin fraseemin komponentti, yleensä substantiivi, adjektiivi tai verbi, korvataan toisella. Morfosyntaktisessa modifikaatiossa usein yksi tai useampi komponentti jää kokonaan pois. Tätä tapahtuu esimerkiksi lehtiotsikoissa. Myös fraseemien laajennus on mahdollista. (Korhonen 2018: 41–43.) Semanttisesti idiomatisoitunut fraseemi on sellainen, jonka merkitys ei ole johdettavissa komponenttien sananmukaisista merkityksistä (Korhonen 2018: 45). Frazeologian yhteydessä leksikaalistumisella tarkoitetaan useammasta sanasta koostuvan ilmauksen kiteytymistä tiettyyn muotoon ja erikoistumista tiettyyn merkitykseen. Näin muodostunut fraseemi vakiintuu kielenkäyttöön ja tallentuu kieliyhteisön kollektiiviseen muistiin. (Korhonen 2018: 47.)

Eri kielten frazeologiavarastoa voidaan luokitella monin eri tavoin. Frazeemien kategoriaalinen ja funktionaalinen erottelu on morfosyntaktista luokittelua. Frazeemien erikoisluokkia ovat sanaparit, vertausfraseemit, erisnimen sisältävät frazeemit, funktioverbirakenteet, kollokaatiot, rutiini-ilmaukset, lentävät lauseet, sananlaskut ja wellerismit. (Korhonen 2018: 49–50, 54–86.)

3 AINEISTO JA MENETELMÄ

Tässä luvussa esittelen tutkielman käytännönvaiheet. Tutkimus on aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Sisällönanalyysi valikoitui menetelmäksi, koska se on tekstianalyysia, jolla pyritään saamaan tutkittavasta aineistosta kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe on pelkistäminen, jossa karsitaan pois aineistosta tutkimukselle epäolennainen osa. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 87, 92.) Kerron aineiston keräämisestä ja rajauksesta luvussa 3.1. Analyysin seuraava vaihe on aineiston klusterointi eli ryhmittely, jossa samaa ilmiötä kuvaavat ilmaukset kootaan luokkiin. Nämä luokat nimetään luokan sisältöä kuvaavalla nimellä. Sisällönanalyysin tukena olen käyttänyt sisällön erittelyä eli aineiston kuvaamista kvantitatiivisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 89, 93.) Näitä vaiheita esittelen luvussa 3.2, jossa kuvaan aineistokatkelmien lajittelua ja havainnollistan sitä taulukkojen avulla. Luvussa 3.3 käyn läpi lajitellun aineiston analyysin etenemisvaiheet.

3.1 Aineiston kerääminen ja rajaus

Tutkimusta varten luin 80 nuortenkirjaa vuosilta 1920–2019. Olen pyrkinyt keräämään teoksia taasisesti kaikilta vuosikymmeniltä, huomioiden kuitenkin, että 2000-lukua lähestyttäessä on nuortenkirjallisuuden määrä kasvanut huomattavasti. Aineistonkeruussa on huomioitu vain teokset, jotka on kirjoitettu alun perin suomeksi. Eli esimerkiksi ruotsin kielestä tehtyjä käännöksiä ei ole otettu mukaan aineistoon, vaikka kirjailijat olisivat suomalaisia. Teosten etsinnässä on käytetty apuna Lastenkirjainstituutin Onnet-tietokantaa, Wikipedian Suomalaiset lasten- ja nuortenkirjailijat -luokkaa, Sara Kokkosen *Rasavillejä ja romantikkoja – Rakkaat suomalaiset tyttökirjat* -teosta (2013) sekä Irja Lappalaisen teoksia *Suomalainen lasten- ja nuorten kirjallisuus* (1976) ja *Nuortenkirja Suomessa ennen ja nyt* (1966).

Jotta otanta kielellisistä valinnoista olisi mahdollisimman laaja, pyrin lukemaan teoksia eri kirjoittajilta. Päädyin kuitenkin ottamaan aineistoon joiltakin kirjailijoilta useampia teoksia. Tämä johtuu siitä, että 1900-luvun alkupuolella kirjailijoita oli rajallinen määrä, ja taas 2000-lukua lähestyttäessä jotkut kirjailijat ovat julkaisseet huomattavan määrän teoksia. Tästä syystä oli mielestäni kohtuullista ottaa heiltä useampi teos. Pyrin mahdollisuuksien mukaan lukemaan aina alkuperäisen painoksen, mutta aina tämä ei ollut mahdollista. Tapauksissa, joissa kyseessä on myöhäisempi

painos, on alkuperäinen julkaisuvuosi merkitty hakasulkeisiin. Minkään lukemani teoksen ei ole mainittu olevan uudistettu tai korjattu painos, joten kielen pitäisi vastata alkuperäistä teosta.

Aineiston valinta oli hankalaa erityisesti nuortenkirjallisuuden alkuvuosikymmeniltä, jolloin selvää rajausta lasten- ja nuortenkirjallisuuden välillä ei ollut vielä tehty. Toisaalta nuortenkirjallisuus oli myös jakautunut poika- ja tyttökirjoihin. Aineiston valinnassa keskityin tyttökirjoihin, sillä niissä käsitellään enemmän ihmissuhteita kuin poikakirjallisuudessa. Toisaalta 1920- ja 1930-luvulla tyttökirjoja julkaistiin poikakirjoja vähemmän (Hakala 2003: 17), minkä vuoksi otanta ei ole kovin suuri. Kuten taulukossa 1 näkyy, aineistoa on enemmän 2000-lukua lähestyttäessä, sillä nuorisokirjallisuuden määrä on kasvanut huomattavasti ja halusin huomioida tämän aineiston keruussa.

Taulukko 1. Teosten määrä eri vuosikymmenillä.

Vuosikymmen	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010
Teosten määrä	5	6	6	6	5	6	5	9	9	8

Alkuperäisistä kirjoista kolmetoista kirjaa jäi aineiston ulkopuolelle siksi, ettei niissä ollut ollenkaan seurustelusanastoa. Suurin osa näistä kirjoista oli 1920–1940-luvulta, jolloin seurustelu ei vielä ollut jokaisessa nuortenkirjassa esiin nouseva aihe. Yhteensä 67 kirjasta löytyi jonkinlaista puhetta rakkaudesta tai seurustelusta. Kuitenkin aineiston tarkemmassa rajausvaiheessa näistä kaksi jäi aineiston ulkopuolelle siksi, että niissä aihetta käsiteltiin vain hyvin yleisellä tasolla.

Nuortenkirjallisuuden tutkimuksen yksi haaste on nuortenkirjallisuuden määritelmän muutokset. Aineistoa valitessani oli rajanveto nuortenkirjallisuuden ja lastenkirjallisuuden välille haastavaa. Varsinkin 1920–1930-luvuilla nuortenkirjoiksi määritellyissä teoksissa päähenkilöt saattoivat olla 10–12-vuotiaita. Toisaalta, kuten Loivamaa (1996: 59) nostaa esiin, 1990-luvulle tultaessa raja nuortenkirjallisuuden ja aikuisten kirjallisuuden välillä on hämärtynyt. Yksi määrittävä tekijä aineiston rajauksessa oli kirjastojen tekemä rajaus: jos kirja ei kuulunut kirjaston lasten- ja nuorten osastolle, jätin sen aineiston ulkopuolelle.

Kerätyn aineiston rajaaminen on tutkimuksen haastavimpia vaiheita. Aineistosta on jätetty pois esimerkiksi yksittäiset maininnat naimisiinmenosta ilman yhteyttä kirjan henkilöihin. Aineisto keskittyy siis pääasiassa tarkastelemaan kirjan hahmojen tunteiden ilmaisua, puheita seurustelusta ja siihen liittyvistä asioista. Harkinnan jälkeen myös yleisen tason puheet rakkaudesta ja tunteista jäivät pois tutkimuksesta. Näin aineisto rajautui järkevän kokoiseksi. Yleiset puheet ja kommentit myös vaikuttivat pysyvän samanlaisina eri vuosikymmenillä, enkä siksi uskonut niiden tuovan lisäarvoa tähän tutkimukseen. Tämän lisäksi aineiston ulkopuolelle jäi myös seksiin liittyvä sanasto

muutamasta syystä. Ensinnäkin seksi on aiheena varsin uusi. Ensimmäiset seksiin liittyvät maininnat esiintyvät aineistossa vasta 1960-luvulla. Se ei siis aiheena ole sellainen, jota voitaisiin tarkastella 1920-luvulta alkaen. Toiseksi aineisto olisi kasvanut liian suureksi, ja koin myös seksin olevan aiheena usein irrallaan seurustelusta ja rakkaudesta. Kolmanneksi seksiä nuortenkirjoissa on jo tutkinut esimerkiksi Fanni Ingi (2021).

Koska tutkimukseni keskittyy nimenomaan seurustelusanaston ja sen muutosten tarkasteluun, aineiston ulkopuolelle jäivät tunteita tai tapailua ilmaisevat lausumat, jotka ovat ennen kaikkea kontekstisidonnaisia. Esimerkiksi seuraava lausuma Helga Nuorpuun *Ruusulan viimeinen tyttö* -teoksesta (1956 [1929]) jäi aineiston ulkopuolelle: ”Pirkko haluaisitko tulla minun hyväksi hengekseni koko elämäni iäksi?” Vaikka tässä voidaan helposti myös sanaston perusteella päätellä, että kyseessä on tunteiden tunnustus, ja tarkemmin kosinta, sanasto ei kuitenkaan vastaa seurustelusanaston määritelmäni. Loppujen lopuksi tämä lausahdus on myös vahvasti kontekstisidonnainen ja sen merkitys tulee henkilön aikaisemmin lausumista kommenteista liittyen hyvään henkeen. Vaikka lausuma ehkä osaltaan kertoo 1920-luvun nuortenkirjallisuuden seurustelupuheista sen, että tunteista voidaan keskustella ilman tiettyjä sanoja, vahvasti kontekstin turvin, lausuma itsessään ei ole kovin merkityksellinen vertailun kannalta. Vastaavanlaisia tapauksia voisi yhtä hyvin esiintyä 1960- tai 2000-luvulla. Tällaisten tapauksien ulkopuolelle jättämisen syy oli se, että siihen oli suhteellisen helppo tehdä rajanveto. Jos täysin kontekstisidonnaiset tapaukset ilman vakiintuneita tai tyypillisiä seurustelusanajoja olisi otettu mukaan aineistoon, olisi se paisunut liian suureksi. Toisaalta tämän rajanvedon myötä hyvin selkeitä rakkaudentunnustuksiin vastaamisia jäi pois. Esimerkki tästä on Anni Polvan *Taitaa olla rakkautta Tiina* (1986) kirjan katkelma ”Voi Juha, tiedätkö kun minusta tuntuu ihan samanlaiselta!”, jossa Tiina vastaa Juhan rakkaudentunnustukseen.

Nuortenkirjoissa esiintyy luonnollisesti teini-ikäisten ja nuorten aikuisten lisäksi myös muun ikäisiä hahmoja. Harkinnan jälkeen päätin, että en rajoita aineistoa koskemaan vain nuorten hahmojen puheita ja ajatuksia, sillä tutkimuskohde on nimenomaan nuortenkirjallisuus, ei vain nuorten käyttämä sanasto. Se, että puhujana on aikuinen tai lapsi, on kuitenkin huomioitu analyysissä, jos se vaikuttaa tulkintaan. Aikuisten hahmojen osuus seurustelukeskusteluissa on yleensä varsin pieni, eikä heidän repliikeissään siten ole tarpeen käyttää laajaa sanastoa. Silloin kun aikuiset puhuvat seurustelusta, kirjailijat eivät yleensä tunnu tekevän suurta eroa eri-ikäisten hahmojen kielenkäytön välillä. Esimerkiksi Jukka Pekka Palviaisen teoksessa *Perjantai on hyvä päivä lähteä* (2014) aikuinen hahmo kysyy ”ootteko te kimpassa”, mikä on hyvin samanlaista kieltä kuin nuorten hahmojen käyttämä kieli 2000-luvun teoksissa.

3.2 Aineiston lajittelu

Tutkimuksen lopullinen aineisto koostuu sanoista ja virkkeistä, jotka on kerätty 65 kirjasta. Teokset ovat vuosilta 1927–2018. Vanhimmat kirjat ovat Anni Swannin *Sara ja Sarri* ja Eva Hirnin *Helin kesä* vuodelta 1927. Uusimmat teokset ovat Riina Mattilan *Järistyksiä*, Kirsikka Saaren *Hölmö nuori sydän* ja Jyri Paretskoin *K15* vuodelta 2018. Seurusteluun liittyviä katkelmia kertyi yhteensä 1222 kappaletta. Koska teoksia on paljon, on mahdollista, että joitakin yksittäisiä katkelmia on jäänyt vahingossa aineiston ulkopuolelle. Tämä ei kuitenkaan kokonaisuuden kannalta ole merkittävää, sillä sanaston voidaan olettaa olevan samanlaista kuin aineistoon päätyneissä katkelmissa. Vaikka olen analyysissa ilmoittanut eri sanojen esiintymismääriä, eivät yksittäiset tietyn sanan esiintymiset, jotka ovat saattaneet jäädä huomaamatta, muuttaisi oleellisesti tutkimustuloksia.

Olen lajitellut aineiston viiteen eri kategoriaan katkelmien kontekstin, sanaston ja tarkoituserien mukaan. Nämä kategoriat ovat kiinnostuksen osoitus ja ihastus, rakastuminen, tapailu, kumppanin nimitykset sekä eroaminen ja torjuminen.

Taulukko 2. Aineistokatkelmien jakautuminen kategorioihin.

Kategoria	Katkelmien määrä
Kiinnostuksen osoitus/ihastuminen	321
Rakastuminen	212
Tapailu/seurustelu	324
Kumppanin nimitykset	275
Eroaminen ja torjuminen	90

Eroamiseen ja torjumiseen liittyvää sanastoa on aineistossa vähiten, kuten taulukosta 2 ilmenee. Eniten on tapailuun ja seurusteluun sekä kiinnostuksen osoitukseen ja ihastumiseen liittyvää sanastoa. Lajiteltuani aineistokatkelmat kategorioihin lajittelin ne vielä teoksen julkaisuvuosikymmenen mukaan. Tämän jälkeen laskin eri esiintymien määrän.

Kuten taulukossa 3 näkyy, lähes kaikilla vuosikymmenillä esiintyi kaikkien kategorioiden katkelmia. Ainoa poikkeus oli se, ettei aineistossa olevista 1960-luvun kirjoissa puhuttu eroamisesta lainkaan.

Taulukko 3. Aineistokatkelmien jakautuminen eri vuosikymmenille.

	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010
Kiinnostuksen osoitus/ihastuminen	21	21	14	30	25	16	14	56	65	59
Rakastuminen	25	20	22	18	12	8	24	31	39	13
Tapailu/seurustelu	12	7	28	10	3	24	15	51	80	94
Kumppanin nimitys	23	17	15	4	6	11	12	73	67	47
Eroaminen/torjuminen	4	1	3	4	0	7	17	26	15	13

Katkelmien määrä kasvaa 2000-lukua kohti tultaessa, mikä johtuu osittain suuremmasta kirjatarjonnasta, mutta se kertoo myös siitä, että seurustelu on noussut entistä keskeisemmäksi aiheeksi nuortenkirjallisuudessa. Selvyyden vuoksi havainnoin seurustelusanaston yleistymistä laskemalla keskiarvon katkelmien määrälle per teos.

Taulukko 4. Katkelmien määrä keskimäärin per teos eri vuosikymmenillä.

Vuosikymmen	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010
Teosten määrä	5	6	6	6	5	6	5	9	9	8
Katkelmien määrä	85	66	82	66	46	66	82	237	266	226
Katkelmat/teos keskiarvo	17	11	13,7	11	9,2	11	16,4	26,4	29,6	28,3

Taulukossa 4 näkyy selvästi, miten 1990-luvulle tultaessa seurustelusanastoa esiintyy teoksissa enemmän. Vähiten katkelmia per teos esiintyi aineiston 1960-luvun teoksissa. On kuitenkin syytä huomioida, että viisi teosta on hyvin pieni otanta 1960-luvun suomalaisesta nuortenkirjallisuudesta, eikä siten ole syytä tämän perusteella olettaa, että seurustelusta puhuttiin yhtäkkiä vähemmän kuin aiemmilla vuosikymmenillä.

3.3 Analyysin eteneminen

Laskettuani katkelmien määrän, aloin käydä aineistoa läpi kategoria kerrallaan. Ensiksi poimin yleisimmät aineistossa esiintyvät sanat ja fraasit. Esimerkiksi sana *rakkaus* esiintyy kaikilla vuosikymmenillä, joten sen analysoinnissa huomioin lähinnä käyttök kontekstin ja pyrin tarkastelemaan, onko sen käyttötapa tai merkitys muuttunut. Toimin samalla tavalla muiden useasti toistuvien sanojen, kuten *pitää* ja *ihastua* kohdalla.

Seuraavaksi aloin käydä kategoriaa läpi vuosikymmen ja sana kerrallaan. Tarkastin, esiintyykö sana muilla vuosikymmenillä ja kuinka usein. Kerättyäni sanan kaikki esiintymät yhteen, muodostin niistä alaluokkia. Alaluokat muodostuivat joko sanasta ja sen synonyymeista (kuten luku 4.5.4 Bänksit, joka sisältää myös sanat *bänät* ja *bänet*) tai tiettyä toimintaa edustavista sanoista (luku 4.1.1 Kiinnostuksen osoittaminen, jossa on esimerkiksi flirttailuun liittyvät sanat).

Sanakohtaisen analyysin aloitin etsimällä sanan määritelmän Kielitoimiston sanakirjasta. Jos mahdollista, selvitin sanan alkuperää, kun kyseessä oli lainasana tai harvinaisempi sana. Kävin kaikki katkelmat läpi, ja tarkastelin niiden merkitystä kontekstin perusteella. Tämän jälkeen poimin esimerkkeihin katkelmat, joista käy parhaiten ilmi sanan eri käyttötavat. Katkelmiin on poimittu virke tai sen osa riippuen siitä, onko sillä merkitystä sanomaan. Esimerkeissä ilmoitetaan kirjailija, teos, julkaisuvuosi ja mahdollisen alkuperäispainoksen julkaisuvuosi sekä sivunumero. Päädyin tähän tutkimuksessa usein käytettyjen lyhenteiden sijaan, koska teoksia oli niin suuri määrä. Lisäksi vuosiluku on oleellinen tieto analyysin kannalta. Päädyin ottamaan reilusti esimerkkejä, sillä jokaisella aineistokatkelmalla on oma kontekstin luoma merkityksensä ja siksi koin tarpeelliseksi esitellä merkityksiä juuri esimerkkien kautta.

Esimerkkien valinnan ja lajittelun jälkeen aloin tarkastella yksittäisten sanojen merkityksiä, ja sitä onko niissä tapahtunut muutoksia. Joskus sanavalintoihin vaikuttaa myös kirjan aiemmat tapahtumat, jolloin avaan niitä tarpeen mukaan. Jotta mahdolliset muutokset merkityksessä, tai vaihtoehtoisesti merkityksen pysyvyys, tulisivat esiin, olen nostanut välillä esimerkkeihin myös saman sanan käyttötapoja eri vuosikymmeniltä.

Pyrin myös huomioimaan sen, mitä eri vuosikymmenten katkelmien sanasto kertoo omasta ajastaan sekä yhteiskunnan näkemyksistä ja odotuksista seurustelun suhteen. Tämä analyysi perustuu havaintoihin sanavalinnoista ja niiden kontekstista. Tulkintani perustuvat yleisiin länsimaalaisiin parisuhdenormeihin, joita pyrin esittelemään kirjallisuuden avulla. Pyrin kuitenkin ensisijaisesti tarkastelemaan juuri sanaston ja sanavalintojen tuomia merkityksiä.

4 SEURUSTELUSANASTON MUUTOKSET

Kategoriat esitellään siinä järjestyksessä, missä asiat tapahtuisivat parisuhteen syntyessä ja edetessä. Eli luvussa 4.1 analyysin kohteena ovat romanttista kiinnostusta ja ihastusta osoittavat katkelmat. Luvussa 4.2 tarkastelen rakastumista ja rakkaudentunnustuksia. Rajanveto näiden kahden kategorian välillä on hieman haastava ja aineistokatkelmista löytyy päällekkäisyyksiä. Rajanvedon olen tehnyt niin, että rakastumiseen ja rakkaudentunnustuksiin on laskettu vain katkelmat, jossa henkilö puhuu suoraan rakkaudesta ja joissa tunteet voidaan myös kontekstin perusteella määritellä vahvoiksi.

Luvussa 4.3 tarkastelen katkelmia, jotka käsittelevät tapailuvaihetta ja vakiintunutta seurustelua. Luvussa 4.4 analysoin kumppanien toisistaan käyttämiä nimityksiä ja lempinimiä. Tähän kategoriaan kuuluvat myös nimitykset, joilla pariskuntia kuvaillaan kolmannen osapuolen toimesta. Luvussa 4.5 tutkin eroon ja torjutuksi tulemiseen liittyvää käsitteistöä.

Tarkastelen sanastoa useasta eri näkökulmasta. Ensinnäkin huomioin eniten esiintyvät seurustelusanat. Toiseksi tarkastelen niiden esiintymistä eri vuosikymmenillä ja muutoksia eri vuosikymmenten sanastossa. Huomioin myös sen, onko sanasto yleiskielistä, nuorisoslangia vai esimerkiksi murretta.

4.1 Kiinnostus ja ihastuminen

Kiinnostus ja ihastuminen -kategoriaan on laskettu kaikki katkelmat, joissa puhutaan romanttisesta kiinnostuksesta toiseen henkilöön tai joissa osoitetaan kiinnostusta. Lisäksi tähän kategoriaan on laskettu yhdessä kirjassa esiin noussut *tyyppi*-sana, jolla kuvataan henkilöitä, jotka ovat mahdollisen kiinnostuksen kohteita. Esimerkissä 1 henkilö pohtii toverinsa kiinnostuksen kohdetta.

- (1) ”Mä en vaan tiennyt, et se on sun tyyppiäs.”
Palviainen, Jukka-Pekka 2014: *Perjantai on hyvä päivä lähteä*, s. 13.

Kielitoimiston sanakirjan (jatkossa KS) mukaan sanaa *tyyppi* voidaan käyttää tiettyjen ominaisuuksien kokonaisuudesta, joka on tunnusomainen jonkin ryhmän kaikille jäsenille tai niiden mukaan luokitetusta yksilöstä tai ryhmästä (KS s.v. *tyyppi*).

Romanttista kiinnostusta ilmaistaan usein yksinkertaisesti *kiinnostua*-verbin ja sen johdosten avulla. Sen merkitys on alkaa tuntea mielenkiintoa, viehättyä tai harrastua (KS s.v. *kiinnostua*).

Termi esiintyy aineistossa ensimmäisen kerran 1950-luvulla (esimerkki 2), ja sen jälkeen lähes kaikilla vuosikymmenillä, yhteensä 20 kertaa.

- (2) ”Kyllä hän vielä kiinnostuu tytöistäkin.”
Virtanen, Rauha S. 1957 [1955]: *Seljan tytöt*, s. 170.
- (3) ”Gail oli alkannut kiinnostua Chasista, joka itse tosin väitti jättävänsä vaimonhankinnan Juilliardiin.”
Jaantila, Anu 1985 [1979]: *Jenkkivuosi*, s.106.
- (4) ”Mutta sitten se kuuli niitä juttuja musta ja ne lopetti sen kiinnostuksen.”
Lehtinen, Tuija 1994: *Ikkunaprinsessa*, s. 63.

Aineiston perusteella *kiinnostua*-verbin merkitys on pysynyt aina samana, ja sillä voidaan kuvata myös kiinnostuksen eri vaiheita. Esimerkissä 3 kuvataan alkavaa romanttista kiinnostusta ja esimerkissä 4 taas lopahtanutta kiinnostusta.

Toinen yleinen tapa ilmaista ihastumista on käyttää verbiä *välittää*. Sillä on monia merkityksiä, joista yksi on ilmaista suhtautumista ihmisiin tai asioihin ja tarkemmin pitää jotakuta tai jotakin tärkeänä, merkitsevänä, läheisenä tai muuna vastaavana (KS s.v. *välittää* 3b).

Välittää-verbi esiintyy aineistossa 17 kertaa. Ensimmäinen esiintymä on 1920-luvulta, jossa puhutaan kolmannen osapuolen tunteista (esimerkki 5). Koska termillä *välittää* voidaan viitata myös muunlaiseen välittämiseen kuin romanttiseen, vain kontekstin avulla voidaan päätellä, milloin on kyse romanttisesta kiinnostuksesta. Tämä näkyy hyvin esimerkissä 6, jossa korostetaan sanoilla *oikealla tavalla* kyseessä olevan juuri romanttinen välittäminen.

- (5) ”Pentti ei välitä kenestäkään muusta kuin Pirkosta.”
Nuorpuu, Helga 1956 [1928]: *Pirkon uusi ystävä*, s. 59.
- (6) ”Ei se sinusta oikealla tavalla välitä.”
Polva, Anni 1971 [1962]: *Tiina epäilee Juhaa*, s.124.
- (7) ”Mä välitän vain susta.”
Hauhia, Marita 1997: *Kolauksia*, s. 19.
- (8) ”Mutta kun en välitä siitä.”
Matintupa, Tuula 1993: *Hullu vuosi*, s. 18.

Välittää-verbiä voidaan käyttää myös romanttisten tunteiden tunnustamiseen. Esimerkissä 7 puhuja tunnustaa tunteensa ihastuksensa kohteelle. Hän korostaa *vain*-adverbilla rakkaudenkohteensa olevan ainut, josta hän välittää tällä tavalla. Esimerkissä 8 puhuja kieltää, että hänellä on romanttisia tunteita puheenaiheena olevaa henkilöä kohtaan. Yksi *välittää*-verbin määritelmistä, varsinkin kielteisissä yhteyksissä, onkin ottaa huomioon jotakin, kiinnittää huomiota johonkin, tuntea kiinnostusta johonkin tai ”piitata” jostakin (KS s.v. *välittää* 3a).

4.1.1 Kiinnostuksen osoittaminen

Kiinnostuksen osoittamisella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa toimia, joita henkilö tekee saadakseen vastakaikua tunteilleen tai löytääkseen kumppanin. Kohde voi olla tietty henkilö eli ihastus tai aiheesta voidaan keskustella yleisemmällä tasolla. Tyypillinen tapa puhua kumppanin hankkimisesta on puhua *iskemisestä*. Kielitoimiston sanakirjan mukaan tämä on arkikielinen ilmaus nais- tai miesseuran hankkimiselle (KS s.v. *iskeä* 1f.) Tämä verbi esiintyy 1960–2000-luvuilla yhteensä 14 kertaa.

- (9) ”Isketään mullekin jostain gimma ––.”
Martinheimo, Asko 1966: *Taivas rautaa*, s. 43.
- (10) ”Aiotko sinä iskeä sen?”
Tiainen, Marja-Leena 1999: *Rakas Mikael*, s. 252.

Esimerkissä 9 puhuja on kiinnostunut löytämään itselleen naispuoleisen seuralaisen. Iskemisen kohdetta ei tässä ole vielä valittu. Sen sijaan esimerkissä 10 puhutaan vaikutuksen tekemisestä tiettyyn henkilöön.

Kahdesti aineistossa käytetään iskemisen synonyymia *pokata*: kerran 2000-luvulla (esimerkki 11) ja kerran 2010-luvulla. Kielitoimiston sanakirja kuvaa *pokata*-verbiä slangisanaksi, jolla kuvataan iskemistä eli nais- tai miesseuran hankkimista (KS s.v. *pokata*). Slangilla tarkoitetaankin puheyhteisön jonkin puhujaryhmän käyttämään, etenkin sanastoltaan ja äännerakenteeltaan yleisestään kannasta poikkeavaa kielimuotoa. Se on lähinnä sanastollinen ilmiö. (Saanihahti & Nahkola 2000: 87.) Usein slangisanasto on lainasanastoa, joka mukautetaan suomen kieleen. Nuorten slanginkäytön on usein tarkoitus hätkähdyttää vanhempia ikäluokkia, ja siksi siihen kuuluu karkeita ja alatyylisiä ilmauksia (Saanihahti & Nahkola 2000: 89, 97).

- (11) ”Emmä nyt viitti pokaa ketään.”
Aitola, Kerttu 2000: *Lisempää laiffia*, s. 127.
- (12) ”Hän miettii, miksi vietteli pojan.”
Palviainen, Jukka-Pekka 2014: *Perjantai on hyvä päivä lähteä*, s. 136.

Kerran puhutaan myös *viettelystä* (esimerkki 12). Tämän verbin merkitys on houkutella, viekoitella, taivutella, vikitellä tai narrata (varsinkin) johonkin paheksuttavaan, myöhemmin katumusta aiheuttavaan tai muuhun vastaavaan. Erikoismerkitys on houkutella seksiin, kuten esimerkin tapauksessa. (KS s.v. *vietellä*.)

1920-luvulla kiinnostuksen osoittamista kuvaillaan usein sanalla *hakkailu*, joka on synonyymi verbille *flirtata* (KS s.v. *hakkailu*). Se esiintyy yhteensä kuusi kertaa. Kirjoissa ei kuvata sitä, mitä kaikkea hakkailuun sisältyy. Esimerkistä 13 kuitenkin voidaan ymmärtää, että hakkailua

voi olla eri asteista: leikkimielistä tai vakavampaa. Aineistossa esiintyy yhteensä kuusi kertaa sana *flirtata*. Tämä on lainasana, joka on muodostunut englannin *flirt*-sanasta tai ruotsin *flirta*-sanasta. Suomeksi tästä tulee kaksitavuinen *i*-varaloinen nomini *flirtti*, josta muodostuu verbi *ata*-päätteellä (Räisänen 1987: 495). Ensimmäisen kerran se esiintyy aineistossa jo vuonna 1920, joskin kieliasussa *flörtata* (esimerkki 14). Tämä kirjoitusasu on mahdollisesti muodostunut englannin lausunnan mukaan [flørt]. Loput katkelmat ovat 1950-, 1990-, 2000- ja 2010-luvuilta.

- (13) ”Mutta hän ei ollut uskonut, että Svensson olisi uskaltanut aloittaa todellista hakkailua.”
Hirn, Eva 1950 [1927]: *Helin kesä*, s. 108.
- (14) ”Mutta nämäkös, ketut, alkoivat flörtata Eilaa saksalaiseen malliin.”
Hirn, Eva 1950 [1927]: *Helin kesä*, s. 57.
- (15) ”Nyt he tulevat tänne tirkkumaan ja flirttaamaan.”
Otava, Merja 1969 [1959]: *Priska*, s. 54.
- (16) ”Lisää flirttailua lordi Ramanilta.”
Hallava, Anna 2015: *Sammakkoprinsessa*, s. 270.

Kielitoimiston sanakirja määrittelee flirttailun seuraavasti: pyrkii herättämään romanttisesti tai seksuaalisesti kiinnostavan henkilön mielenkiinto käytöksellään, eleillään, puheillaan tai muulla tavalla; pariskunnasta: hempeillä toistensa kanssa viekoittelevasti, kiusoittelevasti tai muulla tavoin (KS s.v. *flirttailla*). Aineistossa esiintyy kumpaakin tapausta: esimerkissä 15 puhutaan pariskunnasta ja esimerkissä 16 henkilön tekemistä iskuryityksistä.

Flirttailua on kuvattu useilla eri sanoilla eri vuosikymmenillä. 1920-luvulla esiintyy kahdesti samassa kirjassa fraasi *heittää lampaan silmiä* (esimerkki 17). Tälle termille ei löydy alkuperää. Luultavasti tällä tarkoitetaan ”sillä silmällä” katsomista, mikä tarkoittaa sitä, että joku tai jokin joutuu erityisen, esimerkiksi eroottisen huomion kohteeksi (SKKF = Suomen kielen kuvaileva fraasi-sanakirja s.v. *silmä*). Lampaalla on isot silmät, joten tämä voi tarkoittaa myös viattomasti/hellyttävästi ja siten viettelevästi katsomista. Samassa teoksessa esiintyy myös sana *riiata* (esimerkki 18). Tämä on vanhahtava ja leikkisä ilmaus, joka tarkoittaa kosiskella tai seurustella (KS s.v. *riiata*). Se tulee sanasta *friiata*, joka tulee ruotsin *fria* eli *kosia*-sanasta. Kolmas 1920-luvulla esiintyvä sana on *suitsuttaa* (esimerkki 19), joka tarkoittaa palvovan ihailun osoittamista, ihailua tai palvomista (KS s.v. *suitsuttaa*).

- (17) ”Sitten minä vielä varoitan sinua heittävästä lampaan silmiä Venssoniin päin.”
Hirn, Eva 1950 [1927]: *Helin kesä*, s. 46.
- (18) ”Minä jo aloin uskoa, että Svensson alentuisi riiamaan Heliä.”
Hirn, Eva 1950 [1927]: *Helin kesä*, s. 122.
- (19) ”Pirkko antaa hänen suitsuttaa ihan turhaan.”
Nuorpuu, Helga 1956 [1928]: *Pirkon uusi ystävä*, 95.

- (20) ”Marita jätti tämän asian sikseen ja alkoi uudella tarmolla liehakoida Perjantaita.”
Somersalo, Aili 1931: *Marita järjestää asiat*, s. 75.
- (21) ”– – mutta en kuolemaksenikaan voi sietää, että minua kositaan.”
Somersalo, Aili 1931: *Marita järjestää asiat*, s. 152.

1930-luvulla aineistosta löytyvät termit *liehakoida* (esimerkki 20) ja *kosia* (esimerkki 21). *Liehakoida* tarkoittaa Kielitoimiston sanakirjan mukaan ”liehitellä, mielistellä, makeilla, imarrella, hännystellä, kosiskella, ’nuoleskella’” (KS s.v. *liehakoida*). Esimerkissä 21 varsinaista kosimista ei oikeasti ole tapahtunut, vaan puhuja vain olettaa, että seuralainen on ollut kosimassa häntä.

1930-luvulla käytetään kahdesti termiä *keimailla*, jonka tarkoitus on yrittää herättää (jossakussa) ihailua tai eroottista kiinnostusta viehkeällä esiintymisellään, viettelevällä pukeutumisellaan tai muulla vastaavalla (KS s.v. *keimailla*). 1940-luvulla flirttailua kuvaillaan sanalla *teerenpeli* (esimerkki 22). Kielitoimiston sanakirja selittää tämän substantiivin tarkoittavan vispilänkauppaa, silmäpeliä tai flirttiä (KS s.v. *teerenpeli*). *Teerenpeli*-sana esiintyy jo Aleksis Kiven *Seitsemässä veljeksessä* vuodelta 1870 (SFS = Suomalainen fraasisanakirja s.v. *teerenpeli*).

- (22) ”Oli se aika teerenpeliä.”
Saarentaus-Salo, Alli 1951 [1948]: *Anjan kesätempaus*, s. 81.
- (23) ”– – ja tyttö lirkutteli vieressä kuin varpunen.”
Polva, Anni 1971 [1962]: *Tiina epäilee Juhaa*, s. 73.
- (24) ”– – ja sitten sinä menit sen korvarenkaisen kanssa ja lirputit ja nauroit niin kuin ei minua olisi ollut olemassakaan.”
Polva, Anni 1971 [1962]: *Tiina epäilee Juhaa*, s. 75–76.

Yhdessä 1960-luvun teoksessa mainitaan sanat *lirkutella* (esimerkki 23) ja *lirputtaa* (esimerkki 24). *Lirkutella* tarkoittaa vuolaasti ja kevyesti tai mielistellen puhumista, makeilua tai lirkuttamista (KS s.v. *lirkutella*). *Lirputtaa* taas on vain lirkutuksen harvemmin esiintyvä synonyymi (KS s.v. *lirputtaa*).

Kerran käytetään sanaa *reuhuta* (esimerkki 25), joka tarkoittanee samaa kuin reuhata eli riehua tai räyhätä (KS s.v. *reuhata*). Kontekstin perusteella kuitenkin on kyse nimenomaan siitä, että puhujan mielestä kyseessä on flirttailu. Esimerkissä 26 henkilön kiinnostuksen osoitusta kuvataan sanalla *lemmentunnustus*.

- (25) ”Et halua, että minä näen miten sinä reuhuat Antin ja Matin ja ties keiden kanssa.”
Polva, Anni 1986: *Taitaa olla rakkautta Tiina*, s. 65.
- (26) ”– – ymmärsi Mattilan Juhon lemmennustuksen.”
Hiisku, Liisa 1946: *Stiina löytää tiensä*, s. 133.
- (27) ”Näytti äsken kuhertelevan Arin kanssa portilla.”
Virtanen, Rauha S. 1973 [1964]: *Tunteimatton Selja*, s. 169.

- (28) ”Sori, teidän täytyy mennä muualle kuhertelemaan.”
Levola, Kari 1999: *Tahdon*, s. 107.

Kahdessa katkelmassa puhutaan *kuhertelusta*. Kuhertelu tulee esiin myös tapailu ja seurustelu -kategorian luvussa 4.3.1. Kielitoimiston sanakirjan määritelmän mukaan *kuherrella* tarkoittaakin ajan viettämistä rakastettunsa kanssa niin, että huomioi tätä jatkuvasti suudelmin tai muunlaisin hellydenosoituksin (KS s.v. *kuherrella*). Tyypillisesti kyse on siis vakiintuneista pariskunnista. Esimerkissä 27 kyseessä on kuitenkin ihmisistä, jotka eivät vielä ole suhteessa. Puhuja kuitenkin kokee heidän kanssakäymisiensä olevan enemmän pariskunnille tyypillistä. Esimerkissä 28 tehdään huomautus ihmisistä, jotka ovat aiemmin seurustelleet. Puhuja on mustasukkainen, ja tulkitsee näiden kahden välillä olevan romanttista kiinnostusta.

Esimerkissä 29 kuvaillaan Maritan kiinnostuksen osoituksia miehen pyydystämisenä. Pyydystämisen tarkoittaa tyypillisesti ”(koettaa) ottaa eläimiä kiinni, pyytää”. Sen kuvallinen merkitys on myös ”tavoitella, havitella, haalia, kalastaa, metsästää”, jolloin kohteena voi olla esimerkiksi asiakas tai mies, kuten tässä tapauksessa. (KS s.v. *pyydystää*.) Esimerkissä 30 puhutaan jonkun perään juoksemisesta. Kielitoimiston sanakirjan mukaan jonkun perässä juokseminen tarkoittaa innokkaasti tavoittelemista (KS s.v. *juosta*).

- (29) ”– – miten taitavasti Marita pyydystää miestä - -.”
Somersalo, Aili 1931: *Marita järjestää asiat*, s. 72.
- (30) ”Minä puolestani tiedän hänen kauan juosseen Ipan perässä.”
Karhia, Rauni 1935: *Musta Pekka*, s. 92.
- (31) ”Ykskään jannu ei kyllä hievahda mun perääni, kun mulla on tää päällä.”
Meriluoto, Aila 1965: *Ateljee Katariina*, s. 91.
- (32) ”Meidän luokan kundit ainakaan tuskin kuolaa mun perään.”
Ikonen, Asta 2013: *Deittaillaan.fi*, s. 5.

Kahdessa katkelmassa henkilöt epäilevät omaa viehätysvoimaansa. Esimerkissä 31 puhuja kuvailee mahdollista kiinnostusta perään hievahtamisella. Tämä juontaa varmasti juurensa juuri perään juoksemisesta: henkilö kuitenkin epäilee, että juoksemisen sijaan kukaan ei edes hievahda. Esimerkissä 32 taas puhutaan perään kuolaamisesta. Arkikielessä sanan *perään* merkitys voi olla esimerkiksi jonkun tai jonkin perään ikävöinti. Olla makean perään tarkoittaa sitä, että joku on perso makealle. (KS s.v. *perään* 4.) Näissä aineiston katkelmissa kyse on siis siitä, että joku olisi kiinnostunut juuri tietystä henkilöstä.

4.1.2 Ihastuminen

Tyypillisesti kiinnostuneen henkilön puhutaan olevan *ihastunut*. Sen määritelmä on mielyä (kovasti), mielistyä, viehättyä tai rakastua, mutta myös ilahtua tai riemastua jostakin. (KS s.v. *ihastua*). Sana *ihastua* tai sen muunnokset mainitaan yhteensä 77 kertaa ja sitä on käytetty jokaisella vuosikymmenellä. Yleisin tapa käyttää sanaa on *nUt*-partisiippi *ihastunut*. Esimerkissä 33 pohditaan kolmannen, keskustelun ulkopuolisen henkilön mahdollista romanttista kiinnostusta. Tällainen pohdiskelu on todella tyypillistä aineistossa. Esimerkissä 34 henkilö pohtii omaa ihastumistaan. Sanan käyttötapa ei vuosikymmenten saatossa juurikaan muutu, kuten esimerkistä 35 voidaan havaita.

- (33) ”Onko joku kauppamatkustaja ihastunut Eilaan?”
Hirn, Eva 1950 [1927]: *Helin kesä*, s. 56.
- (34) ”Taivas kuinka olin häneen ihastunut vielä talvella, mutta talvella olin muutenkin kaistapäinen.”
Virtanen, Rauha S. 1957 [1955]: *Seljan tytöt*, s. 224.
- (35) ”Että minä oon hirveen ihastunut yhteen Jukeen!”
Elo, Viola 1991: *Oliks maailma ennen mua*, s. 193.
- (36) ”Ei todellakaan ollut ihme, että Jerry katseli Ritaa noin ihastuneesti.”
Virtanen, Rauha S. 1960 [1957]: *Tapaamme Seljalla*, s. 50.
- (37) ”Nyt oli huonoin hetki ikinä ihastua kehenkään.”
Lehtineva, Tiina 2011: *Piparminttupoika*, s. 22.
- (38) ”– – käydä elokuvissa ja kahviloissa juttelemassa ihastuksistaan.”
Palviainen, Jukka-Pekka 2014: *Perjantai on hyvä päivä lähteä*, s. 130.

Esimerkissä 36 käytetään adverbia *ihastuneesti*, kuvaamaan tapaa, jolla henkilö katsoo toista. Esimerkissä 37 henkilö yrittää estää ja kieltää oman ihastumisensa. Sana *ihastus* viittaa ihastumisen kohteeseen, (lyhytaikaiseen) rakkauteen, rakastettuun (KS s.v. *ihastus* 2), kuten esimerkissä 38.

Ihastumista voidaan kuvata myös muilla sanoilla. Jo 1920-luvulla käytettiin ilmausta *olla pihkassa* (esimerkki 39). Tämä on arkikielinen ilmaus, jonka merkitys on olla ihastunut tai rakastunut johonkuhun (KS s.v. *pihka*). Yhteensä *pihkassa*-sana esiintyy aineistossa 15 kertaa 1920–1990-luvuilla.

- (39) ”Se on niin pihkassa siihen...”
Nuorpuu, Helga 1956 [1928]: *Pirkon uusi ystävä*, s. 59.
- (40) ”Se on pahasti pihkassa Janttuun.”
Matintupa, Tuula 1993: *Hullu vuosi*, s. 48.
- (41) ”Oletko tosiaan pihkaantunut Ari Saarniin?”
Virtanen, Rauha S. 1957 [1955]: *Seljan tytöt*, s. 224.
- (42) ”Se oli ihan selvästi lätkässä Maneen.”
Laine, Sinikka 1986: *Tyttö tuulesta, poika pimeästä*, s. 104.

Tyypillisesti *pihka*-sana esiintyy muodossa *olla pihkassa johonkuhun*, kuten esimerkissä 40. Kahdessa katkelmassa verbistä *pihkaantua* on muodostettu *nUt*-partisiipilla verbin nominatiivimuoto, kuten esimerkissä 41. Ihastumista kuvataan myös 15 kertaa termillä *olla lätkässä*. Ensimmäisen kerran tämä termi esiintyy 1980-luvulla (esimerkki 42) ja sen jälkeen joka vuosikymmenellä.

Hieman harvinaisempia ihastusta ilmaisevia termejä ovat *retkahtaa*, *olla retkussa* ja *olla lääpäällään*. Retkahtamisesta puhutaan seitsemän kertaa 1970–2010-luvuilla. Se esiintyy aina muodossa *retkahtanut johonkuhun*, kuten esimerkissä 43. Tämä on kuvallinen arkikielen ilmaus, jonka merkitys on ihastua, rakastua, hullaantua, ”mennä retkuun” (KS s.v. *retkahtaa*). Tästä ilmauksesta on johdettu 1990-luvulla kerran käytetty arkikielinen sana *retkussa* (esimerkki 44).

- (43) ”Ne luulivat, että mä olen vieläkin retkahtanut Markeen.”
Arjatsalo, Arvi 1981: *Mä oon Maukka*, s. 54.
- (44) ”– ja luullut, että Sarikin oli retkussa minuun.”
Tiainen, Marja-Leena 1990: *Montonen ja yks enkeli*, s. 7.
- (45) ”Sitä, että sinä olet niin lääpäälläsi Tepaan, ettet huomaa enää mitään.”
Jalo, Merja 1977: *Yllätysori*, s. 78.

Lääpäällään esiintyy aineistossa neljä kertaa: kerran 1970-luvulla (esimerkki 45), kerran 1990-luvulla ja kahdesti 2000-luvulla. Tämä arkikielinen ilmaus tarkoittaa olla ihastunut tai rakastunut johonkin tai johonkuhun tai ihastuksissaan tai haltioissaan jostakin (KS s.v. *lääpäällään*).

Hullaantumisen mainitaan kahdesti, 1920- ja 2010-luvuilla (esimerkki 46). Sen merkitys on romanttisessa kontekstissa ihastua kovasti, hurmaantua tai rakastua korviaan myöten (KS s.v. *hullaantua* 1). Termi *hulluna johonkuhun* esiintyy kahdesti 2000-luvulla samassa kirjassa (esimerkki 47). *Olla hulluna* tarkoittaa olla erittäin innostunut, ihastunut tai rakastunut (SKKF s.v. *hullu*).

- (46) ”Minä hullaannuin tuohon tyttöön ja tuohon hymyyn.”
Somersalo, Aili 1929: *Aikamme tyttö*, s. 23.
- (47) ”Mä olin hulluna Sakuun...”
Manninen, Katri 2000: *Salatut elämät: Miia & Saku*, s. 143.
- (48) ”Mä en ollut räkänä Pottuun.”
Matintupa, Tuula 1993: *Hullu vuosi*, s. 47.
- (49) ”Et kai säkin oo repsahtamassa, Pinja kysyi ja katsoi Miraa sillä lailla, että sen oli pakko vastata rehellisesti.”
Hauhia, Marita 1997: *Kolauksia*, s. 113.

Kahdesti samassa teoksessa mainitaan termi *olla räkänä* (esimerkki 48). Tämä fraasi on muodostettu samaan tapaan kuin esimerkiksi ilmaukset *olla hulluna* tai *olla pihkassa*. Kerran esiintyy termi *repsahtaa* (esimerkki 49). Sen merkitys on rupsahtaa, retkahtaa tai sortua (KS s.v. *repsahtaa*).

Yksittäinen, mielenkiintoinen esiintymä on esimerkki 50, jossa ihastumista kuvataan sanalla *bänksis*. Tyypillisesti *bänksit*-sanalla viitataan eroamiseen (ks. luku 4.5.3). Tässä yhteydessä sanan merkitys ei siis vastaa sen normaalia määritelmää. Yhden esiintymän perusteella ei kuitenkaan voi tehdä päätelmiä siitä, onko sanan merkitys muuttunut vai onko kyse yhdestä, erikoisesta esiintymästä.

- (50) ”Virva voi kyllä hikeentyä, se on ihan bänksis siihen, mutta siitä viis.”
Virtanen, Rauha S. 1973 [1964]: *Tunteimatton Selja*, s. 165.

Sanakirjoissa *bänksit*-sanalle ei anneta muita kuin eroamiseen liittyviä merkityksiä. Sanojen merkityksissä tapahtuvia muutoksia voidaan luokitella eri tavoin. Merkityksen väljenemisessä on kyse siitä, että sanan merkityksestä katoaa yksi tai useampi piirre tai merkitys muuttuu joltakin osaltaan tai osiltaan epätarkemmaksi niin, että sanalla on aiempaa vähemmän sisältöä. Merkityksen tiukentuminen tarkoittaa vastaavasti sitä, että sanan merkitys kasvaa tai tulee tarkemmaksi ja sanalla on muutoksen jälkeen enemmän sisältöä. Jos aikaisemman ja myöhemmän merkityksen välillä ei ole yhteyttä puhutaan merkityksen siirtymisestä. (Kangasniemi 1997: 75–77.) Koska ainut yhteys ihastumisen ja eroamisen välillä on seurustelu, voi tässä olla kyse merkityksen siirtymisestä.

Ihastuksen ja rakkauden raja ei aina ole yksiselitteinen. Seuraavat esimerkit on kuitenkin lajiteltu kiinnostuksen osoittaminen ja ihastuminen -kategoriaan kontekstinsa perusteella. Kahdessa aineiston katkelmassa ihastuminen ja rakastuminen rinnastetaan toisiinsa. Esimerkissä 51 sanat *ihastunut* ja *rakastunut* rinnastetaan toisiinsa ilman minkäänlaista eroa.

- (51) ”Jake ei ollut ihastunut eikä rakastunut Eveen.”
Hauhia, Marita 2000: *Viilletty elämä*, s. 6.
- (52) ”Hän ei ollut koskaan rakastunut tai edes ihastunut ensisilmäyksellä.”
Palviainen, Jukka-Pekka 2014: *Perjantai on hyvä päivä lähteä*, s. 13.
- (53) ”Minä voisin ihan rakastua tuollaiseen mieheen.”
Saarentaus-Salo, Alli 1951 [1948]: *Anjan kesätempaus*, s. 35.
- (54) ”Sitten hän loi rakastuneen katseen Jyrkiin.”
Tiainen, Marja-Leena 1990: *Montonen ja yks enkeli*, s. 27.

Esimerkissä 52 nostetaan rakastuneena oleminen vahvemiksi kokemukseksi ja tunteeksi kuvaamalla ihastumista vähättelevällä adverbilla *edes*. Esimerkki 53 henkilö pohtii, että voisi tulevaisuudessa rakastua henkilöön, eli kokee jonkinlaista ihastumisen tunnetta. Esimerkissä 54 ihastumisen näkymistä katseessa kuvataan adjektiivilla *rakastuneen*.

4.1.3 Tykkääminen ja pitäminen

Tyypillinen yleiskielinen tapa ilmaista romanttisia tunteita on puhua *tykkäämisestä*. Tykkääminen ei kuitenkaan aina ole romanttista, vaan sen merkitys on sidottu kontekstiin. Tykkäämiseen liittyviä katkelmia on aineistossa yhteensä 44 kappaletta. Ensimmäinen esiintyminen on jo 1960-luvulla (esimerkki 55), mutta sen jälkeen *tykkääminen* esiintyy vasta 1980-luvulla. Tämän jälkeen sitä esiintyy tasaisesti aina 2010-luvulle asti.

- (55) ”Ja siitä Juhastahan ne joka kerta, kun Leila tykkäsi siitä.”
Polva, Anni 1971 [1962]: *Tiina epäilee Juhaa*, s. 9.
- (56) ”Mä tykkään susta.”
”Mäkin tykkään susta.”
Hauhia, Marita 2000: *Viilletty elämä*, s. 127.
- (57) ”MÄ TYKKÄÄN SUSTA LUJAA!”
Lehtinen, Tuija 1991: *Roskisprinssi*, s. 233.
- (58) ”Mä tykkään susta ihan sikana, ja mun mielestä meillä on ollut tosi makeeta yhdessä.”
Ikonen, Asta 2013: *Deittaillaan.fi*, s. 156.

Eniten *tykätä*-verbiä esiintyy tunteiden tunnustamisen yhteydessä. Usein tunteiden kohde myös vastaa tunnustukseen *tykätä*-sanaa käyttämällä (esimerkki 56). Joskus tunteiden vahvuutta korostetaan esimerkiksi adverbilla (esimerkki 57). Tässä tapauksessa käytetään tehokeinona myös suuraakkosia. Esimerkissä 58 käytetään vakiintunutta fraasia *ihan sikana*. *Sikana* tarkoittaa arkikielessä oikein paljon tai todella paljon (KS s.v. *sikana* 3).

Tykätä-verbiä käyttämällä pohditaan usein jonkun tunteita. Esimerkissä 59 puhuja miettii, miksi puhekuppani pitää poikaystävästään. Esimerkissä 60 puhuja varmistaa, että on ymmärtänyt keskustelukumppaninsa tunteiden tunnustuksen oikein.

- (59) ”Miten sä voit tykätä siitä ku se juo niin kamalasti?”
Laine, Sinikka 1986: *Tyttö tuulesta, poika pimeästä*, s. 29.
- (60) ”Tykkäät musta vai?”
Aitola, Kerttu 2000: *Lisempää laiffia*, s. 150.
- (61) ”Se tosiaan tykkäsi Pihlasta.”
Seita Parkola & Nina Repo 2002: *Ruttolinna*, s. 253.

Tykätä-verbiä käytetään myös puhuttaessa yleisesti romanttisista tunteista, kuten esimerkissä 61. *Tykätä*-sana on siinä mielessä neutraali, että se ei kerro tunteiden vahvuudesta samalla tavalla kuin *ihastua*- tai *rakastua*-verbit.

Toinen yleiskielinen tapa ilmaista romanttista kiinnostusta on puhua pitämisestä. *Pitäminen* esiintyy aineistossa yhteensä 44 kertaa ja sitä löytyy kaikilta muilta vuosikymmeniltä paitsi 1960-

luvulta. Eniten sanaa *pitää* käytetään oman ihastuksen tunnustamisessa joko suoraan ihastuksen kohteelle (esimerkki 62) tai kolmannelle osapuolelle (esimerkki 63).

- (62) ”Mä pidän susta oikeesti, mutta mulla on kans Anni.”
Lukkari, Päivi 2007: *Koitetaan kestää, Nanna*, s. 149.
- (63) ”Minä pidän Arista. Pidän oikein aika tavalla.”
Virtanen, Rauha S. 1960 [1957]: *Tapaamme Seljalla*, s. 3.
- (64) ”Mutta minä en halua, että se pitää minusta.”
Polva, Anni 1971 [1962]: *Tiina epäilee Juhaa*, s. 160.
- (65) ”Mutta tiedän, että Tomi pitää Krisistä tosissaan.”
Virtanen, Rauha S. 1957 [1955]: *Seljan tytöt*, s. 108.

Lähes kaikki pitämiseen liittyvät katkelmat ovat positiivisia ja pitämiseen suhtaudutaan ilolla. Esimerkissä 64 henkilö kuitenkin ilmaisee, etteivät tunteet ole toivottuja. *Pitää*-verbillä kuvaillaan usein myös toisten tunteita, kuten esimerkissä 65. Tässä ihastumista painotetaan tavan adverbilla *tosissaan*.

Esimerkissä 66 udellaan puhuttelun kohteen tunteiden syvyyttä. *Pitää*-verbiä käytetäänkin paljon kysellessä tunteista. Tämä johtunee sen neutraalista sävystä: sitä käyttämällä ei oteta kantaa siihen, kuinka vahvoja tunteet ovat.

- (66) ”Piditkö sinä hänestä paljon?”
Kaukovalta, Eila 1931: *Kevättä kohti: koululaiskuvaus*. Helsinki: WSOY, s. 59.
- (67) ”Pitkö Jooa minusta todella?”
Lehtineva, Tiina 2011: *Piparminttupoika*, s. 55.
- (68) ”Mitä sinä sanot Elsi, etkö sinä pidä minusta?”
Kontinen, Aili 1946: *Maalla on kotini*. Helsinki: Kansankirja, s. 149.

Joskus henkilö pohtii itsekseen ihastuksensa tunteita (esimerkissä 67) ja joskus tunteista kysytään suoraan ihastukselta itseltään (esimerkki 68). Se, miten sanaa *pitää*-sanaa käytetään, ei ole muuttunut vuosikymmenten aikana, joten sanan merkitys on pysynyt samana.

4.1.4 Yksittäiset ilmaukset

Edellä mainittujen isompien kategorioiden lisäksi aineistosta löytyy seitsemän katkelmaa, joissa puhutaan muilla tavoilla romanttisesta kiinnostuksesta. Ensimmäinen on 1930-luvulla esiintyvä *huolia minusta* (esimerkki 69). Kielitoimiston sanakirja antaa *huolia*-sanalle kolme merkitystä: haluta ottaa vastaan, kelpuuttaa, hyväksyä; ottaa varteen, välittää, piitata ja murteessa viitsiä, välittää, pitää tarpeellisena (KS s.v. *huolia*). Tässä yhteydessä sana kuvaa siis välittämistä.

- (69) ”Vai etkö sinä ehkä huolikaan minusta?”
Kivi, Ainikki 1938: *Olympialaistyttö*, s. 174.
- (70) ”Margarita, minä en voi ajatella mitään muuta kuin sinua.”
Virtanen, Rauha S. 1957 [1955]: *Seljan tytöt*, s. 193.
- (71) ”’Olet tärkeä minulle’ niin Henrik usein sanoi.”
Louhija, Aura 1970: *Hannuli*, s. 5.

Esimerkissä 70 henkilö tunnustaa tunteensa kertomalla, ettei voi ajatella mitään muuta kuin tunteidensa kohdetta. Tämän lausuman merkitys syntyy kulttuurisesta kontekstista. Sen merkitys perustuu vahvasti siihen periaatteeseen, että romanttinen kumppani on erityisessä asemassa: tärkeämpi kuin muut. Lisäksi valittu kumppani on jollain tapaa erityinen, tai häneen ei olisi ihastuttu. Romanttisen kumppanin erityisasema näkyy myös esimerkissä 71. Sanan *tärkeä* määritelmä on tarpeellisuutensa, arvonsa tai muun sellaisen takia merkittävä, merkityksellinen, huomattava tai tähdellinen (KS s.v. *tärkeä* 1). Romanttinen kumppani tuo siis lisäarvoa ja merkitystä parinsa elämään.

Parisuhteista puhuttaessa puhutaan usein kumppanin valinnasta. Tämä näkyy esimerkissä 72, jossa puhuja osoittaa haluavansa kumppanikseen puheensa kohteen: hän on siis valinnut juuri tämän. Toisaalta 2000-luvulla parisuhteelta kuitenkin vaaditaan enemmän, ja kumppania on helppompaa vaihtaa (Tiessalo & Karhumäki 2020: 22). Esimerkissä 73 puhuja käyttää sanan *kiinnostus* sijaan lainasanaa *intressi*, joka on ruotsin *intresse*-sanasta johdettu (VES = Vierassanojen etymologinen sanakirja s.v. *intressi*).

- (72) ”Mä haluan sut.”
Hauhia, Marita 2000: *Viljelty elämä*, s. 127.
- (73) ”Tuskin sillä mitään intressejä oli mua kohtaan todellisuudessa.”
Lukkari, Päivi 2007: *Koitetään kestää, Nanna*, s. 38.
- (74) ”Jooahan on ihan sekaisin susta.”
Lehtineva, Tiina 2011: *Piparminttupoika*, s. 60.
- (75) ”Niin sekaisin mä susta meen.”
Mattila, Riina 2018: *Järistyksiä*, s. 74.

Kahdessa 2010-luvun kirjassa puhutaan *sekaisin menemisestä* (esimerkit 74 ja 75). Kielitoimiston sanakirjan mukaan *sekaisin* tarkoittaa mielentilasta puhuttaessa olla pyörällä päästään, pökerryksissä, suunniltaan, järjiltään tai sekava (SK s.v. *sekaisin*). Henkilö on siis ihastuksen vuoksi pyörällä päästään.

4.2 Rakkaus

Tähän kategoriaan kuuluvat kaikki katkelmat, joissa puhutaan rakkaudesta tai osoitetaan muuten vahvoja romanttisia tunteita. Aineisto on jaettu alakategorioihin sen mukaan, onko puhe rakastumisesta, rakkauden tunnustuksista vai muista rakkauden kuvailuista. Yhteensä aineistokatkelmia rakkauteen liittyen on 212 kappaletta. Rakastumista ja rakkautta esiintyy kaikilla vuosikymmenillä, ja sanojen käyttötavat ovat pysyneet hyvin samanlaisina.

Tunteiden tunnustaminen, ja sen vaikeus, esiintyy useissa kirjoissa jossain määrin. Joskus ystävät tai muut tuttavat kannustavat henkilöä tunnustamaan tunteensa, kuten esimerkissä 76.

- (76) ”– – tunnustat Pentille rakkautesi.”
Nuorpuu, Helga 1956 [1928]: *Pirkon uusi ystävä*, s. 177.
- (77) ”Rakkaudentunnustus, sitä hän poloinen oli tässä nyt kuulemassa!”
Virtanen, Rauha S. 1960 [1957]: *Tapaamme Seljalla*, s. 103.
- (78) ”Se suutelisi mua intohimoisesti ja tunnustaisi palavan rakkautensa.”
Ikonen, Asta 2013: *Deittaillaan.fi*, s. 147.

Rakkaudentunnustuksesta puhutaan myös 1950-luvulla (esimerkki 77), jossa henkilö vahingossa kuuntelee keskustelua. Viimeisen kerran rakkauden tunnustaminen mainitaan 2010-luvulla (esimerkki 78), kun henkilö haaveilee siitä, miten hänen ihastuksensa tunnustaisi tunteensa.

4.2.1 Rakastuminen

Rakastumisesta puhutaan aineistokatkelmissa yhteensä 76 kertaa. Kielitoimiston sanakirja mukaan *rakastua*-verbillä viitataan (äkkiä heränneeseen) eroottiseen kiintymykseen tai rakkauden tunteen valtaan joutumiseen. Lisäksi sillä kuvataan hetkeä, jolloin joku alkaa rakastaa, ihastuu tai kiintyy. (KS s.v. *rakastua*.) Rakastumisesta voidaan puhua verbillä *rakastua*, mutta myös *nUt*-partisiipilla *rakastunut* ja *-minen*-johtimella muodostetulla substantiivilla *rakastuminen*.

Tyypillisesti rakastuminen on ihastusta seuraava vaihe: rakastunut ihminen rakastaa kiinnostuksen kohdettaan. Joskus, varsinkin fiktiivisissä teoksissa, puhutaan myös rakastumisesta ensisilmäyksellä tai päätä pahkaa, jolloin henkilö kokee rakkaudentunteen jo ennen kuin tutustuu ihmiseen, kuten esimerkissä 79. Näissä tapauksissa ero ihastumisen ja rakastumisen välillä on hyvin häilyvä. Aineistossa rakastuminen esiintyy usein henkilön kuvatessa omia tunteitaan, kuten esimerkissä 80.

- (79) ”Mä rakastuin siihen ekasilmäyksellä ja kiersin sitä kuin kiimainen kissa.”
Lehtinen, Tuija 1989: *Siivet varpaiden välissä*, s. 26.
- (80) ”Olen nimittäin rakastunut.”
Autiala, Raili 1936: *Kesä yllättää*, s. 29.
- (81) ”Minä olen rakastunut, hän sanoi itselleen kuopiessaan multaa epätoivoisesti.”
Virtanen, Rauha S. 1960 [1957]: *Tapaamme Seljalla*, s. 70.
- (82) ”En minä oikein tiedä... mutta minusta tuntuu, että taidan olla ihan tosissani rakastunut sinuun.”
Polva, Anni 1986: *Taitaa olla rakkautta Tiina*, s. 138.

Usein rakastumisesta kerrotaan ystävälle tai sitä vain ajatellaan (esimerkki 81), mutta joskus tunne tunnustetaan myös rakkauden kohteelle, kuten esimerkissä 82.

Rakastumisesta puhutaan eri aikamuodoissa. Esimerkissä 83 kuvataan pluskvamperfektillä mennyttä tunnetta. Esimerkissä 84 taas kuvataan imperfektillä hetkeä, jolloin henkilö rakastui.

- (83) ”Mä en edes muistanut, että mä olin ollut epätoivoisesti rakastunut Pottuun.”
Matintupa, Tuula 1993: *Hullu vuosi*, s. 52.
- (84) ”Sillä hetkellä mä rakastuin Lauriin.”
Aitola, Kerttu 2000: *Lisempää laiffia*, s. 9.
- (85) ”Mä pidin siitä kaverista ja rakastuminen oli ihan hilkulla.”
Lehtinen, Tuija 1994: *Ikkunaprinsessa*, s. 29.

Esimerkissä 85 henkilö oli ihastunut ja rakastuminen oli ollut lähellä. Tämä voi viitata menneeseen tai meneillään olevaan tilanteeseen, mutta konteksti paljastaa, että kyseessä on hetki menneisyydestä, jota henkilö muistelee.

Omien tunteiden myöntämistä edeltää useissa tapauksissa kolmannen osapuolen kyselyt (esimerkki 86) mahdollisista romanttisista tunteista ja usein kolmas osapuoli kyselee myös siitä, onko puheikumppani jonkun rakkauden kohde. Esimerkissä 87 kysytään samassa virkkeessä kumpaakin asiaa.

- (86) ”Taidat olla rakastunut häneen?”
Hirn, Eva 1950 [1927]: *Helin kesä*, s. 65.
- (87) ”Ja oletko aivan varma siitä, että hän on sinuun ’kuolettavasti rakastunut’ tai että itse olet rakastunut Kimiin?”
Virtanen, Rauha S. 1957 [1955]: *Seljan tytöt*, s. 171.
- (88) ”— että sellainen kuin Petteri voisi... voisi... milloinkaan rakastua minuun?”
Aro, Elina 1948: *Villien tyttöjen koulu*, s. 92.
- (89) ”Sano, Kris, onko hän rakastunut siihen heppuun?”
Virtanen, Rauha S. 1973 [1964]: *Tunteaton Selja*, s. 86.

Myös oman ihastuksen mahdollisia tunteita pohditaan (esimerkki 88). Ihastunut henkilö saattaa myös kysellä ihastuksen kohteen tunteita hänet tuntevilta henkilöiltä, kuten esimerkissä 89.

Kolmannen osapuolen tunteista puhutaan jonkin verran, kuten esimerkissä 90. Esimerkissä 91 taas ollaan huolissaan rakastumisen mahdollisista seuraamuksista. Ulkopuolisten henkilöiden sijaan henkilöt keskittyvät kuitenkin yleensä puhumaan omista suhdekuvioistaan. Usein ystävät tai muut tuttavat kertovat keskustelukumppanin olevan jonkun rakkauden kohde (esimerkki 92). Joskus taas puhuja haluaa kertoa esimerkiksi saamistaan rakkaudentunnustuksista (esimerkki 93).

- (90) ”Minusta tuntuu, että Siru on yhä rakastunut Repeen, vaikka teeskentelee muuta.”
Jalo, Merja 1977: *Yllätysori*, s. 63.
- (91) ”Mitä jos sun isäsi rakastuukin siihen?”
Ikonen, Asta 2013: *Deittaillaan.fi*, s. 76.
- (92) ”Krämppä on niin rakastunut sinuun.”
Nuorpuu, Helga 1956 [1928]: *Pirkon uusi ystävä*, s. 100.
- (93) ”Ja niin hän sanoi aivan kuin tahtomattaan rakastuneensa minuun.”
Autiala, Raili 1938: *Viimeinen lukukausi*, s. 123.
- (94) ”Olet vieläkin rakastunut häneen, älä väitä vastaan.”
Virtanen, Rauha S. 1957 [1955]: *Seljan tytöt*, s. 153.
- (95) ”Minä sain sinut rakastumaan itseeni, minä olin ajattelematon ja julma...”
Lehtinen, Tuija 1991: *Roskisprinssi*, s. 141.

Esimerkissä 94 puheen aiheena on toisen keskustelijan omat tunteet, jotka puhuja kehottaa häntä myöntämään. Esimerkissä 95 puhuja mainitsee keskustelukumppaninsa (oletetut) tunteet puhujaa kohtaan. Todellisuudessa puhekumppani ei ollut rakastunut, vaan vain esitti olevansa: puhuja ei kuitenkaan tätä tiennyt.

4.2.2 Rakastaminen

Rakastamisesta puhutaan hyvin samalla tavoin kuin ihastumisesta tai rakastumisesta. Rakastamisesta puhutaan *rakastaa*-verbillä, *nUt*-partisiipilla *rakastanut* tai *vA*-partisiipilla *rakastava*. Henkilö voi puhua omista rakkauden tunteistaan (esimerkki 96) tai tunteista, jotka on kohdistettu häneen (esimerkki 97). Aiheena voi olla myös kolmannet osapuolet ja heidän tunteensa, kuten esimerkissä 98.

- (96) ”Pelkään itseäni. Sitä että rakastan Mikaelia.”
Seita Parkola & Nina Repo 2002: *Ruttolinna*, s. 466.
- (97) ”Jos rakastat minua, et lyö!”
Hämäläinen, Karo 2004: *Barrikadirakkaus*, s. 151.
- (98) ”Mun veli rakasti Mikiä!”
”Rakasti niin kun toista ihmistä rakastetaan!”
Lehtinen, Tuija 1989: *Siivet varpaiden välissä*, s. 202.
- (99) ”Saku rakasti mua!”
Manninen, Katri 2000: *Salatut elämät: Miia & Saku*, s. 180.

- (100) ”Se rakastaa sua.”
Ellilä, Kirsti 2001: *Emma ja naapurin Romeo*, s. 189.
- (101) ”Hän sanoi, että minä rakastan Marttia.”
Nuorpuu, Helga 1956 [1928]: *Pirkon uusi ystävä*, s. 169.

Rakkaudesta voidaan joko puhua, tai henkilö voi ajatella sitä (esimerkki 99). Keskustelukumppanina voi olla joko rakkaudenkohde tai ystävä (esimerkki 100). Esimerkissä 101 henkilö alkaa pohtia omia tunteitaan, kun joku muu on ensin epäillyt hänen olevan rakastunut.

Kaikista yleisimpiä katkelmia, joissa *rakkaus*-sana esiintyy ovat ne, joissa joku hahmoista tunnustaa rakkautensa. Rakkaus voidaan tunnustaa suoraan toiselle (esimerkki 102) tai omissa ajatuksissa (esimerkki 103). Nuortenkirjoissa omien tunteiden tunnistaminen onkin usein juonellisesti tärkeä vaihe ja henkilöiden ajatuksia kuvataan paljon.

- (102) ”Tarkoitan, että rakastan teitä!”
Hiisku, Liisa 1946: *Stiina löytää tiensä*, s.148.
- (103) ”Rakastan sinua, Pentti, anna anteeksi kaikki mennyt. Rakastan sinua.”
Nuorpuu, Helga 1956 [1928]: *Pirkon uusi ystävä*, s.124.
- (104) ”Äiti, minä rakastan Kuloa.”
Nuorpuu, Helga 1956 [1929]: *Ruusulan viimeinen tyttö*, s. 303.
- (105) ”Rakastan häntä yhä enemmän – –.”
Martinheimo, Asko 1966: *Taivas rautaa*, s. 76.
- (106) ”Mä rakastan sua, sanoi Anna.”
”Minäkin rakastan sua.”
Laine, Sinikka 1986: *Tyttö tuulesta, poika pimeästä*, s. 60.

Tunteet voidaan tunnustaa myös ystävälle tai sukulaiselle (esimerkki 104) tai päiväkirjalle (esimerkki 105). Joskus vastapuoli vastaa tunteiden tunnustukseen samoilla sanoilla, kuten esimerkissä 106. Sekä fraasi *minä rakastan sinua* että vastaus *minäkin rakastan sinua* ovat rutiini-ilmauksia ja tilannesidonnaisia väitelauseita (Korhonen 2018: 67). Aineistossa persoonapronominit esiintyvät usein arkikielisinä *mä* ja *sua*-muotoisina.

Menneistä rakkauksista ei kirjoissa juurikaan puhuta. Kuudessa katkelmassa esiintyy imperfekti *rakastin*. Esimerkissä 107 on kyse rakkauden kohteen vaihtumisesta, ja esimerkissä 108 rakkauden kohde on kuollut.

- (107) ”– – että minä vielä huhtikuussa rakastin luutnantti Hyväristä niin syvästi, että ihan luulin kuolevani, ja nyt on Hajupommi minulle yli kaiken muun maailmassa.”
Kivi, Ainikki 1938: *Olympialaistyttö*, s. 36.
- (108) ”Minä rakastin sitä, Roosa nyyhkäisee.”
Tiainen, Marja-Leena 1999: *Rakas Mikael*, s. 69.
- (109) ”Mä rakastin sitä aina vaan.”
Tiainen, Marja-Leena 1990: *Montonen ja yks enkeli*, s. 44.

Esimerkissä 109 rakkaus jatkuu edelleen, vaikka henkilö toivoo, että pääsisi yli tästä tunteesta.

Joskus rakkaudesta myös kysytään. Esimerkissä 110 Anja myöntää tunteensa Karia kohtaan, kun sitä häneltä kysytään. Tällaisia suorina, kolmannen osapuolen esittämiä kysymyksiä on aineistossa yhteensä neljä. Esimerkissä 111 henkilö pohtii kahden muun ihmisen välistä suhdetta.

- (110) ”Anja, rakastatko sinä Kari Latvusta?”
 ”Kyllä minä varmaankin rakastan.”
 Saarentaus-Salo, Alli 1951 [1948]: *Anjan kesätempaus*, s. 102.
- (111) ”Mä ihmettelin rakastaako Pottu Janttua.”
 Matintupa, Tuula 1993: *Hullu vuosi*, s. 34.
- (112) ”Mutta ehkä sä rakastitkin sitä”
 Lehtinen, Tuija 1989: *Siivet varpaiden välissä*, s. 201.
- (113) ”Kuinka voit uskoa, että rakastan sinua todella?”
 Somersalo, Aili 1931: *Marita järjestää asiat*, s. 188.

Esimerkissä 112 päähenkilö epäilee tyttöystävänsä rakastaneen aiemmin toista henkilöä. Vaikka kyseessä ei ole suora kysymys vaan enemmänkin syytös, puheen kohde alkaa selvittää tilannetta. Esimerkissä 113 puhuja on omasta mielestään pettänyt miehen luottamuksen, ja kysyy tältä, miten tämä silti tietää hänen rakkautensa olevan aitoa.

Tunteiden laadun suoran kysymisen lisäksi esiintyy myös jonkin verran tunteiden epäilyä. Esimerkissä 114 henkilö epäilee omia tunteitaan ja esimerkissä 115 henkilö haluaa varmistaa ymmärtäneensä rakkaudentunnustuksen oikein.

- (114) ”Rakastankohan minä todella Penttiä?”
 Nuorpuu, Helga 1956 [1929]: *Ruusulan viimeinen tyttö*, s.268.
- (115) ”Sinä rakastat minua?”
 Hämäläinen, Karo 2004: *Barrikadirakkaus*, s. 98.
- (116) ”– – voileivistä huolimatta Perjantai ei minua sittenkään rakasta.”
 Somersalo, Aili 1931: *Marita järjestää asiat*, s. 144.
- (117) ”Tuomas ei rakasta mua.”
 Lähteenmäki, Laura 1998: *Rinkkadonna*, s. 122.

Jonkin verran aineistossa esiintyy katkelmia, jossa puhuja uskoo, ettei hänen rakkautensa saa vasta-kaikua (esimerkki 116) tai että rakkaus on loppunut (esimerkki 117).

Rakkaus-sanaa esiintyy myös kieltoverbin *ei* kanssa. Yleensä kyse on siitä, ettei henkilö rakasta jotakuta, kuten esimerkissä 118. Tässä katkelmassa näkyy myös ajatus siitä, ettei ensimmäisen rakkauden odoteta olevan intohimoinen ja lopullinen rakkaus. Joskus puhutaan kolmannen osapuolen tunteista (esimerkki 119) ja esimerkissä 120 henkilö ei usko keskustelukumppaninsa tunteisiin ja suhteen tulevaisuuteen. Tätä ennen hän on epätoivoisesti yrittänyt saada ihastuksensa suostumaan naimisiinmenoon.

- (118) ”Okei, mä en koskaan rakastanut Lauria intohimoisesti, sehän oli mun teinirakkaus.”
Aitola, Kerttu 2000: *Lisempää laiffia*, s.7.
- (119) ”Se sanoi mulle Tumpin kuoleman jälkeen, ettei se voi rakastaa ketään samalla tavalla.”
Laitinen, Eija & Leinonen, Anne 2000: *Lokkeja rakastava veli*, s. 18.
- (120) ”Jos et sinä rakasta minua nyt, niin tuskin sinä koskaan opit rakastamaan – –.”
Hiisku, Liisa 1947: *Muistathan vielä Stiinan*, s. 38.

4.2.3 Rakkauden ilmaiseminen muilla tavoin

Joissakin tapauksissa rakkautta osoitetaan ilman *rakkaus*-sanaa. Ne on kuitenkin otettu mukaan aineistoon, koska niissä esiintyvät tavat ilmaista rakkautta ovat vakiintuneita eikä niiden merkitys ole ainoastaan kontekstista riippuvainen. Näitä tapauksia on yhteensä seitsemän. Lisäksi kerran henkilö kyselee vastapuolen tunteista oman rakkaudentunnustuksensa jälkeen. Nämä katkelmat (esimerkki 121) lasketaan rakkaus-kategoriaan juuri kontekstinsa perusteella.

- (121) ”Sano, Kris, etkö tunne mitään minua kohtaan?”
”Tiedät hyvin, että sinä olet ainoa ja ensimmäinen, joka minulle merkitsee...”
Virtanen, Rauha S. 1960 [1957]: *Tapaamme Seljalla*, s. 140–141.
- (122) ”Minä olen tiennyt jo pitkän aikaa, että kukaan muu ei ole mitään kuin sinä vain.”
Polva, Anni 1986: *Taitaa olla rakkautta Tiina*, s. 138.
- (123) ”Sä oot mulle tärkeä.”
Elo, Viola 1991: *Oliks maailma ennen mua*, s. 214.
- (124) ”Vallu mumisi, että mä olin sille kamalan tärkeä.”
Lehtinen, Tuija 1994: *Ikkunaprinsessa*, s. 198.

Hyvin samantapainen tunteiden tunnustus on esimerkissä 122, jossa ilmaistaan, että rakkauden kohde on ainut merkityksellinen henkilö. Nämä tunnustukset perustuvatkin siihen ajatukseen, että rakastettu on ainutlaatuinen, korvaamaton henkilö ihmisen elämässä. Saman kaltaisia ovat myös esimerkit 123 ja 124. Näissä rakkaudenkohteeseen viitataan adjektiivilla *tärkeä*. Ihminen voi kuitenkin olla toiselle tärkeä myös ilman, että hän on romanttisten tunteiden kohde. Näissä tapauksissa konteksti on erityisessä asemassa ja luo merkityksen sanomalle. Esimerkissä 124 tätä tärkeyttä vahvistetaan adjektiivilla *kamala*. Tyypillisesti tämän sanan merkitys on esimerkiksi hirveä, hirvittävä, kammottava, karkea, mutta arkikielessä myös valtava, tavaton, suunnaton (KS s.v. *kamala*).

Esimerkissä 125 henkilö kirjoittaa kirjeen ensirakkaudelleen päätettyään, ettei matkusta tämän luo. Esimerkissä 126 taas rakkautta kuvataan *rakas*-adjektiivilla. Tämä ei välttämättä tarkoita aina romanttista rakkautta, vaan ratkaisevaa on konteksti ja puhujan ja kuulijan välinen suhde.

- (125) ”Muistelen aina Pariisin kesääni sydän sykkien – olethan sinä minun ensirakkauteni...”
Virtanen, Rauha S. 1973 [1964]: *Tuntematon Selja*, s. 62.

- (126) ”Sinä olet minulle niin rakas.”
Hiisku, Liisa 1946: *Stiina löytää tiensä*. s. 152
- (127) ”Enhän minä voi, en voi elää ilman sinua.”
Nuorpuu, Helga 1956 [1928]: *Pirkon uusi ystävä*, s. 183.

Esimerkissä 127 puhuja kokee, ettei voi elää ilman rakkauden kohdettaan. Tämä kertoo romanttisen kumppanin merkityksestä yksilön elämään. Myös yhteiskunta tukee tätä parisuhdenormia, mikä näkyy asenteissa edelleen 2000-luvulla.

4.3 Tapailu ja seurustelu

Tässä luvussa tarkastelen tapailuun, seurusteluun ja vakiintuneisiin parisuhteisiin liittyvää sanastoa. Käsittelen aiheita lineaarisessa järjestyksessä alkaen tapailusta (4.2.1) ja päättyen avioliittoon (4.2.4). Erot eri vuosikymmenten välillä näkyvät esimerkiksi siinä, miten nopeasti suhteessa edetään ja milloin suhde katsotaan vakavaksi. Esimerkiksi 1920- ja 1930-luvuilla ei kirjoissa käyty kahdenkeskisillä treffeillä, vaan tapailu oli jutustelua yleisillä paikoilla suuressa joukossa. 1990–2010-luvun sanasto on hyvin erilaista verrattuna aiempiin vuosikymmeniin.

4.3.1 Tapailu

Yleensä ennen seurustelua toisistaan kiinnostuneet henkilöt tapailevat. Vaikka tapailu ei vielä tarkoita vakiintunutta suhdetta, Suomessa tapaillaan tyypillisesti vain yhtä henkilöä kerrallaan tai ainakin hyvin nopeasti keskitytään vain yhteen ihmiseen. Siinä, kuinka vakavasti tapailu otetaan ja mitä se sisältää, on tapahtunut muutoksia viimeisen sadan vuoden aikana, mikä näkyy myös aineiston kielessä.

Itse *tapailu*-sana mainitaan aineistossa yhteensä seitsemän kertaa 2000- ja 2010-luvuilla. Yksi sanan määritelmistä onkin tavata jotakuta seurustelutarkoituksessa (KS s.v. *tavata* 3). Aineistossa sillä viitataan ennen seurustelua tapahtumaan romanttisiin tapaamisiin, kuten esimerkiksi 128. Tapailulle tyypillistä on myös treffeillä käyminen, joskin sitä tapahtuu myös suhteen vakiinnuttua parisuhteeksi. Ensimmäinen maininta treffeistä on vuodelta 1927 (esimerkki 129). Sana *treffit* on tässä esimerkissä kirjoitettu yksikkö muotoon ja *ä*-kirjaimella: *träffi*. *Treff*i-sana juontaa juurensa ruotsin verbistä *träffa* eli *tavata* (Eronen 1997). Tämä selittää esimerkin 129 kirjoitusasun.

- (128) ”Mä aion jatkaa Sakun tapailemista.”
Manninen, Katri 2000: *Salatut elämät: Miia & Saku*, s.157.

- (129) ”Venssonilla ja Helillä taisi olla träffi?”
Hirn, Eva 1950 [1927]: *Helin kesä*, s. 68.
- (130) ”Minulla on treffit tunnin kuluttua – –.”
Polva, Anni 1986: *Taitaa olla rakkautta Tiina*, s. 28.
- (131) ”Se ei oo vielä saanu treffejä aikaan.”
Hauhia, Marita 1997: *Kolauksia*, s. 132.
- (132) ”Toisaalta, nämä oli vasta niiden tokat treffit.”
Ikonen, Asta 2013: *Deittaillaan.fi*, s. 14.

1930–1950-luvun aineistosta ei löydy mainintoja tapailusta tai treffeistä, mutta treffeistä puhutaan kaikilla vuosikymmenillä tästä eteenpäin. Sanan käyttötapa ei ole muuttunut vuosien aikana, kuten esimerkeistä 130, 131 ja 132 voi huomata. Yhteensä *treffit* -termi esiintyy eri muodoissa aineistossa 45 kertaa.

Vuonna 1960 mainitaan myös *tärskyt* (esimerkki 133), joka on synonyymi treffeille. *Tärskyt* mainitaan kahdesti myös 1980-luvulla. *Tärsky*-sanan ensimmäinen merkitys on kova isku tai täräys ja sitä voidaan käyttää myös kuvallisesti. Arkikielessä se merkitsee myös viinaryyppyä. Se tarkoittaa treffejä tai tapaamista vain ollessaan monikossa. (KS s.v. *tärsky*.) Toinen synonyymi treffeille on esimerkissä 134, jossa puhutaan *deitistä*. Esimerkissä 135 näkyy myös muutos tapailukulttuurissa: deittailu on siirtynyt nettiin. Yhteensä *deitti* tai *deittailu* mainitaan neljästi 2000–2010-luvuilla.

- (133) ”Mutta huomenna minulla on tärskyt, suoraan sanoen.”
Virtanen, Rauha S. 1970 [1960]: *Virva Seljan yksityisasia*, s. 123.
- (134) ”Mua alkoi melkein vituttaa: ei ainakaan mitkään liian romanttiset deitit.”
Aitola, Kerttu 2000: *Lisempää laiffia*, s. 140.
- (135) ”Mä olin seurannut sen nettideittailua hyväntahtoisesti hymähdellen sivusta – –.”
Ikonen, Asta 2013: *Deittaillaan.fi*, s. 14.

Sana *deitti* tulee englannin kielen *make a date*-ilmauksesta eli se on lainasana (Eronen 1997). Tämä arkikielinen sana tarkoittaa sovittua tapaamista (seurustelutarkoituksessa) tai treffejä, mutta myös seuralaista tai tapailun kohdetta. Sana esiintyy usein monikossa eli *deitit*. (KS s.v. *deitti*.)

Tapailuun viitataan edellä mainittujen sanojen lisäksi myös muilla tavoilla. Esimerkissä 136 mainitaan *kuhertelu*. Tämä termi esiintyy aineistossa myös kahdesti vuoden 2012 teoksessa (esimerkki 137). *Kuhertaa*-sana on tarkoittanut alun perin linnun, varsinkin teeren tai kyyhkysen kukertamista (SSA = Suomen sanojen alkuperä s.v. *kukertaa*).

- (136) ”Onhan Pirkko nuori, muttei hän enää ole liian nuori pieneen kuherteluun, eipä edes avioliittoonkaan.”
Nuorpuu, Helga 1956 [1928]: *Pirkon uusi ystävä*, s. 18.
- (137) ”– – mutta mä en just nyt kestänyt nähdä niitä kahta kuhertelemassa – –.”
Delikouras, Alekski 2012: *Nörtti: New game*, s. 206.

- (138) ”Ne heilastelisivat vähän aikaa, sitten ne kyllästyisivät – –.”
Ikonen, Asta 2013: *Deittaillaan.fi*, s. 14.
- (139) ”Mä en ainakaan usko, että Eetulla olis oikeesti ollu mitään sutinaa sen Pyynekin yläasteen tytön kanssa.”
Lukkari, Päivi 2007: *Koitetään kestää, Nanna*. s. 44

Toinen tapailuun viittaava sana on esimerkissä 138 esiintyvä *heilastella*. Se on arkikielinen ilmaus, joka tarkoittaa seurustella tai styylata (KS s.v. *heilastella*). Esimerkissä 139 taas puhutaan *sutinasta*, jolla viitataan siihen, että olisi jotain romanttista meneillään. *Sutina* on arkikielinen ilmaus, jonka ensimmäinen merkitys on vipinä, vilske, touhu tai kiire. Silloin kun sutinaa on jonkun kanssa tai joidenkin välillä, on kyse siitä, että he ovat kiinnostuneita toisistaan, ihastuneita toisiinsa. (KS s.v. *sutina*).

Neljässä aineistokatkelmassa 1990–2000-luvuilta joku on vain kuvitellut itsensä ja ihastuksen välillä olevan jotain romanttista. Kontekstin myötä on selvä, että näissä tapauksissa toinen osapuoli on kokenut tapaamiset romanttisina kohtaamisina, toinen taas välttämättä ei.

- (140) ”Meidän välillä ei ole mitään, Lulu.”
Lehtinen, Tuija 1991: *Roskisprinssi*, s. 233.
- (141) ”Kaikki mitä mä olin kuvitellut meidän välillä olevan...”
Manninen, Katri 2000: *Salatut elämät: Miia & Saku*, s. 99.

Esimerkissä 140 puhuja kertoo, ettei hänen ja keskustelukumppanin välillä ole mitään romanttista. Esimerkissä 141 taas henkilö on kuvitellut itsensä ja ihastuksensa välillä olevan romanttisia tunteita. Vaikka kahden henkilön välillä voi olla monenlaisia tunteita, näissä tapauksissa konteksti kertoo, että kyse on romantiikasta. Kaikissa neljässä tapauksessa on loppujen lopuksi kyse jonkun haaveista, odotuksista tai kuvitelmista.

4.3.2 Seurustelu

Raja seurustelun ja tapailun välillä on hyvin häilyvä. Sanalla *seurustelu* on kaksi määritelmää. Ensimmäinen määritelmä on oleskella jonkun tai joidenkuiden seurassa varsinkin keskustellen; olla kanssakäymisissä, vierailusuhteissa, tekemisissä jonkun tai joidenkuiden kanssa. Toinen määritelmä on olla vakituksessa varsinkin rakkauteen perustuvassa suhteessa jonkun kanssa ennen kihlausta tai avio- tai avoliittoa tai rekisteröityä parisuhdetta. (KS s.v. *seurustella*.)

Ensimmäinen maininta seurustelusta on jo 1920-luvulta (esimerkki 142). 1900-luvun alkuvuosikymmeninä seurustelua käytettiin eri merkityksissä. Esimerkissä 143 mainitaan seurustelu, mutta puhuteltu henkilö on ainoastaan keskustellut tuomarin kanssa muutamaan otteeseen tapahtu-

missa, jossa molemmat ovat olleet paikalla. Tämä voisi siis tarkoittaa ensimmäisen määritelmän viatonta, ei-romanttista seurustelua. Kuitenkin kontekstin myötä on selvä, että kirjan henkilöt kokevat kyseessä olevan jollain tapaa romanttinen seurustelu. Tämä voi osaltaan kertoa siitä, miten vastakkaisen sukupuolen kanssa juttelussa voitiin nähdä romanttisia aikeita. 2000-luvulle tultaessa miesten ja naisten väliset ystävyydet ovat paljon yleisempiä.

- (142) ”Kuikka ja Meri olivat seurustelleet jo pari vuotta.”
Nuorpuu, Helga 1956 [1928]: *Pirkon uusi ystävä*, s. 96.
- (143) ”Tunnetko menetteleväsi oikein seurustellessasi jatkuvasti tuomari Kulon kanssa?”
Nuorpuu, Helga 1956 [1929]: *Ruusulan viimeinen tyttö*, s. 264.
- (144) ”Panttilan Salli seurustelee lukkarin Villen kanssa.”
Hiisku, Liisa 1947: *Muistathan vielä Stiinan*, s.42.
- (145) ”En minä nyt tiedä, jos ne mitään seurustelevat.”
Hiisku, Liisa 1947: *Muistathan vielä Stiinan*, s. 42.

Seurustelusta puhutaan myös 1940-luvulla (esimerkki 144). Esimerkistä 145 selviää, että kahdella eri henkilöllä on erilainen näkemys siitä, millainen Sallin ja Villen suhde on. Toinen mahdollinen tulkinta on se, että keskustelijat eivät tiedä, mikä suhteen status on.

1950- ja 1960-luvuilta ei aineistosta löydy mainintaa seurustelusta, mutta 1970-luvulla termi on jo vakiintunut tarkoittamaan parisuhdetta. Kuten esimerkissä 146 ilmenee, pelkkä tapaaminen ei vielä tarkoita seurustelua.

- (146) ”Joskus he olivat kävelleet yhdessä ja melkein seurustelleet...”
Saarto, Tuula 1972: *Suljetut ovet*, s. 89.
- (147) ”Mä en seurustele typerysten kanssa.”
Lehtinen, Tuija 1989: *Siivet varpaiden välissä*, s. 154.
- (148) ”Alatko sä seurustella mun kanssa?”
Mattila, Riina 2018: *Järistyksiä*, s.90.

Seurustelu-sana esiintyy 1980-luvulla kerran (esimerkki 147). 1990–2010-luvuilla termiä käytetään usein, ja seurustelu alkaa siitä, kun pari yhdessä niin sopii. Esimerkissä 148 puhuja pyytää henkilöä suhteeseen kanssaan.

Jo 1930-luvulla esiintyi katkelma, jossa puhutaan toisen kanssa olemisesta (esimerkki 149). Tässä esimerkissä viitataan siihen, että ylioppilas oli alkanut olemaan eli seurustelemaan henkilön kanssa. Yksi olla sanan määritelmistä onkin elää, asua, vieraila jossakin, viettää aikaa jossakin, jonkun kanssa (KS s.v. *olla* 8a). Jotta *olla*-verbi saa seurustelumerkityksen vaatii se seurukseen *kanssa*-postposition.

- (149) ”– – kun eräs Resson abiturus (nykyisin siis jo ylioppilas) alkoi olla hänen kanssaan.”
Karhia, Rauni 1935: *Musta Pekka* s, 14.

- (150) ”Ootko sä Matin kanssa?”
Lähtenmäki, Laura 1998: *Rinkkadonna*, s. 94.
- (151) ”Mä en mitään muuta haluakaan ku olla sun kanssa.”
Hauhia, Marita 2000: *Viihletty elämä*, s. 144.

1990–2010-luvuilla tämä on jo yleinen tapa puhua seurustelusta. Näitä tapauksia on yhteensä kymmenen kappaletta. Esimerkissä 150 puhuja selvittää keskustelukumppaninsa ja Matin parisuhdestatusta. Esimerkissä 151 puhuja ilmaisee halustaan olla yhdessä ihastuksensa kanssa.

Usein seurusteluun viitataan fraasilla *yhdessä oleminen*. Tätä esiintyy aineistossa 1970-luvulta alkaen, ja yhdessä olemiseen voidaan viitata monella tapaa. Seurusteluun viitataan *yhdessä*-sanan avulla yhteensä kymmenen kertaa. Esimerkissä 152 puhuja kyselee toisen henkilön parisuhdetilanteesta käyttämällä *yhdessä*-sanaa. *Yhdessä*-adverbin määritelmä on ”jonkun tai jonkin kanssa, ohessa, ohella, yksissä” (KS s.v. *yhdessä*).

- (152) ”Sinä ja Mertzi ette ole enää yhdessä?”
Saarto, Tuula 1972: *Suljetut ovet*, s. 111.
- (153) ”Yhessä... niinku oikeesti.”
Saari, Kirsikka 2018: *Hölmö nuori sydän*, s. 103.
- (154) ”Jos mä olisin serkkupoikaa, mä en pitäs sen eukon kanssa yhtä päivääkään.”
Keskitalo, Margareta 1970: *Tabut*, s. 27.

Kahdesti käytetään esimerkissä 153 esiintyvää murren sanaa *yhessä*. *Yhteen menemisestä* puhutaan kolmesti. Adverbi *yhteen* esiintyy ilmauksissa, jotka merkitsevät kohtaamista, tapaamista, tekemisiin, tovereiksi tai muuksi vastaavaksi tulemistä tai saattamista sekä ilmauksissa, jotka merkitsevät yhdeksi ryhmäksi, kokonaisuudeksi tai muuksi kerääntymistä tai kokoamista tai tällaisena kokonaisuutena toimimista (KS s.v. *yhteen*). Harvinaisempi ilmaus on *pitää yhtä*, joka esiintyy esimerkissä 154.

Yhdessä olemiseen liittyy myös *yhdessä kulkeminen*, kuten esimerkissä 155. Jonkun kanssa kulkemisella viitataan usein tapailuun ja seurusteluun, ja ero näiden välillä syntyy yleensä kontekstin kautta. *Kulkeminen jonkun kanssa* esiintyy aineistossa kuusi kertaa vuosien 1972–2001 välillä. Esimerkissä 156 kerrotaan kolmannen osapuolen uudesta suhteesta.

- (155) ”– – me kuljettiin joskus yhdessä.”
Saarto, Tuula 1972: *Suljetut ovet*, s. 93.
- (156) ”No nyt se kumminkin kulkee Kanervan kanssa.”
Ellilä, Kirsti 2001: *Emma ja naapurin Romeo*, s. 110.
- (157) ”– – toivoin, että Mikke alkais olla mun kanssa uudestaan”
Tiainen, Marja-Leena 1999: *Rakas Mikael*, s. 123.
- (158) ”Kun sä alat kulkea jonkun kundin kanssa – –.”
Lehtinen, Tuija 1994: *Ikkunaprinsessa*, s. 23.

Sekä tapailuun että virallisempaan seurusteluun voidaan viitata myös *alkamisella* eli seurustelun tai tapaamisen aloittamisella. Tämä termi esiintyy aineistossa kuusi kertaa 1980–2010-luvuilla. Esimerkissä 157 seurusteluun viitataan fraasilla *alkaa olla*. Tällä tarkoitetaan jonkun kanssa olemista. Yksi alkaa-verbin merkityksistä onkin ruveta, ryhtyä (KS s.v. *alkaa* 2). Esimerkissä 158 taas yhdistetään *alkaa*-verbi aiemmin mainittuun kulkemiseen.

Kuudessa tapauksessa käytetään sanaa *kimppa*. Tämä on arkikielinen ilmaus ja Kielitoimiston sanakirjan määritelmä on joukko, porukka, sakki (KS s.v. *kimppa*). Nämä tapaukset ovat 2000–2010-luvulta. Esimerkissä 159 kehoitetaan kahta henkilöä alkamaan seurustelemaan. Esimerkissä 160 taas kysellään keskustelukumppanin parisuhdestatuksesta.

(159) ”Menkää kimppaan.”
Seita Parkola & Nina Repo 2002: *Ruttolinna*, s. 501.

(160) ”Ootteko te kimpassa?”
Palviainen, Jukka-Pekka 2014: *Perjantai on hyvä päivä lähteä*, s.104.

Seurustelu-sanalla on myös synonyymeja. 1970-luvulla aineistossa esiintyy ensimmäisen kerran sana *styylata* (esimerkki 161). *Styylata* on Helsingin slangia ja sillä on useita merkityksiä, kuten kulkea ja keskustella. Se voi tarkoittaa vakituista seurustelusuhdetta, mutta myös ”heilastella seurustelutarkoituksessa”. (SSS s.v. *styylaa*.)

(161) ”Mun oli onnistunu päästä yhden likan luo, joka styylasi suomalaisen pojan kanssa.”
Keskitalo, Margareta 1970: *Tabut*, s. 12.

(162) ”Siis Krista niiku haluis seukkaa sun kaa.”
Delikouras, Aleks 2012: *Nörtti: New game*. s. 72.

Seuraavan kerran sana esiintyy 1990-luvulla ja 2010-luvulla kummallakin kahdesti. 2000- ja 2010-luvulla esiintyy termi *seukkaa* (esimerkki 162) yhteensä viisi kertaa. Tämä on arkikielinen ilmaus ja lyhenne sanasta *seurustella* (KS s.v. *seukata*). Se on tyypillinen slangijohdos, sillä slangijohtaminen eroaa muusta johtamisesta siinä, että se on tyypillisesti lähtösanaa lyhentävää (VISK § 214).

Seurustelu voidaan tuoda ilmi myös muilla tavoin. Esimerkissä 163 puhutaan vakiintuneesta kumppanista, mikä osoittaa, että jo 1930-luvulla satunnaisen tapailun ja kosinnan välissä oli vaihe, jossa oltiin yhdessä, vaikkei *seurustelu*-termi ollut tässä yhteydessä tuttu. *Vakituinen* on sanan *vakainen* synonyymi. *Vakinainen* määritelmä on pysyvä, kiinteä, vakituinen tai varsinainen, säännöllinen, normaali (KS s.v. *vakainen*). Vakiintumisesta puhutaan myös myöhemmillä vuosikymmenillä, kuten esimerkiksi 164. Sana *vakituinen* voidaan myös liittää tapailua kuvaaviin ilmauksiin kuten hengailu tai yhdessä kulkeminen ja näin osoittaa kyseessä olevan seurustelusuhde.

- (163) ”– – tiesihän hän Ipan ennen olleen minun vakituiseni.”
Karhia, Rauni 1935: *Musta Pekka*, s. 91–92.
- (164) ”Joulukuun aikana mun suhde Muskan kanssa vakiintui.”
Lehtinen, Tuija 1989: *Siivet varpaiden välissä*, s. 131.
- (165) ”Vaikka eiväthän he virallisesti olleet yhdessä...”
Saarto, Tuula 1972: *Suljetut ovet*, s. 137.

Vakiintumisen sijasta esimerkissä 165 puhutaan virallisesta yhdessä olostä, jolla ei kuitenkaan tarkoiteta avioliittoa. Tyypillisesti *virallinen*-adjektiivi tarkoittaa julkista valtaa edustavaa, mutta myös jonkin yhteisön sääntöjen tai normien mukaista (KS s.v. *virallinen*). Tässä yhteydessä *virallinen*-sanalla viitataan siihen, että yhdessä olostä ja seurustelusta on sovittu tapailukumppanin kanssa.

1990–2000-luvuilla mainitaan kolmesti sana *hengaila*. *Hengata* on helsinkiläinen slangisana, joka tarkoittaa viettää aikaa jossakin tai jonkun kanssa; seurustella (intiimisti), styyllata (KS s.v. *hengata*). Se tarkoittaa siis sekä kuljeskelua että seurustelua (SSS s.v. *hengaila*.) Esimerkissä 166 mainitaan, ettei henkilö ole hengailut kenenkään kanssa. Se, että kyse on romanttisesta tapailusta, selviää ainoastaan kontekstin myötä. Seurustelua voidaan ilmaista myös erilaisilla omistajuuteen liittyvillä termeillä, sillä tyypillisesti seurustelukumppani koetaan henkilön omaksi, kuten esimerkissä 167. Esimerkissä 168 henkilö toteaa kumppaninsa olevan hänen. Näitä *joku on jonkun* -tyyppisiä lausahduksia on aineistossa yhdeksän kappaletta.

- (166) ”Sen jälkeen Saku ei ainakaan mun tietääkseni ollut hengannut kenenkään kanssa...”
Manninen, Katri 2000: *Salatut elämät: Miia & Saku*, s. 8.
- (167) ”Vain joskus yöllä, kun en saa nukutuksi, mä ajattelen, että olisi ihan makeeta, kun mullakin olisi joku oma.”
Salminen, Hellevi 1987: *Kymmenen pistettä neitsyydestä*, s. 16.
- (168) ”Sinä olet minun.”
Peltola, Riitta 1970: *Aikaa irtautua*, s. 8.
- (169) ”– – minulla melkein on jo mies.”
Saarto, Tuula 1972: *Suljetut ovet*, s. 21.
- (170) ”No kun sillä ei oo ketään.”
Laine, Sinikka 1986: *Tyttö tuulesta, poika pimeästä*, s. 138.

Omistaminen näkyy myös esimerkissä 169, jossa puhuja ei vielä seurustele vakituisesti, mutta kokee, että hänellä melkein on jo kumppani. Vastaavasti esimerkissä 170 pohditaan sitä, että seurustelemattomalla henkilöllä ei ole ketään. Tämä seurusteluun kuuluva omistava asenne näkyy myös usein seurustelukumppanin nimityksissä, joista lisää luvussa 4.4.1.

Omistajuus perustuu vahvasti siihen ajatukseen, että seurustelukumppaneita on kerrallaan vain yksi ja näin ollen henkilöllä on joku erityinen ihminen elämässään. Tämä näkyy esimerkissä 171, jossa tiedustellaan henkilön parisuhdestatusta kyselemällä, onko hänellä ketään erityistä.

Eriytyinen-adjektiivi viittaa siihen, että seurustelukumppani on joku ainutlaatuinen ihminen elämässä: poikkeuksellinen, merkittävä, tärkeä (KS s.v. *erityinen* 2). Omistajuuden takia aineistossa esiintyy paljon mainintoja ja pohdintoja siitä, onko kumppanilla *joku toinen*. *Joku*-pronomini viittaa johonkin tarkemmin määrittämättömään, tavallisesti ihmiseen. Sen erikoismerkitys on kielteissävyissä lauseissa vähättelyä tai halveksuntaa osoittava. (KS s.v. *joku* 1, 1b.) Sanaa *toinen* voidaan käyttää indefiniittipronominina puhuttaessa jostakusta muusta ihmisestä tai muista ihmisistä kuin itsestä tai puheena olevasta henkilöstä; itsen tai oman vastakohtana (KS s.v. *toinen* 5e).

- (171) ”– – onks sulla joku ’erityinen’ siellä?”
Lukkari, Päivi 2007: *Koitetaan kestää, Nanna*, s. 174.
- (172) ”Sanon vaan, että jos sinulla on joku toinen, niin olkoon minun puolestani, ei se minua liikuta, eikä sinun tarvitse minun kanssani väkisin olla.”
Polva, Anni 1986: *Taitaa olla rakkautta Tiina*, s. 46.
- (173) ”Hän ei koskaan uskaltanut ajatella, että Mika löytäisi yhtäkkiä toisen tytön.”
Laine, Sinikka 1986: *Tyttö tuulesta, poika pimeästä*, s. 77.

Tämä ilmaus esiintyy ensimmäisen kerran 1980-luvulla. Esimerkissä 172 puhuja epäilee ihastuksellaan olevan joku muu. Esimerkissä 173 taas viitataan tarkemmin *toiseen tyttöön*, mutta periaate on sama.

Seurustelusanastoon liittyy myös se, miten muut kuvailevat suhteessa olevia ihmisiä. Muiden, kolmansien osapuolen esittämiä nimityksiä pariskunnille esiintyy aineistossa yhteensä 15 kertaa. Lähes kaikissa tapauksissa pariskuntaan viitataan sanalla *pari*. Parin määritelmä on kahden samanlaisen tai toisiaan täydentävän olion, esineen tai asian muodostama kokonaisuus, mutta erikoismerkitys on ”avio- tai avoliitossa tai muussa parisuhteessa olevista, pariskunta” (KS s.v. *pari*). Ensimmäisen kerran *pari* mainitaan jo 1927 (esimerkki 174) eikä sen merkitys tai käyttötapa ole muuttunut 2010-luvulla (esimerkki 175). Termillä viitataan aineistossa sekä keskenään seurusteleviin henkilöihin, että henkilöihin, joista on tulossa pariskunta.

- (174) ”Heli jätti veikeilevän parin yksikseen – –.”
Hirn, Eva 1950 [1927]: *Helin kesä*, s. 113.
- (175) ”Musta näyttää, että mun faijasta ja Annikasta tulee pari – –.”
Ikonen, Asta 2013: *Deittaillaan.fi*, s. 155.
- (176) ”Nakula seurasi jonkin askelen päässä salavihkaa nuorta paria.”
Aro, Elina 1948: *Villien tyttöjen koulu*, s. 71.
- (177) ”Liekö nyt sitten rakastavaisten välillä tapahtunut jotakin vai mitä?”
Nuorpuu, Helga 1956 [1928]: *Pirkon uusi ystävä*, s. 168.

Kolmesti aineistossa viitataan nimenomaan *nuoreen pariin*, kuten esimerkissä 176. Termi *rakastavaiset* esiintyy kerran 1920-luvulla (esimerkki 177). Substantiivina rakastavaiset-sanaa käytetään kahdesta toisiaan eroottisesti rakastavasta (KS s.v. *rakastavainen*).

Suhteessa olevat henkilöt puhuvat suhteestaan erilaisilla termeillä. Esimerkissä 178 viitataan kahteen parisuhteessa olevaan ihmiseen sanalla *me*. Henkilö myös kertoo suhteestaan Lauraan sanomalla vain ”Laura ja minä”. Usein puhutaan *parisuhteesta*, kuten esimerkissä 179, yhteensä se mainitaan kolmesti. Parisuhde on kiintymykseen ja seksuaalisuuteen perustuva kahdenvälinen suhde (KS s.v. *parisuhde*). *Suhteeseen* viitataan 1990-luvulla kolmesti, 2000-luvulla neljästi ja 2010-luvulla kerran. Sanaa *suhde* käytetään ihmisten tai ihmisryhmien välisestä yhteydestä, kanssakäymisestä ja suhtautumisesta. Erikoismerkityksessä sillä viitataan (eroottiseen) rakkauteen perustuvaan tai sukupuolisuhteeseen. (KS s.v. *suhde* 1, 1a.)

- (178) ”Laura sanoi Rännin kertoneen meistä. Vaikka niin... kyllä minäkin sen olisin... Ränni vaan ehtii aina... että Laura ja minä.”
Louhija, Aura 1970: *Hannuli*, s. 74.
- (179) ”Mitäs parisuhteelle muuten kuuluu?”
Lukkari, Päivi 2007: *Koitetään kestää, Nanna*, s. 26.
- (180) ”Päivi on sen kaverin kaa, joka oli siellä bileissä ja juttu näyttää kuumalta.”
Lehtinen, Tuija 1991: *Roskisprinssi*, s. 129.
- (181) ”Päivi on muuten vapaa –.”
Lehtinen, Tuija 1991: *Roskisprinssi*, s. 150.
- (182) ”Mä rohkenin kysyä, onko sen sisko varattu.”
Delikouras, Aleks 2012: *Nörtti: New game*, s. 195.

Kerran mainitaan myös *juttu* (esimerkki 180). Tässä viitataan henkilöiden väliseen tilanteeseen. Joskus yksittäisten henkilöiden parisuhdetilannetta pohditaan miettimällä, onko tämä vapaa vai varattu. Esimerkissä 181 henkilö ilmoittaa, että Päivi ei tällä hetkellä ole parisuhteessa käyttämällä hänestä adjektiivia *vapaa*. Vapaa on joku, joka ei ole kenenkään käytössä tai jota ei ole varattu johonkin ja sitä voidaan käyttää henkilöistä, jotka eivät ole naimisissa tai muuten vakituudessa suhteessa (KS s.v. *vapaa*). Sen vastakohta varattu on *varata*-sanana partitiivimuoto, joka tarkoittaa (toisen) käytössä (olevaa) (KS s.v. *varata* 2). Esimerkissä 182 henkilö pohtii kaverinsa siskon parisuhdetilannetta eli sitä, onko tämä *varattu*.

4.3.3 Kihlaus

1920–1950-luvuilla tapailuun liittyvä sanasto keskittyy lähinnä kihlaukseen ja avioliiton suunnitteluun. Kirjojen naispuolisten henkilöiden kihlautumisinto selittyy osittain varmasti sillä, että vielä 1900-luvun alussa naisen asema määräytyi pitkälti sen mukaan, oliko hän naimisissa vai naimaton (Jalovaara & Nätkin 2019: 25). Kumppanin valinnan vakavuus selittyy osittain sillä, että perinteisen kristillisen avioliittokäsityksen mukaan avioliitto on elämänikäinen ja purkamaton (Räisänen 1995: 73). Toisaalta jo 1950-luvulla oltiin huolissaan avioeroista (Gulin & Niemi 1950: 170).

Seurustelun vakavuus näkyy esimerkissä 183, jossa suutelu ennen kihlausta on asia, joka tulee erikseen nostaa esiin. Kihlaus on kahden henkilön välinen sopimus avioliittoon menemisestä (KS s.v. *kihlaus*), ja monet nuorten kirjat 1900-luvun alkupuoliskolla keskittyvätkin juuri elämänvaiheeseen ennen avioliittoa. Esimerkissä 184 taas nostetaan esiin se, että henkilö on ikänsä puolesta valmis kuherteluun, mutta siten myös avioliittoon.

- (183) ”Hän suuteli minua ainoastaan kerran laiturilla, mutta emme me vielä ole kihloissa.”
Somersalo, Aili 1929: *Aikamme tyttö*, s. 107.
- (184) ”Onhan Pirkko nuori, muttei hän enää ole liian nuori pieneen kuherteluun, eipä edes avioliittoonkaan.”
Nuorpuu, Helga 1956 [1928]: *Pirkon uusi ystävä*, s. 18.
- (185) ”Piti koko tuttavapiiri varmana, että Pentti ja sinä julkaisette ennen pitkää kihlauksenne.”
Nuorpuu, Helga 1956 [1929]: *Ruusulan viimeinen tyttö*, s. 305.
- (186) ”Siljo on luvannut tulla vaimokseni.”
Hirn, Eva 1950 [1927]: *Helin kesä*, s.116.
- (187) ”Emme ole kihloissa kuten sinä ja Juho.”
Hiisku, Liisa 1947: *Muistathan vielä Stiinan*, s.23.

Esimerkissä 185 näkyy, miten kaikkien tapailujen odotettiin johtavan kihlaukseen ja sitten avioliittoon. Tämä näkyy myös esimerkissä 186, jossa tuodaan esiin suhteen olevan vakavalla pohjalla, kun kosintaan on suostuttu. Esimerkissä 187 henkilö korostaa sitä, miten kihloissa ero eroaa seurusteluvaiheesta.

Koska varsinaista seurusteluvaihetta ei aina suhteissa ollut, saattoi kihlautuminen tapahtua liiankin nopeasti. Esimerkissä 188 henkilö huomaa, että ei olekaan tyytyväinen valitsemaansa kumppaniin. Esimerkissä 189 esiintyy *edes*-adverbi. Se ilmaisee kielteisissä yhteyksissä jonkin vähimmäisehdon tai vähintään odotettavissa olevan seikan puuttumista, olemassa olemattomuutta, toteutumattomuutta tai muuta vastaavaa (KS s.v. *edes* 2). Tässä katkelmassa puhuja pelkää, että joku kuulee hänen ja ihastuksen keskustelun, joka on enemmän pariskuntien välille sopiva.

- (188) ”Olen mennyt kihloihin väärän miehen kanssa!”
Somersalo, Aili 1931: *Marita järjestää asiat*, s. 170.
- (189) ”Varmasti joku kuuntelee... emmekä me ole edes kihloissa.”
Konttinen, Aili 1946: *Maalla on kotini*, s. 149.
- (190) ”En olisi ikimaailmassa uskonut, ettei kosiminen ja kihloihin meneminen ole tuon kummempaa, hän sanoi huulet törröllään.”
Konttinen, Aili 1946: *Maalla on kotini*, s. 194.

Kihlautumisen ja kosimisen tavanomaisuus ilmenee myös esimerkissä 190, jossa henkilöt ovat juuri todistaneet kihlauksen, jossa kosiminen on hyvin arkinen.

Kihlautuminen ja suhteen vakiinnuttaminen koettiin tärkeäksi, mutta kosiminen ei aina ollut kovin romanttinen tai herkkä hetki. Esimerkeissä 191 näkyy, miten kihlautumista joissakin teoksissa suorastaan vaadittiin. Toisaalta esimerkissä 192 kosija koittaa taktiikkaa, jossa hän vain ilmoittaa kihlautumisesta.

- (191) ”Menethän kanssani kihloihin, Stiina, nyt heti!”
Hiisku, Liisa 1946: *Stiina löytää tiensä*, s. 149.
- (192) ”Anja, me, me menemme tänään kihloihin.”
Saarentaus-Salo, Alli 1951 [1948]: *Anjan kesätempaus*, s. 91.
- (193) ”Tuntuisi niin hullulta olla naimisissa.”
Hiisku, Liisa 1947: *Muistathan vielä Stiinan*, s.43.
- (194) ”No mennään edes kihloihin.”
Virtanen, Rauha S. 1960 [1957]: *Tapaamme Seljalla*, s. 104.

Toisaalta kihlauksen ja naimisiinmenon välillä on vielä suuri ero, kuten esimerkistä 193 voidaan huomata. Tämä kertoo siitä, että kihlauksen ei vielä katsottu olevan täysin sitova lupaus avioliitosta. Samaan viittaa esimerkki 194, jossa henkilö ehdottaa kihloihin menoa, kun kumppani ei vielä ole valmis menemään naimisiin.

Se, miten vakavasti seurustelu ja naimisiinmeno otettiin, näkyy sanavalinnoissa: usein puhutaan kosiskelusta. *Kosiskelulla* tarkoitetaan jonkun suosion tavoittelemista liehakoiden, aineiston tapauksissa sitä, että tavoitellaan puolisoa; liehitellään, liehakoidaan (KS s.v. *kosiskella*). Esimerkissä 195 henkilö on jo pariin otteeseen kosinut ihastustaan ja saanut pakit. Hän kuitenkin vakuuttaa, että pitäisi tästä aina, ja tulisi kosimaan, vaikka Stiina vanhenisi.

- (195) ”– – niin minä yhä kävisin sinua kosimassa – –.”
Hiisku, Liisa 1947: *Muistathan vielä Stiinan*, s. 39.
- (196) ”Minäkin aion tästä mennä naimisiin.”
Hiisku, Liisa 1947: *Muistathan vielä Stiinan*, s. 181.
- (197) ”Aiotko sinä mennä naimisiin Liisa?”
Otsola, Tuulikki 1956: *Takaisin kotiin*, s. 89.

- (198) ”Kaarlokin kävi vielä sinä iltana, ja pyysi Liisaa vihdoinkin päättämään hänen vaimokseen tulosta.”
Otsola, Tuulikki 1956: *Takaisin kotiin*, s. 144.

Toisaalta välillä kosinnan jälkeen pohdittiin heti avioliittoa, kuten esimerkissä 196. Henkilöt myös saattoivat pohtia naimisiinmenoa jo ennen kuin heillä oli kumppaniehdokkaitakaan, kuten esimerkissä 197. Kosintaan ei myöskään aina vastattu heti: esimerkissä 198 Liisa on miettinyt vastaustaan jo pitkään.

Vaikka aineistossa näkyy, että tyypillisesti kosijana on mies, esimerkissä 199 näkyy, miten asenteet alkoivat muuttua jo 1930-luvulla. Esimerkissä 200 vastaanottaja ottaa rakkaudentunnustuksen kosintana ja tuo vastauksellaan myös huumoria tilanteeseen. Kuitenkin henkilön aiemmat puheet ja teot osoittavat hänen vastaavan tunteisiin.

- (199) ”On täysin nykyaikaista, että nainen kosii – –.”
Somersalo, Aili 1931: *Marita järjestää asiat*, s. 156.
- (200) ”Kuka olis uskonut, että sinä, Riti, joskus kosit minua.”
Kivi, Ainikki 1938: *Olympialaistyttö*, s. 174.
- (201) ”– – minä olen vasta seitsemäntoista. Ei tämän ikäisenä mennä naimisiin.”
Virtanen, Rauha S. 1960 [1957]: *Tapaamme Seljalla*, s.104.
- (202) ”Ja vihillä käytte tietysti?”
Saarto, Tuula 1972: *Suljetut ovet*, s. 21.

Seurustelukulttuurin muutos näkyy myös esimerkissä 201, jossa seitsemäntoistavuotias henkilö kokee olevansa liian nuori menemään naimisiin. Vaikka tässä esimerkissä pohditaan sopivaa naimisiinmenoikää, vielä 1980-luvullakin alle 20-vuotiaiden avioliitot olivat sen verran normaaleja, että ylioppilaskirjoittajat käsittelivät aihetta aineissaan keväällä 1983 (Ijäs 1986: 87–88). Esimerkin 201 katkelma 1950-luvulta on aineiston viimeisiä, jossa puhutaan avioliitosta. 1960-luvulla esiintyy yksi katkelma, jossa mainitaan kihlaus ja 1970-luvulla puhutaan kerran vihillä käymisestä (esimerkki 202), mutta puhuja on aikuinen henkilö. Tällä tarkoitetaan vihittävänä olemista eli vihkitoimituksessa käymistä (KS s.v. *vihillä*).

1950-luvulla naisten koulutustason nousu johti siihen, että ajatus siitä, että perheenäidin elämä rajoittui kotiin kyseenalaistettiin. Perinteisiin arvoihin kannusti myös esimerkiksi Marttaliitto, joka vielä 1950-luvulla suhtautui kriittisesti naisten työssä käymiseen. (Jalovaara & Nätkin 2019: 134, 148.) 2000-luvulle tultaessa seurustelun tarkoitus ei ole enää vain avioliittoon päätyminen. Suhteen vakavoitumiseen ei tarvita enää kosintaa ja kihlausta, vaan yhteinen päätös seurustelusta. Oletusarvo ei myöskään ole se, että pariskunta pysyy yhdessä loppuelämänsä, vaan erot ovat tavallisia ja niistä puhutaan enemmän.

4.4 Kumppanin nimitykset

Usein puhujat osoittavat suhdettaan keskustelukumppaniinsa erilaisilla nimityksillä. Nämä nimitykset ovat affektisia ilmauksia, joilla puhuja osoittaa suhtautumistaan tai asennoitumistaan puhekumppaniinsa (VISK § 1707). Näitä nimityksiä esiintyy runsaasti kaikilla vuosikymmenillä, yhteensä 276 kappaletta.

1920-luvulta kumppanin tai potentiaalisen kumppanin, nimityksiä oli yhteensä 22 kappaletta. Jo 1920-luvulla *rakas* ja *rakkaani* -termit olivat käytössä. Paljon puhuttiin myös *kosijoista*, *sulhasista* ja *morsiamista*. Samat termit esiintyivät myös 1930- ja 1940-luvuilla. 1950-luvulla mainittiin englanninkielisiä termejä ja 1960-luvulla käytettiin myös harvinaisempia sanavalintoja kuten *kille* ja *kultu*. 1970-luvulta alkaen on nuortenkirjoissa puhuttu *tyttö-* ja *poikaystäväistä* ja 1980–1990-luvuilla sanat *kimma*, *kundi* ja *muija* olivat vakiintuneet nuorison puhekieleen. 1990-luvulla seurustelukumppaneista puhuminen kasvoi räjähdysmäisesti ja mainintoja oli jo 74 kappaletta. 2000- ja 2010-luvuilla yleisimpiä sanoja olivat *tyttö-* ja *poikaystävä* ja niiden muunnokset, mutta myös sanat kuten *kulta* ja *rakas* ovat edelleen käytössä. Tässä luvussa olen jakanut kumppanien nimitykset kolmeen kategoriaan: omistussuhteen kautta muodostuvat nimitykset, hellittelynimet ja vakiintuneen kumppanin nimitykset.

4.4.1 Omistaminen

Omistusliite on tyypillinen tapa ilmaista suhdetta puhujan ja kohteen välillä. Seurustelusuhhteessa on tyypillistä, että kumppani koetaan omaksi. Tämä johtuu oletettavasti siitä, että yksiavioisuus on ollut hallitsevassa asemassa kulttuurissamme ja oletus on, että henkilöllä on vain yksi romanttinen kumppani kerrallaan: näin ollen hänellä on vain yksi henkilö, johon viitata omistavasti. Tämä yksiavioisuus on perinteinen kristillinen avioliittokäsitys, johon sisältyy myös oletus puolisoitten keskinäisestä uskollisuudesta (Räisänen 1995: 77). Aineistossa omistusliitettä on käytetty jo 1920-luvulla ja sen käyttö jatkuu aina 2010-luvulle asti. Kumppaniin viitatessa omistusliite voidaan liittää adjektiiviin, kuten esimerkissä (203); ammattiin, kuten esimerkissä (204) tai nimeen, kuten esimerkissä (205). Joskus omistusliite katoaa, kun kirjoittaja käyttää puhekieltä, kuten esimerkissä (206). Tässä on kuitenkin kyse samanlaisesta omistussuhteen ilmaisemisesta, minkä tuo ilmi persoonapronominin genetiivi.

- (203) ”Mennään naimisiin, rakkaani.”
Virtanen, Rauha S. 1960 [1957]: *Tapaamme Seljalla*, s.104.
- (204) ”Sen insinööriksi kanssako?”
Kaukovalta, Eila 1931: *Kevättä kohti: koululaiskuvaus*, s. 66.
- (205) ”Ala painua sen Körrisi tykö – –.”
Lehtinen, Tuija 1991: *Roskisprinssi*, s. 50.
- (206) ”Sehän oli mun nainen!”
Delikouras, Aleks 2012: *Nörtti: New game*, s. 182.

Esimerkin 206 kaltaisten, henkilön sukupuoleen viittaavien sanojen käyttö puhuttaessa seurustelukumppanista on aineistossa yleistä. *Naisen* lisäksi aineistossa esiintyvät termit *mies*, *mimmi*, *kimma*, *tyttö*, *muija*, *akka*, *daami*, *kille* ja *kundi*. Näistä *mimmi*, *akka*, *kimma*, *kille* ja *kundi* ovat helsinkiläisiä slangisanoja.

Sukupuolisidonnaiset termit viittaavat kuitenkin seurustelukumppaniin vasta, kun niihin liitetään omistusliite tai persoonapronominin genetiivi (esimerkki 207) tai tuodaan muuten esiin omistussuhde (esimerkki 208). Naisesta puhutaan kahdesti 1990- ja 2000-luvulla, miestä käytetään seitsemän kertaa 1990–2010-luvulla. *Kundi* ja *kimma* ovat esiintyneet 1980-luvulta alkaen, kumpikin kahdesti. *Kundi* tarkoittaa slangisanana poikaa, miestä tai jätkää. Sana tulee ruotsin *kund* eli *asiakas*-sanasta, ja asiakas on myös sanan toinen merkitys. (NSS = Nykyslangin sanakirja s.v. *kundi*, KS s.v. *kundi*.)

- (207) ”Miten sulla on mun kimman huivi saastasen lettis ympärillä!”
Lehtinen, Tuija 1991: *Roskisprinssi*, s. 154.
- (208) ”Eikä sillä sen puoleen mitään kundia oo olemassakaan, Mikki sanoi.”
Laine, Sinikka 1986: *Tyttö tuulesta, poika pimeästä*, s. 138.
- (209) ”Missäs sun mimmi viipyy?”
Hauhia, Marita 2000: *Vuilletty elämä*, s. 89.

Kimma tarkoittaa tyttöä tai nuorta naista. Vanhassa Helsingin slangissa *gimma* tarkoitti vanhempaa naista tai eukkoa. Sana onkin lähtöisin ruotsin *gumma*-sanasta. (NSS s.v. *kimma*.) *Mimmi* mainitaan kerran 2000-luvulla (esimerkki 209). Sen merkitys on tyttö, nainen, kimma (NSS s.v. *mimmi*).

Sana *akka* esiintyy kerran 1970-luvulla (esimerkki 210). Sen määritelmä on tyttö, nainen ämmä tai vakituinen naisseuralainen, vaimo (NSS s.v. *akka*). Kerran käytetään myös sanaa *ukko* miehen ja boyfriendin synonyymina (esimerkki 211). Termi *tyttö* esiintyy neljästi 1990–2010-luvulla.

- (210) ”Kuule, oletko sinä tuon pojan akka?”
Saarto, Tuula 1972: *Suljetut ovet*, s. 29.
- (211) ”– – Marjalla on mies, ukko, boyfriend?”
Lähtenmäki, Laura 1998: *Rinkkadonna*, s. 93.

- (212) ”Sinä sopisit oikein uljaasti lupaavan urheilijan ja nousevan tähden muijaksi.”
Kivi, Ainikki 1938: *Olympialaistyttö*, s. 44.

Muija esiintyy jo 1930-luvulla (esimerkki 212), mutta seuraavan kerran vasta 1990-luvulla. Yhteensä termi esiintyy 11 kertaa aineistossa. *Muija* on alun perin tarkoittanut eukkoa tai vaimoa (SSA s.v. *muija*), mutta slangisanana se tarkoittaa tyttöä tai naista (KS s.v. *muija*). *Daami* esiintyy kerran 1990-luvulla. Sen merkitys on hieno nainen tai kavaljeerin seuralainen (SSA s.v. *daami*). Ruotsista lainattu sana *kille* esiintyy kerran 1960-luvulla. Sen merkitys on kundi, mies, poika, tyyppi, jäbä tai jätkä. (NSS s.v. *kille*.)

Omistamista voidaan ilmaista myös suoralla lausahduksella, kuten esimerkeissä 213 ja 214. Esimerkissä 215 mahdolliseen seurustelukumppaniin viitataan termillä *joku kaveri*. Ainoastaan konteksti sekä *-lla*-adessiivi ja *olla*-verbin omistamista ilmaiseva rakenne tekevät kaverista romanttisen kumppanin.

- (213) ”– ja tajusin Islan olevan jo minun –.”
Mattila, Riina 2018: *Järistyksiä*, s.98.
- (214) ”Ja sää oot mun.”
Elo, Viola 1991: *Oliks maailma ennen mua*, s. 202.
- (215) ”Kuule – Dodo vihjasi, että Ritalla on Pariisissa joku kaveri. Onko se totta?”
Virtanen, Rauha S. 1973 [1964]: *Tuntematon Selja*, s. 86.

4.4.2 Hellittelynimet

Erilaisia hellittelynimiä esiintyy aineistossa kaikilla vuosikymmenillä. Tyypillisimpiä ilmauksia ovat *rakas* ja *kulta* ja näiden muunnokset. *Rakas* esiintyy aineistossa yhteensä 14 kertaa. Tätä sanaa käytetään jostakin, jonka joku tuntee itselleen kallisarvoiseksi, johon on syvästi kiintynyt, josta pitää hyvin paljon, jota rakastaa (KS s.v. *rakas*). Sitä esiintyy 1920–1940-luvuilla ja 1980–2000-luvuilla. Usein se mainitaan nimen yhteydessä, kuten esimerkissä 216. 1920-luvulla *rakas* on kahdesti liitetty yhteen hellittelysanan *pieni* kanssa (esimerkki 217).

- (216) ”Hannele-rakas, mä haluan sua niin paljon, mulla on ollut niin ikävä.”
Aitola, Kerttu 2000: *Lisempää laiffia*, s. 236.
- (217) ”Älä nyt, rakas pieni.”
Nuorpuu, Helga 1956 [1928]: *Pirkon uusi ystävä*, s. 63.
- (218) ”Ja mun rakkaani raottaisi silmiään, näkisi mut ja luulisi aluksi, että mä olin harhanäky.”
Lehtinen, Tuija 1994: *Ikkunaprinsessa*, s. 156.
- (219) ”Sano minua rakkaaksi...”
Hämäläinen, Karo 2004: *Barrikadirakkaus*, s. 108.

Taivutettuna *rakas* löytyy aineistosta 10 kertaa, 1920–1950-luvuilla sekä 1990–2000-luvuilla. Yleensä taivutusmuoto on *rakkaani* eli omistusmuoto, kun henkilöt puhuttelevat kumppaniaan (esimerkki 218). Esimerkki 219 on poikkeuksellinen, sillä siinä henkilö kertoo haluavansa tulla nimityksi rakkaaksi ja kutsuu itse itseään rakkaaksi. Henkilö siis itse valitsee itselleen hellittelynimen.

Kulta esiintyy 18 kertaa. Sitä esiintyy 1920-, 1940- ja 1960–2010-luvuilla. Kielikuvana sitä voidaan käyttää rakastetusta, puolisosta tai pienestä lapsesta tai tuttavallisen hellivänä puhuttelusana (KS s.v. *kulta* 1bc). Se voi esiintyä yksinään (esimerkki 220), nimen yhteydessä (esimerkki 221) tai yhdistettynä hellittelysanaan *pieni* (esimerkki 222).

- (220) ”Hyvää huomenta kulta!”
Seita Parkola & Nina Repo 2002: *Ruttolinna*, s. 193.
- (221) ”Anna mun selittää, Eero kulta, älä!”
Martinheimo, Asko 1966: *Taivas rautaa*, s. 142.
- (222) ”Mistä sä, kulta pieni, sait sellaista päähäsi?”
Aitola, Kerttu 2000: *Lisempää laiffia*, s. 196.
- (223) ”Älä kiusaa, kultu.”
Martinheimo, Asko 1966: *Taivas rautaa*, s. 179.

Kulta-sanana taivutuksia löytyy aineistosta yhteensä kolme kappaletta. Kerran käytetään sanaa *kultu* ja kahdesti termiä *kultaseni*. *Kultu* esiintyy kerran 1960-luvulla, ja onkin sen vuosikymmenen ainoa hellittelynimi (esimerkki 223). Foneemi *-U* voi esiintyä affektisena johdinaineksena sellaisenaan, kuten *kulta* > *kultu* muunnoksessa (VISK § 209). *Kultaseni* esiintyy vuosina 1947 ja 1977. Se rakentuu sanan *kulta* deminutiivista eli pienennysmuodosta *kultanen* ja *-ni*-omistusliitteestä.

Sanaa *pieni* käytetään yleensä *rakkaan* tai *kullan* yhteydessä, mutta kerran se esiintyy aineistossa myös nimen yhteydessä (esimerkki 224), ja voi näin ollen myös yksinään olla hellittelynimi. Johtimella *-(i)nen* voidaan muodostaa deminutiivisia tai affektisia substantiiveja, kuten sana *pikkuinen*, joka esiintyy kerran esimerkissä 225 (VISK § 207). Lisäksi aineistossa esiintyy kerran termi *pikkukulta*.

- (224) ”Älä sure, Heli pieni...”
Karhia, Rauni 1935: *Musta Pekka*, s. 20.
- (225) ”Pikkuiselle!”
Aro, Elina 1948: *Villien tyttöjen koulu*, s. 92.
- (226) ”Suloinen pikku prinsessani.”
Nuorpuu, Helga 1956 [1929]: *Ruusulan viimeinen tyttö*, s. 334.
- (227) ”Minä rakastan sinua, senkin pörriäinen.”
Aro, Elina 1948: *Villien tyttöjen koulu*, s. 150.

Kuten aiemmin jo on mainittu, hellittelynimissä näkyy kumppaninimityksille tyypillinen omistaminen, kuten sanoissa *rakkaani* ja *kultaseni*. Lisäksi se voidaan helposti liittää muihinkin nomineihin, kuten esimerkissä 226, ja näin luoda hellittelynimi. Tässä osana hellittelyä on myös pienuuteen viittaava termi *pikku*, jota käytetään pääsanana edessä. Toisaalta lähes mitä tahansa sanaa voidaan käyttää hellittelynimenä, kuten esimerkissä 227.

Hellittelynimi *beibi* juontaa juurensa englannin *baby*-sanasta. Englanniksi termi esiintyy aineistossa jo 1950-luvulla (esimerkki 228). Tällöin esiintyy myös englanninkielinen termi *darling*, joka tarkoittaa rakasta tai kultasta (MOT s.v. *darling*). Suomeksi *beibi* esiintyy vasta 1970-luvulla (esimerkki 229). Tällä arkikielisellä sanalla on kolme määritelmää: vauva, baby; nuori seksikäs nainen; intiimi puhuttelusana, varsinkin naisesta (KS s.v. *beibi*).

- (228) ”Se on vähän vaikeaa, baby.”
Virtanen, Rauha S. 1960 [1957]: *Tapaamme Seljalla*, s. 105.
- (229) ”Beibissä oli mulle kylliksi sutturaa milloin mä tarvitsin.”
Keskitalo, Margareta 1970: *Tabut*, s. 53.
- (230) ”Hannele-muru!”
Aitola, Kerttu 2000: *Lisempää laiffia*, s. 148.
- (231) ”Älä muru hei viitti, mä sanoin ja vedin Paavon käden varovasti pois.”
Aitola, Kerttu 2000: *Lisempää laiffia*, s. 171.

2000-luvulla nousee esiin uusi hellittelynimi *muru*. Ensimmäisen kerran se esiintyy nimeen liitettyinä (esimerkki 230), myöhemmin myös yksinään (esimerkki 231). Se on hellittelysana rakastetusta, puolisoista tai pienestä lapsesta: kullannuru(nen), kulta (KS s.v. *muru* 3).

4.4.3 Vakiintuneen kumppanin nimitykset

Ensimmäisillä vuosikymmenellä tyypillisiä sanoja vakituiselle kumppanille olivat *morsian* ja *sulhanen*. Tämä johtuu varmaan ainakin osittain siitä, että suhde yleensä vakiintui kosinnan myötä: varsinaista seurustelu- ja tapailuaikaa ei näissä kirjoissa esiinny. Sulhasta esiintyy sekä 1920- että 1930-luvulla, mutta vain kerran tämän jälkeen, jolloin sillä viitataan seurustelukumppaniin aikuisen henkilöhahmon puheessa (esimerkki 232). Sulhanen tarkoittaa kihloissa olevaa tai juuri vihittyä miestä, mutta se on myös vanhahtava, leikkisä ilmaus poikaystävästä (KS s.v. *sulhanen*).

- (232) ”Onko sulhanen luvannut pysyä uskollisena?”
Lähtenmäki, Laura 1998: *Rinkkadonna*, s. 105.
- (233) ”Tulithan sinä vihdoin näyttämään sitä morsiantas.”
Laitinen, Eija & Leinonen, Anne 2000: *Lokkeja rakastava veli*, s. 34.

- (234) ”Nyt minä sitten näin meidän opettajan toisen sulhasen.”
Nuorpuu, Helga 1956 [1929]: *Ruusulan viimeinen tyttö*, s. 242.

Samoin morsiamen viitataan kerran 2000-luvun teoksessa (esimerkki 233), tällöinkin aikuisen henkilön toimesta. *Morsian*-sana tarkoittaa kihlattua tai juuri vihittyä naista, mutta arkikielessä se on myös leikkisä ilmaus naisesta: heila, kulta, rakastettu (KS s.v. *morsian*). Näillä termeillä voidaan viitata myös kumppaniehdokkaaseen, kuten esimerkissä 234. Koska tässä yhteydessä puhutaan toisesta sulhasesta, voidaan kyseessä olettaa olevan ihailija, joka ei ole vielä todellisuudessa ole kihloissa.

Potentiaaliin kumppaniehdokkasiin viitataan usein myös sanoilla *kosija* tai *ihailija*. Kuten esimerkissä 235, *kosijaa* käytetään usein monikossa, kun puhutaan potentiaalisista kumppaniehdokkaista. *Kosija* esiintyy aineistossa neljästi, ja kaikilla kerroilla kyse on kumppaniehdokkaasta, ei henkilöstä, joka on todellisuudessa kosimassa. *Kosijalla* viitataan henkilöön, joka on kosimassa, mutta myös ihailijaan tai mahdolliseen kumppaniin.

- (235) ”– – Onervalla oli muinoin ollut kosijoita – –.”
Lehtinen, Tuija 1994: *Ikkunaprinsessa*, s. 201.
- (236) ”Ihailijoitaan ei kai kukaan halua menettää, vaikka kosijat voivatkin olla vaivalloisia.”
Hiisku, Liisa 1947: *Muistathan vielä Tiinan*, s. 36.
- (237) ”Niin kuin nyt Tiinasta voisi puhua jonakin heilana”.
Polva, Anni 1971 [1962]: *Tiina epäilee Juhaa*, s. 12.

Ihailija esiintyy myös neljä kertaa, ensimmäisen kerran vuonna 1927 ja viimeisen kerran 1994. *Ihailija* on henkilö, joka tuntee tai osoittaa ihastusta tai kunnioitusta jotakuta kohtaan, johonkin (KS s.v. *ihailija*). Sekä *ihailija*- että *kosija*-sana muodostuvat verbistä ja *-ja*-johtimesta. Esimerkissä 236 *ihailija* rinnastetaan kosijoihin, ja ne ovatkin aineistossa lähes synonyymeja toisilleen. Vaikka ihailu voi olla muutakin kuin romanttista, aineiston tapauksissa konteksti tekee siitä potentiaaliseen kumppaniin viittaavan termin. Sana *heila* esiintyy aineistossa yhteensä neljä kertaa: vuonna 1935, 1962, 1997 ja 2000. *Heila* tarkoittaa tyttö- tai poikaystävää tai kultaa (KS s.v. *heila*). Tämä on alun perin Sisä-Suomen murteista lähtöisin oleva sana, joka tarkoittaa tyttöä tai nuorta naista (Paunonen 2017: 30). Sen merkitys ei ole muuttunut, sillä viitataan aineistossa aina seurustelukumppaniin tai mahdolliseen puolisoon. Esimerkissä 237 *heilaa* käytetään pohdittaessa Tiinan sopivuutta seurustelukumppaniksi.

Tyypillisesti seurustelukumppaniin viitataan sanalla, jolla ilmaistaan suhdetta eli seurustelua ja kumppanin sukupuolta. Ensimmäinen tällainen sana aineistossa on *poikatoveri*, joka esiintyi vuonna 1935 (esimerkki 238). Se, että termillä viitataan romanttiseen kumppaniin eikä ystävään selviää ainoastaan kontekstin kautta. *Poikaystävä*-termi esiintyy ensimmäisen kerran vasta vuonna

1979 (esimerkki 229). Kuitenkin vuonna 1955 on käytetty englanninkielistä termiä *boy friend*, joskin erikseen kirjoitettuna (esimerkki 240). Yhteen kirjoitettuna tämä esiintyy kerran vuonna 1998.

- (238) ”Vaikka minusta on oikeus ja kohtuus, että minäkin sain jonkun poikatoverin.”
Karhia, Rauni 1935: *Musta Pekka*, s. 14.
- (239) ”Oliko tuo sun poikaystävä?”
Jaantila, Anu 1985 [1979]: *Jenkkivuosi*, s. 8.
- (240) ”Kuule, kyllä sinä nyt vaikutat kovin isolta siskolta, kun lähdet ulos boy friendin kanssa.”
Virtanen, Rauha S. 1957 [1955]: *Seljan tytöt*, s. 109.
- (241) ”Repe saattoi olla sokea tyttöystävänsä suhteen”
Jalo, Merja 1977: *Yllätysori*, s. 110.
- (242) ”Ai onko noi sun poikaystäviä?”
Paretskoi, Jyri 2018: *K15*, s. 59.

Tyttöystävä-sana esiintyy myös 1970-luvulla (esimerkki 241). 1980-luvulla *tyttöystävä*-sana esiintyy kerran. 1980-luvun jälkeen kumpaakin termiä esiintyy paljon: 1990–2010-luvulla *tyttöystävä*-sana esiintyy 41 kertaa ja *poikaystävä*-sana 32 kertaa. Tyypillistä on esimerkiksi kysyä, onko jonkun henkilön seuralainen tämän seurustelukumppani: esimerkissä 242 kysyjä on lapsi, joka kysyy kahdesta siskonsa seurassa olevasta pojasta.

Poika- ja tyttöystävä sanoilla on paljon synonyymeja. 1980- ja 1990-luvulla puhutaan *kimmakaverista* (esimerkki 243) ja *kundikaverista*. *Kundikaveri*-termi esiintyy vielä kerran 2000-luvulla. Sekä *kimma* että *kundi* ovat slangisanoja.

- (243) ”Mun kimmakaverin fajja on ihan ookoo, Mika sanoi.”
Laine, Sinikka 1986: *Tyttö tuulesta, poika pimeästä*, s. 107.
- (244) ”Mä olin kolarissa pari päivää sitten mun poikakaverin Petterin kans.”
Lehtineva, Tiina 2011: *Piparminttupoika*, s. 20.
- (245) ”Kohta mullon boifrendi ja jatkuvasti omia menoja.”
Elo, Viola 1991: *Oliks maailma ennen mua*, s. 25.

Termit *tyttökaveri* ja *poikakaveri* (esimerkki 244) esiintyvät aineistossa neljä kertaa kumpikin. Kaikki nämä toimivat lauseissa samalla tavalla. Yleinen on myös sana *boifriend* (esimerkki 245), joka esiintyy 1990–2000-luvulla viisi kertaa.

Yksittäisinä tapauksina aineistossa esiintyvät sanat *vävy* ja *kumppani*. *Vävy*-termiä käyttää päähenkilön äiti viitatessaan tämän poikaystävänsä (esimerkki 246). *Vävy* tarkoittaa tyttären miestä tai pojan miespuolista puolisoa (KS s.v. *vävy*). Esimerkin tapauksessa puhujana on aikuinen: nuoret itse eivät viittaa kumppaneihinsa mahdollisina morsiamina tai sulhasina.

- (246) ”On tämä kyllä jännittävää, ties vaikka olisi tuleva vävy!”
Ikonen, Asta 2013: *Deittaillaan.fi*, s. 89.

(247) ”– et se johdattaa mulle oikean kumppanin.”
Lehtineva, Tiina 2011: *Piparminttupoika*, s. 24.

Tämä osoittaa osaltaan sitä, että eri ikäisten henkilöiden odotukset ja oletukset seurustelun vakaudesta ja tulevaisuudesta voivat erota toisistaan. Esimerkissä 247 henkilö puhuu uskostaan ja siitä, että löytää oikean seurustelukumppanin. *Kumppani* on henkilö, jonka kanssa tehdään jotakin yhdessä, muodostetaan pari tai muuta vastaava; toveri, kaveri, seuralainen, mutta erikoissanana nimenomaan aviopuoliso, elämäntoveri tai seksipartneri (KS s.v. *kumppani*). Muita aineistossa esiintyviä nimityksiä kumppanille ovat *rakastettu*, *rakastavainen* ja *armas*. *Rakastettu*-termi esiintyy aineistossa vuosina 1927, 1977 ja 1987. *Rakastavainen* esiintyy kerran vuonna 1947 ja *armas* kerran vuonna 1948. *Armas* tarkoittaa rakasta tai kallista, mutta myös herttaista ja suloista (KS s.v. *armas*).

4.5 Eroaminen ja torjuminen

Eroamiseen liittyviä katkelmia on aineistossa yhteensä 91 kappaletta. 1920–1950-luvuilla puhutaan paljon *rukkasista* ja *jättämisestä*. 1970-luvulla sanasto alkaa laajentua ja 1980-luvulla puhutaan siitä, miten *välit laitetaan poikki*. 1980- ja 1990-luvulla puhuttiin *bänkseistä* ja *poikki laittamisesta*. 2000- ja 2010-luvuilla taas puhutaan jälleen *jättämisestä* ja *bäneistä*.

1950-luvulle asti seurustelun ja tapailun oletettiin johtavan avioliittoon, mutta avioerosta ei aineistossa puhuta lainkaan. Mahdolliset torjumiset ja erot tehtiin kosintavaiheessa tai jossain harvoissa tapauksessa kihlaus purettiin. Kirjat päättyvät siihen, kun pariskunta saa toisensa ja oletus on, että he elävät elämänsä onnellisena yhdessä: avioero ei ole edes vaihtoehto.

Vielä 1980-luvulla avioeroon suhteuduttiin myös nuorten keskuudessa vakavasti. Kevään 1983 ylioppilasaineiden suosituin aihe oli ”Perhe hajoaa – missä vika?” Moni kirjoittaja huomioi pari viikkoa aiemmin julkaistun avioliittotoimikunnan mietinnön avioliiton solmimisesta ja purkamisesta. Ehdotuksessa avioeron saamista helpotettaisiin, mikä oli monen ylioppilaan mielestä huono asia. (Ijäs 1986: 12–14.) Toisaalta tämä ei vielä kerro nuorison suhtautumisesta avioliittoon vaan vain siitä, että jo solmittu liitto tulisi yrittää pitää kasassa.

4.5.1 Rukkaset

Rukkaset-sanalla ei varsinaisesti viitata eroamiseen vaan yleensä ihastuneen henkilön torjumiseen. Sana *rukkanen* tarkoittaa substantiivina nahkaista kinnasta (SK s.v. *rukkanen*). Seurustelussa puhuttaessa *saada rukkaset* -fraasi tarkoittaa ”saada kieltävä vastaus kosintaan tai tarjoukseen” (SKKF s.v. *rukkanen*). Tämä fraasi on semanttisesti idiomatisoitunut ja leksikaalistunut. Fraasi esiintyy ensimmäisen kerran 1920-luvulla (esimerkki 248). Sitä esiintyy myös 1940- ja 1950-luvuilla. Tämän jälkeen termi nousee esiin seuraavan kerran vasta 1990-luvulla (esimerkki 249).

- (248) ”Hän voi kukkasten asemasta saada rukkaset.”
Nuorpuu, Helga 1956 [1928]: *Pirkon uusi ystävä*, s.148.
- (249) ”– – mutta se oli antanut rukkaset kaikille.”
Lehtinen, Tuija 1994: *Ikkunaprinsessa*, s. 201.
- (250) ”Rukkasetko räiskäytit?”
Ahokainen, Ester 1953: *Pirkko päättää*, s. 73.

Aineistossa *rukkaset*-sana esiintyy useamman kerran vastauksena siihen, miten tunteiden tunnustaminen onnistui. Esimerkissä 250 udellaan, antoiko henkilö rukkaset miehelle. Fraasin alkuperä ei ole täysin selvä. Tiedetään, että germaanisilla kansoilla on ollut tapana antaa hansikkaat lahjaksi sopimuksia tehdessä. Jos käsineet palautettiin, sopimus torjuttiin. Toisaalta Suomessa on yhteensopivien pariskuntien sanottu olevan kuin *käsi ja kinnas*. (Aapala 1996.)

4.5.2 Yleiskieliset ilmaukset

Osa eroamiseen liittymistä katkelmista on yleiskielisiä, eikä niistä näy hahmojen ikä toisin kuin slangisanoissa. Yleisin sana on *jättää*, joka esiintyy aineistossa eri muodoissa 22 kertaa. Yksi verbin merkityksistä on antaa jonkin jäädä kesken, keskeyttää jokin tai luopua jostakusta, hylätä (KS s.v. *jättää* 5). Sana esiintyy kaikilla vuosikymmenillä paitsi 1930- ja 1960-luvuilla. Ensimmäisen kerran sanaa *jättää* käytetään jo 1920-luvulla (esimerkki 251). Tässä katkelmassa henkilö on jättänyt kumppaninsa. *Jättää*-sana esiintyy myös pohdittaessa jättääkö tai onko joku jo jättänyt jonkun ja myös kehotuksena (esimerkki 252). Verbin lisäksi termi esiintyy myös partisiippina, kuten esimerkiksi 253.

- (251) ”Minä jätin Martin.”
Nuorpuu, Helga 1956 [1928]: *Pirkon uusi ystävä*, s. 143.
- (252) ”Mähän sanoin, et jätä se.”
Hauhia, Marita 1997: *Kolauksia*, s. 45.

- (253) ”Pahinta oli olla jätetty, tai oikeastaan vielä pahempaa oli olla jätetty ja epätoivoinen, vaikuttaa siltä, ettei vaihtoehtoja ollut.”
Saari, Kirsikka 2018: *Hölmö nuori sydän*, s. 12.
- (254) ”Niiden bileiden jälkeen me sitten erosimme.”
Tiainen, Marja-Leena 1999: *Rakas Mikael*, s. 48.
- (255) ”Mä haluan erota.”
Saari, Kirsikka 2018: *Hölmö nuori sydän*, s. 168.

Sanaa *ero* käytetään yhdeksän kertaa: ensimmäisen kerran 1930-luvulla ja viimeisen kerran 1980-luvulla. Tämäkin on hyvin yleiskielinen termi, eikä itse sana sisällä tunnelatausta. *Ero*-sanan merkitys on eroaminen; erillään olo, erikoissanastossa ottaa tai saada ero puolisoista (KS s.v. *ero*). Esimerkissä 254 kertojana toimiva henkilö kertoo parisuhteen päättymisestä. Esimerkissä 255 henkilö ilmoittaa seurustelukumppanille haluavansa lopettaa suhteen.

Hyvin yleiskielinen ilmaisu on myös *lopettaa seurustelu* (esimerkki 256). Tämä esiintyy aineistossa kolme kertaa, mutta yhdessä tapauksessa (esimerkki 257) sanaa seurustelu ei käytetä. Kontekstin myötä pelkkä *lopettaa*-sana riittää kertomaan suhteen päättymisestä. Verbin merkitys on tehdä loppu jostakin työstä, toiminnasta, luopua jostakin, keskeyttää, lakkauttaa (KS s.v. *lopettaa* 2).

- (256) ”Voisitte lopettaa seurustelun, kun siitä näyttää olevan vain ikäviä seurauksia.”
Hauhia, Marita 1997: *Kolauksia*. s. 50
- (257) ”Mä ja Peku lopetettiin.”
Lehtinen, Tuija 1994: *Ikkunaprinsessa*, s. 222.
- (258) ”Ne on hirveän tyytyväisiä, kun mä en enää ole Körrin kanssa ja olen muutenkin rauhoittunut.”
Lehtinen, Tuija 1991: *Roskisprinssi*, s. 215.
- (259) ”Se ei halua enää olla mun kanssa!”
Ellilä, Kirsti 2001: *Emma ja naapurin Romeo*, s. 83.

Esimerkissä 258 ero taas ilmaistaan sanomalla, että puhuja ei ole enää Körrin kanssa. Samanlaisia jonkun kanssa olemiseen liittyviä eroilmauksia on yhteensä kuusi kappaletta. Esimerkissä 259 puhuja arvelee kumppanin haluavan erota.

4.5.3 Poikki laittaminen ja yksittäiset ilmaukset

Poikki-adverbi esiintyy aineistossa yhdessä useiden eri sanojen kanssa. Sen määritelmä on katkenut, tukossa, keskeytyksissä puhuttaessa yhteydestä johonkuhun tai jonkin jatkumisesta tai muusta vastaavasta (KS s.v. *poikki* 2). Sitä voidaan käyttää yksinään kuvaamaan suhteen tilaa (esimerkki

260). Suhde voidaan myös *pistaa poikki* (esimerkki 261) tai *laittaa poikki* (esimerkki 262). Aineistossa esiintyy myös termit *poikki pannut*, *mennyt poikki* ja *poikkilaittaminen*.

- (260) ”Voi, se on poikki.”
Aro, Elina 1948: *Villien tyttöjen koulu*, s. 140.
- (261) ”Kai mun pitäisi torveta jokaiselle, että mä olen pistänyt poikki Marken kanssa jo kaksikymmentä vuotta sitten, mutta ei mua huvita.”
Arjatsalo, Arvi 1981: *Mä oon Maukka*, s. 55.
- (262) ”– – mutta tyttö ei antanut laittaa poikki.”
Lähtenmäki, Laura 1998: *Rinkkadonna*, s. 59.
- (263) ”Niin fiksu, että pani välit poikki.”
Arjatsalo, Arvi 1981: *Mä oon Maukka*, s. 5
- (264) ”– – ja Repe on sanonut, että kaikki on lopussa Sirun ja hänen väliltä.”
Jalo, Merja 1977: *Yllätysori*, s. 63–64.

Suhteen sijaan voidaan myös puhua siitä, että *välit* ovat *poikki* (esimerkki 263). Yksi *väli*-substantiivin määritelmä on, että sitä voidaan käyttää (usein monikossa) ihmisten keskinäisistä suhteista (KS s.v. *väli* 5). *Välillä*-postpositiota voidaan käyttää myös puhuttaessa siitä, onko henkilöiden välillä tunteita, kuten esimerkissä 264.

Yksittäisiä tapoja puhua erosta on esimerkki 265, jossa puhutaan olemisesta ilman adverbia *yhdessä*. Yksinään verbi *olla* ilmaisee vain olemassaoloa: se kanssa voidaankin käyttää useita täydennyksiä (VISK § 456). *Olla*-verbi onkin tyypillinen funktioverbi (Korhonen 2018: 61). Kuitenkin kontekstin perusteella esimerkin 265 katkelma voidaan tällaisenaankin ymmärtää eroa käsitteleväksi.

- (265) ”Anni ja mä ei olla enää.”
Lukkari, Päivi 2007: *Koitetään kestää, Nanna*, s. 193.
- (266) ”– – että sä lemppaat Villen pellolle.”
Ellilä, Kirsti 2001: *Emma ja naapurin Romeo*, s. 86.
- (267) ”– – ja kohdella Kiiraa kuin eksää seuraavissa bileissä.”
Saari, Kirsikka 2018: *Hölmö nuori sydän*, s. 14.

Jättämisen sijaan voidaan puhua myös *lemppaamisesta*, mutta tämä esiintyy aineistossa vain kerran (esimerkki 266). Sanan määritelmä on ajaa, heittää ulos, menemään, varsinkin erottaa, antaa potkut, lemput, fudut (KS s.v. *lempata*). Verbin alkuperä on ruotsin *lämna* (NSS s.v. *lempata*). Entisiin kumppaneihin viitataan aineistossa yleensä nimellä tai muulla vastaavalla tavalla. Yksittäinen maininta on myös maininta *eksästä* (esimerkki 267). Arkikieliselä *eksä*-sanalla tarkoitetaan entistä puolisoa tai seurustelukumppania (KS s.v. *eksä*). Se on muodostunut entistä tarkoittavasta *ex*-etuliitteestä (KS s.v. *ex*-).

4.5.4 Bänksit

Bänksit, *bänät* ja *bänet* -sanat esiintyvät aineistossa 19 kertaa. Nämä sanat ovat helsinkiläisiä slangisanoja ja hyvin tyypillistä nuorisokieltä. *Bänks* tarkoittaa jonkin loppumista tai loppuun saattamista. Seurustelusta puhuttaessa sitä voidaan käyttää monella tapaa: mennä bänks, panna bänks/bänksit antaa bänksit ja niin edelleen. Kolmas merkitys on tapaaminen, treffit, kun sana on monikossa. (SSS= Stadin slangin suursanakirja s.v. *bänks*).

- (268) ”– – tai tekisitte edes molemminpuoliset bänksit, niin se vois auttaa Nallea elämän nurkasta kiinni.”
Peltola, Riitta 1970: *Aikaa irtautua*, s. 51.
- (269) ”Mä tajuisin nää bänät jos sulla ois joku toinen.”
Lehtinen, Tuija 1989: *Siivet varpaiden välissä*, s. 90.
- (270) ”Bänethän siitä tuli, kun juoru kiiri Tatun korviin.”
Ikonen, Asta 2013: *Deittaillaan.fi*, s. 22.

Bänksit mainitaan ensimmäisen kerran 1970-luvulla (esimerkki 268), *bänät* taas mainitaan ensimmäisen kerran 1980-luvulla (esimerkki 269). *Bänet* esiintyy 1990-luvulla ja 2000-luvulla (esimerkki 270). Sanoja *bänät* ja *bänet* voidaan käyttää samalla tavalla: antaa, pistää, tulla, tehdä tai olla bänät/bänet. (SSS s.v. *bänet*, *bänät*.) Nämä sanat siis vaativat seurakseen verbin. Nämä ilmaukset eivät kuitenkaan ole vakiintuneita fraaseja, sillä vaihtelua verbin osalta on runsaasti.

5 TULOSTEN KOONTI JA ARVIOINTI

Tässä luvussa kokoan yhteen analyysin tulokset ja arvioin tutkimuksen luotettavuutta. Yhteenvetossa vastaan tiivistetysti alussa esittämiini tutkimuskysymyksiin sekä nostan esiin analyysin mielenkiintoisimmat huomiot. Tutkimuksen luotettavuus -luvussa (5.2) pohdin kirjallisuutta aineistona ja käyn läpi aineisto-otannan tuomia haasteita.

5.1 Yhteenveto tuloksista

Tutkimukseni tavoite oli esitellä yleisellä tasolla suomenkielisen nuortenkirjallisuuden seurustelusanastoa ja sen muutoksia 1920–2010-luvuilla. Uskalsin olettaa, että nuortenkirjoissa käytetty kieli kuvastaa omaa aikaansa, koska kirjailijan on onnistuttava kirjoittamaan samaistuttavaa kieltä saadakseen lukijoita. Asetin tutkimukselle kolme tutkimuskysymystä, joihin pyrin analyysillani vastaamaan.

Ensimmäinen tavoitteeni oli yksinkertaisesti kuvata, millaista seurustelusanastoa eri vuosikymmenillä esiintyy. Yleistäen voidaan sanoa, että suuri osa sanastosta on pysynyt samanlaisena sadan vuoden aikana. Nuortenkirjallisuuden alkua ajoista lähtien on puhuttu esimerkiksi *ihastumisesta*, *pitämisestä* ja *rakastamisesta*, eikä näiden sanojen merkitys ole muuttunut. Kaikilla vuosikymmenillä kuitenkin esiintyy myös sanoja, jotka ovat omaa aikaansa kuvaavia. Esimerkiksi *hakkailta*-verbi esiintyy vain 1920-luvulla. Jotkin sanat ja ilmaukset ovat pysyneet kielessä pitkään, esimerkiksi *iskeä*-verbi esiintyi ensimmäisen kerran 1960-luvulla, jonka jälkeen se on pysynyt käytössä myös 1990- ja 2000-luvuilla. Varsin mielenkiintoisia ovat erilaiset fraasit, joilla ihastumista kuvataan varsinkin 1990-luvulla. Näitä ovat esimerkiksi *olla hulluna*, *olla läöpällään*, *olla lätkässä* ja *olla retkussa*. Slangisanat, kuten *gimma*, *kundi*, *bänksit*, *bänet*, *styylata* ja niin edelleen ovat tyypillisiä nuorten kielessä, ja niitä esiintyykin aineistossa jonkin verran. Slangisanat ovat vahvasti aikaansa sidottuja, ja varsinkin nuorten keskuudessa ne vaihtuvat nopeasti. Myös arkikielisyys on yleistä nuortenkirjallisuudessa, sillä se luo uskottavuutta ja samaistuttavuutta. Lyhennetyt sanat kuten *seukata* ovat siis tyypillisiä.

Toinen tutkimuskysymys koski seurustelusanastossa eri vuosikymmenillä tapahtuneita muutoksia. Muutokset näkyvät yleensä etenkin uusissa slangisanoissa sekä arkikielissä ilmauksissa. 1930-luvulla käytettiin sanaa *keimailla* puhuttaessa kiinnostuksen osoituksesta, kun taas 2000- ja 2010-luvuilla *pokata*-verbillä kuvattiin iskuryityksiä. Sanan *seurustelu* merkitys on hieman muuttu-

nut siinä mielessä, että aiemmin seurustelulla saatettiin viitata kaverien keskeiseen jutteluun, mutta 2000-luvulle tultaessa sillä viitataan lähes yksinomaan romanttisiin suhteisiin. 1900-luvun puolivälin jälkeen korostuu se, että suhde voi olla vakituinen ilman puheita naimisiinmenosta. Tämä näkyy sanastossa esimerkiksi *yhdessä kulkeminen*-ilmauksessa ja *treffi*-sanana ja sen synonyymien käytössä. Sanaston muutokset näkyvät myös kumppanien nimityksissä. Osa hellittelynimistä, kuten *rakas*, ovat olleet käytössä aina, mutta esimerkiksi *kulta*-sana tulee aineistossa käyttöön vasta 1960-luvulla. Myös se, miten kumppaniin vakituiseen kumppaniin viitataan, on muuttunut. Aiemmin puhuttiin sulhasista ja morsiamista, myöhemmin tyttö- ja poikaystäväistä. Rakkaus-kategorian sanasto on pysynyt samanlaisena. Rakastumisesta ja rakastamisesta puhutaan edelleen 2000-luvulla samalla tavalla kuin 1900-luvun alkupuolella. Myös rakkaudentunnustukset ovat hyvin samanlaisia.

Viimeinen tutkimuskysymys koski sitä, miten yhteiskunnan asenteet ja normit sekä odotukset parisuhdetta kohtaan näkyvät sanastossa. Muutossuhtautumisessa romanttisiin kohtaamisiin onkin suurin sanaston muutoksia selittävä tekijä. Sanastossa näkyy selvästi se, miten 1900-luvun alussa romantiikan oletettiin ja toivottiin johtavan avioliittoon. Tämä näkyy esimerkiksi *kosinta*-sanana runsaassa käytössä. Myös sanat *kihlaus* ja *avioliitto* ovat usein esillä vuosituhannen alun nuortenkirjallisuudessa. Muuttuvat asenteet näkyvät myös kumppanin nimityksissä: puheet kosijoista, morsiamista ja sulhasista loppuvat 1950-luvulle tultaessa ja niiden sijaan aletaan puhua poika- ja tyttöystävistä.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tähän tutkimukseen liittyy useita haasteita, jotka vaikuttavat tulosten luottavuuteen ja yleistettävyyteen. Ensinnäkin on syytä huomioda, että tarkastellessa suomenkielistä nuortenkirjallisuutta sadan vuoden ajalta, on tutkielman 65 kirjan otanta hyvin pieni. Tämä otanta oli kuitenkin enemmän kuin riittävä pro gradun tasoiseen tutkielmaan. Tälläkin aineistomäärällä voidaan kuitenkin tehdä suhteellisen luotettavia arvioita siitä, miten seurustelu näkyy nuortenkirjallisuuden aiheena. Huomioni esimerkiksi siitä, miten seurustelusanaston määrä kirjoissa on kasvanut, on siis varmasti paikkaansa pitävä. Sen sijaan esimerkiksi ei voida yleistää, että koska aineiston 1960-luvun kirjoissa ei puhuttu eroamisesta, se ei aiheena olisi esiintynyt lainkaan nuortenkirjoissa kyseisenä ajanjaksona.

Pienen aineiston lisäksi päätelmiin vaikuttaa myös se, mitkä teokset aineistoon ovat valikoituneet. 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä oli paljon haastavampaa löytää teoksia, eikä valinnanvaraa ollut niin paljoa, kuin 2000-luvulla. Aineistoon on valikoitunut paljon teoksia, jotka ovat kirjailijansa tai teemojensa takia nostettu esiin nuortenkirjallisuuden historiaa käsittelevässä kirjallisuudessa.

nessa. Pyrin kuitenkin poimimaan myös vähemmän tunnettuja teoksia käyttämällä apunani eri tietokantoja. On myös syytä huomioida se, että joiltakin kirjailijoilta on aineistossa useampia teoksia. Tämä vaikuttaa katkelmien määrään siinä, että tietyille kirjailijalle jokin teema tai jotkin sanat voivat olla tyypillisempiä kuin toiselle. Saman kirjailijan useamman teoksen mukaan ottaminen on kuitenkin perusteltavissa sillä, että varsinkin 1920–1950-luvuilla valinnanvaraa oli suhteellisen vähän. Toisaalta taas jotkut kirjailijat, kuten Anni Polva ja Tuija Lehtinen, ovat niin suosittuja ja heidän teoksensa kestäneet aikaa niin hyvin, että uskon heidän kielensä ja sanavalintojensa kuvaavan hyvin aikaansa. Lisäksi nämä tuotteliaat kirjailijat ovat kasvattaneet suomenkielisen nuortenkirjallisuuden määrää siinä määrin, että useamman teoksen poimiminen heiltä on mielestäni kohtuullista.

Kirjallisuuden kieltä tutkittaessa on tärkeä huomioida, että kaikki kielelliset valinnat ovat nimenomaan kirjailijoiden tekemiä. Repliikit eivät siis ole verrattavissa aitojen puhetilanteiden lausumiin, sillä ne ovat ennalta harkittuja. Kirjallisuudessa puheenvuorot ovat selkeitä kokonaisuuksia eikä esimerkiksi päällekkäisyyksiä esiinny, kuten aidoissa puhetilanteissa, mikä tietysti vaikuttaa myös sanavalintoihin. Tutkimuksen kannalta oleellista on kuitenkin se, mihin sanavalinnoilla on pyritty: miksi hahmo puhuu esimerkiksi avioliitosta eikä seurustelusta? Tutkimuksen tarkoitus ei ole väittää, että nuortenkirjallisuuden kieli vastaa puhuttua nuorisokieltä, vaan tiedostan, että kirjallisuus vain heijastaa todellista maailmaa. Olen myös jo aiemmin nostanut esiin sen, että kirjailijat itse eivät yleensä ikänsä puolesta edusta nuorisoa, josta he kirjoittavat. Kuitenkin se, että kirjat ovat tulleet nuorison lukemiksi ja myös säilyttäneet suosionsa, kertoo kuitenkin siitä, että niihin on samaistuttu, minkä vuoksi uskallan sanoa niiden edustavan melko hyvin aikansa nuorten kieltä ja asenteita.

Erilaisten synonyymien ja slangisanojen esiintymismäärät eivät kerro siitä, miten suosittuja tietyt termit todellisuudessa ovat olleet tietynä aikana. Murre- ja slangisanojen käyttö on yleistynyt vasta 1950-luvun jälkeen, mikä ei tietenkään välttämättä tarkoita, että ennen tätä niitä ei puheessa olisi ollut käytössä. Jokainen kirjailija tekee omat valintansa käyttämänsä kielen suhteen, ja tästä syystä tietyn sanan kaikki esiintymät saattavat olla samalta kirjailijalta. Suuria yleistyksiä yksittäisistä sanoista ei tämän aineiston pohjalta voikaan tehdä.

6 LOPUKSI

Tämän tutkimuksen tarkoitus on aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla antaa yleistason katsaus suomalaisen nuortenkirjallisuuden seurustelusanastosta sadan vuoden ajalta. Tähän lopputulokseen olen pyrkinyt pääsemään vastaamalla seuraaviin kolmeen tutkimuskysymykseen: Millaista seurustelusanastoa eri vuosikymmenillä esiintyy, millaisia muutoksia seurustelusanastossa tapahtuu eri vuosikymmenillä ja miten seurustelusanastossa näkyy yhteiskunnan asenne ja odotukset parisuhdetta kohtaan? Analyysissa on nostettu esiin eri sanojen esiintymisiä eri vuosikymmeniltä, minkä jälkeen sanavalintoja on analysoitu niiden sanakirjamerkitysten avulla. Tärkeässä osassa muutoksia tarkastellessa ovat slangisanat ja arkikieliset ilmaukset, jotka edustavat omaa aikaansa. Yhteiskunnalliset asenteet näkyvät sanavalinnoissa varsinkin siinä, puhutaanko avioliitosta vai ei.

Mielestäni tutkimus on onnistunut. Analyysi vastaa tutkimuskysymyksiin ja tutkimus kokonaisuudessaan on kattava yleiskatsaus aiheesta. Tutkimus on osa sekä lasten- ja nuortenkirjallisuuden että suomen kielen tutkimuskenttää. Hypoteesini siitä, että seurustelusanastossa näkyvät hahmojen (ja myös yhteiskunnan) oletukset ja odotukset seurustelusta ja suhteista, piti paikkaansa. Myös arvioni siitä, että yleiskielisten sanojen merkitykset eivät ole muuttuneet, osoittautui todeksi tämän tutkimuksen perusteella. Mielestäni tutkimukseni osoittaa myös hyvin kaunokirjallisuuden mahdollisuudet aineistolähteenä kielentutkimuksessa. Varsinkin etymologiassa olisi mielestäni tarpeen huomioida sanojen esiintyminen kaunokirjallisuudessa. Erityisesti slangisanojen historia ja esiintyminen kirjallisuudessa voisivat olla etymologisesti kiinnostava tarkastelukohde.

Suomalainen nuortenkirjallisuus sopisi aineistona moniin erilaisiin tutkimuksiin. Mielenkiintoista olisi esimerkiksi tutkia tiettyjen kirjailijoiden käyttämää kieltä tai paneutua tarkemmin tietyn vuosikymmenen nuortenkirjallisuuden kieleen. Myös seurustelusanastosta voisi tehdä tarkempia ja rajatumppia tutkimuksia keskittymällä esimerkiksi pelkästään eroamista tai ihastumista kuvaaviin termeihin. Kiinnostavaa olisi myös pohtia, miten slangi- ja arkikielen käyttö vaikuttaa teosten suosioon ajan kuluessa: toisaalta slangi tai arkikielisyys lisää samaistuttavuutta julkaisujankohdan lukijoiden näkökulmasta, mutta toisaalta juuri tämä osa kielenkäytöstä voi tuntua vanhahtavalta vuosikymmenten kuluttua. Kielen lisäksi myös nuortenkirjallisuuden arvojen ja yhteiskunnallisten näkemysten tutkimus voisi kertoa paljon tietystä ajanjaksosta.

AINEISTOLÄHTEET

- AHOKAINEN, ESTER 1953: *Pirkko päättää*. Helsinki: Tammi.
- AITOLA, KERTTU 2000: *Lisempää laiffia*. Helsinki: Otava.
- ARJATSALO, ARVI 1981: *Mä oon Maukka*. Helsinki: Otava.
- ARO, ELINA 1948: *Villien tyttöjen koulu*. Helsinki: WSOY.
- AUTIALA, RAILI 1936: *Kesä yllättää*. Helsinki: Otava.
- AUTIALA, RAILI 1938: *Viimeinen lukukausi*. Helsinki: Otava.
- DELIKOURAS, ALEKSI 2012: *Nörtti: New game*. Helsinki: Otava.
- ELLILÄ, KIRSTI 2001: *Emma ja naapurin Romeo*. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- ELO, VIOLA 1991: *Oliks maailma ennen mua*. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- HALLAVA, ANNA 2015: *Sammakkoprinsessa*. Helsinki: WSOY.
- HAUHIA, MARITA 1997: *Kolauksia*. Helsinki: Tammi.
- HAUHIA, MARITA 2000: *Vuilletty elämä*. Helsinki: Tammi.
- HIISKU, LIISA 1946: *Stiina löytää tiensä*. Helsinki: Pellervo-seura.
- HIISKU, LIISA 1947: *Muistathan vielä Stiinan*. Helsinki: Pellervo-seura.
- HIRN, EVA 1950 [1927]: *Helin kesä*. Helsinki: WSOY.
- HOTAKAINEN, KARI 2000: *Näytän hyvältä ilman paitaa*. Helsinki: WSOY.
- HÄMÄLÄINEN, KARO 2004: *Barrikadirakkaus*. Helsinki: Tammi.
- IKONEN, ASTA 2013: *Deittaillaan.fi*. Tuusula: Texthouse.
- JAANTILA, ANU 1985 [1979]: *Jenkkivuosi*. Helsinki: Otava.
- JALO, MERJA 1977: *Yllätysori*. Helsinki: Weilin+Göös.
- KARHIA, RAUNI 1935: *Musta Pekka*. Helsinki: Otava.
- KAUKOVALTA, EILA 1931: *Kevättä kohti: koululaiskuvaus*. Helsinki: WSOY.
- KESKITALO, MARGARETA 1970: *Tabut*. Helsinki: WSOY.
- KIVI, AINIKKI 1938: *Olympialaistyttö*. Hämeenlinna: Karisto Oy.

- KONTTINEN, AILI 1946: *Iloinen, surullinen, hyvä kesä*. Helsinki: Valistus.
- KONTTINEN, AILI 1946: *Maalla on kotini*. Helsinki: Kansankirja.
- LAINEN, SINIKKA 1986: *Tyttö tuulesta, poika pimeästä*. Helsinki: WSOY
- LAITINEN, EIJA & LEINONEN, ANNE 2000: *Lokkeja rakastava veli*. Helsinki: WSOY.
- LEHTINEN, TUIJA 1989: *Siivet varpaiden välissä*. Helsinki: Otava.
- LEHTINEN, TUIJA 1991: *Roskisprinssi*. Helsinki: Otava.
- LEHTINEN, TUIJA 1994: *Ikkunaprinsessa*. Helsinki: Otava.
- LEHTINEVA, TIINA 2011: *Piparminttupoika*. Helsinki: Aikamedia Oy.
- LEVOLA, KARI 1999: *Tahdon*. Helsinki: Tammi.
- LOUHIJA, AURA 1970: *Hannuli*. Helsinki: Otava.
- LUKKARI, PÄIVI 2007: *Koitetään kestää, Nanna*. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- LÄHTEENMÄKI, LAURA 1998: *Rinkkadonna*. Helsinki: WSOY.
- MANNINEN, KATRI 2000: *Salatut elämät: Miia & Saku*. Helsinki: WSOY.
- MARTINHEIMO, ASKO 1966: *Taivas rautaa*. Helsinki: Osakeyhtiö Valistamo.
- MATINTUPA, TUULA 1993: *Hullu vuosi*. Helsinki: Otava.
- MATTILA, RIINA 2018: *Järistyksiä*. Helsinki: WSOY.
- MERILUOTO, AILA 1965: *Ateljee Katariina*. Helsinki: WSOY.
- NUORPUU, HELGA 1956 [1928]: *Pirkon uusi ystävä*. Helsinki: Gummerus.
- NUORPUU, HELGA 1956 [1929]: *Ruusulan viimeinen tyttö*. Helsinki: Gummerus.
- OTAVA, MERJA 1969 [1959]: *Priska*. Helsinki: WSOY.
- OTSOLA, TUULIKKI 1956: *Takaisin kotiin*. Hämeenlinna: Arvi A. Karisto Oy.
- PALVIAINEN, JUKKA-PEKKA 2014: *Perjantai on hyvä päivä lähteä*. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- PARETSKOI, JYRI 2018: *K15*. Helsinki: Otava.
- PELTOLA, RIITTA 1970: *Aikaa irtautua*. Helsinki: Kauppiaitten Kustannus Oy.
- POLVA, ANNI 1971 [1962]: *Tiina epäilee Juhaa*. Hämeenlinna: Karisto Oy.

- POLVA, ANNI 1986: *Taitaa olla rakkautta Tiina*. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- POLVA, ANNI 2003 [1956]: *Tiina*. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- SAARENTAUS-SALO, ALLI 1951 [1948]: *Anjan kesätempaus*. Helsinki: Osakeyhtiö Valistus.
- SAARI, KIRSIKKA 2018: *Hölmö nuori sydän*. Helsinki: Otava.
- SAARTO, TUULA 1972: *Suljetut ovet*. Helsinki: Otava.
- SALMINEN, HELLEVI 1987: *Kymmenen pistettä neitsyydestä*. Helsinki: Otava.
- SEITA PARKOLA & NINA REPO 2002: *Ruttolinna*. Helsinki: WSOY.
- SOMERSALO, AILI 1929: *Aikamme tyttö*. Porvoo: WSOY.
- SOMERSALO, AILI 1931: *Marita järjestää asiat*. Helsinki: Gummerus.
- SWAN, ANNI 1981 [1927]: *Sara ja Sarri*. Helsinki: WSOY.
- TIAINEN, MARJA-LEENA 1990: *Montonen ja yks enkeli*. Helsinki: Tammi.
- TIAINEN, MARJA-LEENA 1999: *Rakas Mikael*. Helsinki: Tammi.
- VIRTANEN, RAUHA S. 1957 [1955]: *Seljan tytöt*. Helsinki: WSOY.
- VIRTANEN, RAUHA S. 1960 [1957]: *Tapaamme Seljalla*. Helsinki: WSOY.
- VIRTANEN, RAUHA S. 1970 [1960]: *Virva Seljan yksityisasia*. Helsinki: WSOY.
- VIRTANEN, RAUHA S. 1973 [1964]: *Tuntematon Selja*. Helsinki: WSOY.

LÄHTEET

- AAPALA, KIRSTI 1996: Rukkaset reputetulle kosijalle. Kirjoitus on julkaistu Helsingin Sanomien *Kieli-ikkunassa* 23.7.1996. https://www.kotus.fi/nyt/kolumnit_artikkelit_ja_esitelmat/kieli-ikkuna_%281996_2010%29/rukkaset_reputetulle_kosijalle. Viitattu 19.4.2022.
- CHAMBERS, J.K. 2003: *Sociolinguistic Theory. Linguistic Variation and its Social Significance*. 2nd Edition. Malden: Blackwell Publishing.
- ERONEN, RIITTA 1997: Treffeille vai deiteille? Kirjoitus on julkaistu Helsingin Sanomien *Kieli-ikkunassa* 22.7.1997. https://www.kotus.fi/nyt/kolumnit_artikkelit_ja_esitelmat/kieli-ikkuna_%281996_2010%29/treffeille_vai_deiteille. Viitattu 7.4.2022.
- GRÜNN, KARL 2001: Seurustelusta seksiin. – Tuula Korolainen (toim.), *Kirjaseikkailu. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas* s. 284–290. Helsinki: Tammi.
- GRÜNN, KARL 2003: Uusin nuortenkirjallisuus. – Liisi Huhtala, Karl Grönn, Ismo Loivamaa & Maria Laukka (toim.), *Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*. s. 285–294. Helsinki: Tammi.
- GULIN, E. G. – NIEMI, TURO 1950: *Avoliitto. Opaskirja Suomen kodeille*. Helsinki: Otava.
- HAKALA, HELLEVI 2003: 1920- ja 1930-luvun nuortenromaani: pyryharakoita ja sankaripoikia. – Liisi Huhtala, Karl Grönn, Ismo Loivamaa & Maria Laukka (toim.), *Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia* s.74–85. Helsinki: Tammi.
- HASSINEN, HANNA 2020: *"Minun mieheni, toi yks <3 ja seurusteluasia": kumppaninimitysten tilanteista vaihtelua*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- HEIKKILÄ-HALTTUNEN, PÄIVI 2001: Siivet varpaiden välissä. Nuortenkirjallisuuden teemoja ja virtauksia. – Tuula Korolainen (toim.), *Kirjaseikkailu. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas* s. 219–237. Helsinki: Tammi.
- HEIKKILÄ-HALTTUNEN, PÄIVI 2003a: 1940- ja 1950-luvun klassikot. – Liisi Huhtala, Karl Grönn, Ismo Loivamaa & Maria Laukka (toim.), *Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia* s.166–176. Helsinki: Tammi.
- HEIKKILÄ-HALTTUNEN, PÄIVI 2003b: Patikkamatka maalta kaupunkiin. – Liisi Huhtala, Karl Grönn, Ismo Loivamaa & Maria Laukka (toim.), *Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia* s. 216–232. Helsinki: Tammi.
- HYTTINEN, LAURA 2004: *Seljan tyttöjen muuttuva maailma. Kielen ja kulttuurin muutos Selja-sarjan nuortenkirjoissa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- IJÄS, KIRSTI 1986: *Arki ja unelmat. Ajatuksia perheestä ja avioerosta*. Helsinki: Kirjapaja.
- INGI, FANNI 2021: *"Hän oli aikaa sitten ohittanut iän, jossa leikittiin nukeilla ja jossa suudelmat olivat viattomia."* *Rakkauden ja seksuaalisuuden kuvaukset Magdalena Hain Kolmannessa sisareissa ja Siiri Enorannan Tuhatkuolevan kirouksessa*. Pro gradu -tutkielma. Turku: Turun yliopisto.
- JALOVAARA, VILLE, – NÄTKIN, RITVA 2019: *On suurempi koti. Martat 120 vuotta*. Helsinki: Otava.
- JOKINEN, ASSI 2006: *Jeekunasta vittuun ja muita muutoksia nuortenkirjojen kielessä 1960-luvulta 1990-luvulle*. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- KANGASNIEMI, HEIKKI 1997: *Sana, merkitys, maailma*. Helsinki: Finn Lectura.

- KARASMA, KATRI – SUVILEHTO, PIRJO 2013: *Ihmejuttuja ja tavattomia tarinoita. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden maailma*. Helsinki: Avain.
- KOKKONEN, SARA 2013: *Rasavillejä ja romantikkoja. Rakkaat suomalaiset tyttökirjat*. Helsinki: Avain.
- KORHONEN, JARMO 2018: *Fraseologia. Kiinteiden sanayhtymien tutkimus*. Helsinki: Finn Lectura.
- KS = KIELITOIMISTON SANAKIRJA. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>.
- KULONEN, ULLA-MAIJA 1996: *Sanojen alkuperä ja sen selittäminen. Etymologiasta leksikografiaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KYNKÄÄNNIEMI, JENNI 2018: *Parisuhdenimitysten emäntä, muija ja vaimoke semantiikkaa*. Pro gradu -tutkielma. Oulu: Oulun yliopisto.
- LAPPALAINEN, IRJA 1966: *Nuortenkirja Suomessa ennen ja nyt*. Helsinki: WSOY.
- LAPPALAINEN, IRJA 1976: *Suomalainen lasten- ja nuortenkirjallisuus*. Helsinki: Weilin+Göös.
- LARJAVAARA, MATTI 2007: *Pragmasemantiikka*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LEIWO, MATTI – LUUKKA, MINNA-RIITTA – NIKULA TARJA 1992: *Pragmatiikan ja retoriikan perusteita*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- LOIVAMAA, ISMO 1996: *Nuortenkirjan villit vuodet. Nuortenkirjallisuuden muutosilmiöitä 1990-luvun alussa*. Turku: Cultura Oy.
- MANNINEN, KERTTU 1966: Suomalaisen nuorten kertomakirjallisuuden vuosikymmenet. Irja Lappalainen (toim.), *Nuortenkirja Suomessa ennen ja nyt* s. 31–47. Helsinki: WSOY.
- MARTTINEN, VIRVE 2012: *"Hyi, olenko minä suloinen!" Tyttökirjat tarjoavat samastumiskohteita lukijoille, esimerkkeinä Eevan luokka, Priska ja Rakas Laura*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- MOT = OXFORD DICTIONARY OF ENGLISH. <https://www.sanakirja.fi/>. Viitattu 12.4.2022.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO 2000: Sosiolingvistiikka kielentutkimuksen kentässä. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* s. 14–37. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- PATRIKAINEN, SAANA 2010: *Idylliä rakentamassa. Kerrottu perhe Rauha S. Virtasen Selja-kirjoissa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- PAUNONEN, HEIKKI 2017: Stadin slangit historiallisena, kielellisenä ja sosiaalisena ilmiönä. *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii. Stadin slangin suursanakirja* s. 14–44. Jyväskylä: Docendo.
- PERÄLÄ, ELINA 2015: *Rakastuneen identiteetti. Nuoren minuuden rakentuminen postmodernissa nuortenromanssissa Kari Levolan Tahdon-, ja Vilja-Tuulia Huotarisen Valoa valoa valoa -romaaneissa*. Pro Gradu-tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- REINIKAINEN, SOILE 2014: *Naiskuva 2000-luvun tyttökirjassa. Tarkastelussa Tuija Lehtisen Rebekka ja kesäprinssi ja Tittamari Marttisen Viivi Pusu ja toffeesydän*. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- RUUSKA, HELENA 2001: Kreisit murkut steissillä. – Tuula Korolainen (toim.), *Kirjaseikkailu. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas* s. 276–283. Helsinki: Tammi.
- RÄISÄNEN, ALPO 1987: Miten uudet aa-, ää-loppuiset supistumaverbit tulevat nykysuomeen? – *Virittäjä* 91 (4) s. 491–502.

- RÄISÄNEN, ARJA-LIISA 1995: *Onnellisen avioliiton ehdot. Sukupuolijärjestelmän muodostumisprosessi suomalaisissa avioliitto- ja seksuaalivalistusoppaissa 1865–1920*. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
- SAANILAHTI, MARJA – NAHKOLA, KARI 2000: Suomalainen slangi kielellisenä ja sosiaalisena ilmiönä. – *Sananjalka* 42 (1) s. 87–114.
- SFS = VIRKKUNEN, SAKARI (TOIM.) 1981: *Suomen kielen sanakirjat 2. Suomalainen fraasisanakirja*. Helsinki: Otava.
- SKKF = MUIKKU-WERNER, PIRKKO – JANTUNEN, JARMO HARRI – KOKKO, OSSI 2008: *Suurella sydämellä ihan sikana. Suomen kielen kuvaileva fraasisanakirja*. Helsinki: Gummerus.
- SOIKKELI, MARKKU 1998: *Lemmen leikkikehässä. Rakkausdiskurssin sovellukset 1900-luvun suomalaisissa rakkausromaaneissa*. Väitöskirja. Helsinki: SKS.
- SOIKKELI, MARKKU 2016: *Tuttua lemmenouhua. Johdatus rakkauskertomusten poetiikkaan, historiaan ja filosofiaan*. Helsinki: SKS.
- SSA = ITKONEN, ERKKI – KULONEN, ULLA-MAIJA 1992–2000: *Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja*. Helsinki: SKS.
- SSS = PAUNONEN, HEIKKI 2017: *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii. Stadin slangin suursanakirja*. Jyväskylä: Docendo.
- TISSALO, PAULA – KARHUMÄKI, AUNE 2020: *Parisuhdepäivitys. Uudet säännöt rakkaudelle*. Helsinki: Atena Kustannus Oy.
- TUOMI, JOUNI – SARAJÄRVI, ANNELI 2018: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- VES = KOUKKUNEN, KALEVI 1990: *Atomi ja missi. Vierassanojen etymologinen sanakirja*. Helsinki: WSOY.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kieliopin verkkoversio*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk>. URN: ISBN: 978–952–5446–35–7. Viitattu 24.3.2022.